

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

◆ ΟΙ ΑΞΙΕΣ ΩΣ ΘΕΜΕΛΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ (Καθηγητού Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου)	265
◆ Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΚΟΡΥΤΣΑΣ (Β. Κ. Σταθάκη)	271
◆ PAUL TOURNIER (Μιχ. Θ. Μηλίγκου)	275
◆ ΡΑΨΩΔΙΑ ΣΤΟ ΦΩΣ Β' - ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΠΟΥ ΧΑΘΗΚΕ (Νικ. Θ. Ἀρδανίτη)	277
◆ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΑ (Πανορμίτη)	284
◆ ΣΧΟΛΙΑ (Β. Κ. Σταθάκη)	285
◆ ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (Καθηγ. Χρ. Γιαμβριᾶ)	287
◆ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομ. Ἐπικοινωνίας τῆς Χ.Ε.Ε.)	289
◆ Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ (Α.Γιαμβριᾶ)	292
◆ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ	294
◆ ΟΙ ΔΟΞΑΣΜΕΝΟΙ ΝΕΚΡΟΙ (Ποίημα Γ. Βερίτη)	294
◆ ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ	295

ΕΤΟΣ 69ον

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2006

ΑΡΙΘ. 675

€ 1,20

«ΑΚΤΙΝΕΣ»
Επιστήμη - Φιλοσοφία - Κοινωνικά Ζητήματα -
Γράμματα - Τέχνη

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

ΤΟΜΟΙ: 1938-1997

Έπιμέλεια
ΒΑΣ. Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»
ΑΘΗΝΑ 1998

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Έτος 69ον

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2006

Άριθ. 675

ΟΙ ΑΞΙΕΣ ΩΣ ΘΕΜΕΛΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ*

1. Ἀφοῦ πρῶτον ἐκφράσω τὴν συγκινησί μου, διότι σήμερα βρισκομαι σ' ἓνα πνευματικὸ περιβάλλον, μέσα στὸ ὁποῖο ἐξεκόλαψα τὰ νεανικὰ πνευματικὰ μου ὄνειρα: ἀφοῦ δεῦτερον εὐχαριστήσω τὸν Πρόεδρον καὶ τὰ Μέλη τοῦ Δ.Σ. τῆς ΧΕΕ γιὰ τὴν τιμὴν τῆς ἀναθέσεως εἰς ἐμὲ τῆς ὁμιλίας αὐτῆς* καὶ ἀφοῦ τρίτον εὐχαριστήσω ὅλους τοὺς τιμῶντες μὲ τὴν παρουσίαν τους τὴν ἐκδήλωσαν αὐτὴν, θέλω νὰ τονίσω ὅτι μερικὲς ζωτικὲς ρίζες τῆς γενεαλογίας τοῦ σημερινοῦ θεματός μας βρισκονται τόσον ἐδῶ στὴν Ἁγίαν Παρασκευὴν, ὅσον καὶ στὴν ὁδὸν Καρύτση 14, ὅπου πάντοτε θὰ περιίπτανται οἱ μορφὲς τῶν θεμελιωτῶν τῆς ΧΕΕ καὶ τῆς κάπως νεωτέρας ΧΕΕΛ, μέσα στις ὁποῖες τὰ θέματα ἰδίως τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ καὶ τοῦ Πολιτισμοῦ εἶναι σχεδὸν ἐξηγνημένα. Ἀποδειξιν περὶ αὐτοῦ προσφέρει καὶ μία ἀπλὴ ματιὰ στοὺς τόμους τοῦ περιοδικοῦ *Ἀκτίνες*, στὰ δημοσιεύματα τοῦ ἀειμνήστου Ἄλ. Τσιριντάνη καὶ στὰ δημοσιευμένα Πρακτικὰ τῶν συνεδρίων τῆς ΧΕΕΛ. Ἐξ ἄλλου ἡ τιμητικὴ γιὰ τὸν ὁμιλοῦντα παρουσία τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Γ.

Κοντοπούλου ὑπενθυμίζει τὸν ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Λ. Χριστοφόρου ἐκδοθέντα τόμον «*Universal Values*», ποῦ περιέχει τὰ Πρακτικὰ τοῦ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ὀργανωθέντος σχετικοῦ συνεδρίου περὶ ἀξιών.

Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι καὶ ὁ ὁμιλῶν ἔχει ἀρκετὰ δημοσιεύματα περὶ ἀξιών, Ἀνθρωπισμοῦ καὶ Πολιτισμοῦ, γίνεται φανερόν ὅτι σήμερα δὲν πρόκειται νὰ κομίσω «γλαῦκ' ἐς Ἀθήνας». Τὸ ὅτι πρὸ πάντων θὰ ὑπομνηθοῦν μερικὰ ἀπὸ γραφέντα καὶ λεχθέντα στὸ παρελθόν, αὐτὸ γίνεται σκοπίμως μὲ τὴν σκέψιν ὅτι ἡ πνευματικὴ συρρίκνωσις τῆς ἐποχῆς μας ἔχει ὡς αἰτίαν καὶ τὸ ὅτι μία πρωτοτυποθηρία συντελεῖ στὸ νὰ παραθεωροῦνται ἢ καὶ λησμονοῦνται δοκιμασμένες ἀλήθειες καὶ μεθοδολογίες. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ὑπόμνησις τους. Οἱ συναδελφοὶ τῆς ΧΕΕΛ θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ μᾶς μιλήσουν γιὰ τὴ σημασία τῆς ἐπαναλήψεως ὡς θεμελίου τῆς βιωματικῆς μαθήσεως. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἔλεγεν: «Ὅπως ὁ ἄριστος βαφεύς, γιὰ νὰ κάμῃ ἀνεξίτηλο τὸ χρῶμα, βυθίζει τὸ ὕφασμα πολλὰς φορὰς στὴν ἴδια διάλυσι τοῦ χρώματος ποῦ θράζει, ἔτσι καὶ μία διδασκαλία γίνεται γιὰ τὴν ψυχὴν ἀνεξίτηλη βαφή, ὅταν πολλὰς φορὰς ἀκούσωμε τὰ ἴδια λόγια (ὅταν πολλάκις τῶν αὐτῶν ἀκούσωμεν ρη-

* Διάλεξις, ποῦ ὀργανώθηκε ἀπὸ τὴν «Χριστιανικὴν Ἐνωσιν Ἐπιστημόνων» (ΧΕΕ) γιὰ τὰ μέλη αὐτῆς καὶ τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν» (ΧΕΕΛ) τὴν Κυριακὴν 4ην Ἰουνίου 2006 στὴν αἴθουσαν τῆς Ἀδελφότητος «Ζωὴ» (Ἁγία Παρασκευή).

μάτων)». Και τώρα ἄς ἔλθωμε στὸ θέμα μας.

2. Ὁ ἄνθρωπος, ποὺ πλάσθηκε «κατ' εἰκόνα» καὶ «καθ' ὁμοίωσιν» τοῦ Θεοῦ, ἔχει σταθερὸν προσανατολισμὸν πρὸς τὸ βασιλεῖον τῶν ἀξιών. Ἀλλὰ τί εἶναι οἱ ἀξίες; Ἡ ἔννοια τῆς ἀξίας, ποὺ σήμερα ὡς νεόκοπο νόμισμα ἔχει εὐρυτάτη κυκλοφορία, χρησιμοποιήθηκε ἀρχικὰ στὶς οἰκονομικὲς ἐπιστῆμες λ.χ. πρὸς προορισμὸν τῆς τιμῆς ἐνὸς ἐμπορεύματος ἢ πρὸς ἐκτίμησιν τῆς ἐργασίας μὲ τὸν νόμο τῆς ζητήσεως καὶ τῆς προσφορᾶς. Στὴν φιλοσοφικὴ σκέψι εἰσήχθη στὴ συνέχεια ἡ λέξις, γιὰ νὰ προβληθῇ ἀπὸ πολλοὺς διαπρεπεῖς φιλοσόφους ἡ φιλοσοφικὴ ἔννοια τῆς ἀξίας.

Ἡ ἀξία (γερμ. *Wert*, ἀγγλ. *value*, γαλλ. *valeur*) ξεπροβάλλει ὅταν, ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ *Martin Buber*, τὸ ἀνθρώπινο Ἐγὼ (*Ich*) ἔχη τὴν ἐμπειρία (*Erfahrung*) τῆς σχέσεως (*Beziehung*) τοῦ πρὸς κάποιον *Σὺ* (*Du*) ἢ πρὸς κάποιον ἀντικείμενο (*Es*). Οἱ ἀξίες γίνονται αἰσθητὲς στὴν εἰδικὴ συναισθηματικὴ ἢ βουλητικὴ σχέσι, ποὺ δημιουργεῖται ἀπὸ τὰ δύο θεμελιώδη ζεύγη λέξεων: Ἐγὼ - Σὺ (*Ich - Du*) καὶ Ἐγὼ - Αυτό (*Ich - Es*). Δὲν ὑπάρχει ἀνθρώπινο προσωπικὸ Ἐγὼ χωρὶς τὴν σχέσι τοῦ πρὸς τὸ Σὺ ἢ πρὸς κάτι. Οἱ διατυπώσεις αὐτὲς τοῦ *Buber* μᾶς βοηθοῦν νὰ ἀπλουστεύσωμε καὶ νὰ κάμωμε πὺ κατανοητὴ τὴν ἔννοια τῆς ἀξίας. Ἡ ἀξία προκαλεῖ τὸ προσωπικὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προσωπικὴ ὄρμη καὶ στροφή πρὸς ἕνα πρόσωπο ἢ πρὸς ἕνα (ὕλικὸ ἢ πνευματικὸ, πραγματικὸ ἢ ἰδεατὸ) ἀντικείμενο, ἔνεκα τῆς εὐαρεστήσεως καὶ ἰκανοποιήσεως ποὺ δημιουργεῖ τοῦτο μέσα μας. Ἡ ἀξία λοιπὸν δὲν εἶναι οὔτε τὸ Ἐγὼ, οὔτε τὸ Σὺ ἢ κάποιον ὕλικὸ ἢ πνευματικὸ ἀντικείμενο, ἀλλὰ μία ἔννοια σχέσεως, μία ἔννοια ποὺ ἐκφράζει τὴν σχέσι ἐκείνη μεταξὺ τοῦ ὑποκειμένου (τοῦ ἀνθρώπινου ὄντος) καὶ ἐνὸς ἄλλου προσώπου ἢ ἀντικειμένου, ἀπὸ τὴν ὁποία δημιουργεῖται μέσα στὴν ψυχὴ μας εὐάρεστο συναίσθημα ἢ βουλητικὴ ἐκδήλωσις ἐπιθυμίας καὶ τυχὸν λήψεως κάποιας

ἀποφάσεως. Ἡ ἔννοια τῆς ἀξίας σημαίνει ἐκφρασιν καταφάσεως, παραδοχῆς, οἰκειώσεως καὶ ἰκανοποιήσεως γιὰ κάτι, ποὺ εἶναι σ' ἐμᾶς ἐνδιαφέρον, ἀρεστὸ, ἐπιθυμητὸ, «ἐφετόν». Ἡ ἀξία ἐκφράζει τὴν σχέσι μας πρὸς κάτι, ποὺ ἀπὸ ὠρισμένη ἄποψι (ὕλική, σωματικὴ ἢ βιολογικὴ, γνωστικὴ, αἰσθητικὴ, κοινωνικὴ, πολιτικὴ, ἠθικὴ, θρησκευτικὴ) μᾶς ἰκανοποιεῖ, διότι ἀνταποκρίνεται σὲ ἔμφυτες προδιαθέσεις καὶ ἀνάγκες μας. Ὅταν ἀποδίδωμε λοιπὸν ἀξίαν σὲ κάποιον ἀντικείμενο, αὐτὸ σημαίνει ὅτι προτιμᾶμε τὴν ὑπαρξί καὶ παρουσία τοῦ ἀπὸ τὴν ἀπουσία καὶ ἀνυπαρξία τοῦ. Ὅταν ἀποδίδωμε μεγαλύτερη ἀξία σὲ ἕνα ἀντικείμενο, αὐτὸ σημαίνει, ὅτι προτιμᾶμε τὴν ὑπαρξί καὶ τὴν παρουσία τοῦ ἀπὸ τὴν ὑπαρξί καὶ παρουσία ἄλλων ἀντικειμένων, ποὺ ἔχουν μικρότερη ἀξία. Ὅταν τέλος ἀποδίδωμε ὑψίστη καὶ ἀπόλυτη ἀξία σ' ἕνα ἀντικείμενο, αὐτὸ σημαίνει ὅτι προτιμᾶμε νὰ θυσιάσωμε τὴν ζωὴ μας μᾶλλον παρὰ νὰ ζήσωμε χωρὶς αὐτὸ (λ.χ. χωρὶς τὴν πίστι, χωρὶς τὴν ἐλευθερία).

Στὸ ἀξιολογικὸ φαινόμενο ἡ Ἀναλυτικὴ Φιλοσοφία τῆς Γλώσσας θὰ ἐπεσήμαινε τὴ συνύπαρξι τριῶν στοιχείων: τοῦ ἀξιολογικοῦ διώματος, τῆς ἀξιολογικῆς ποιότητος καὶ τῆς ἀξιολογικῆς ιδέας. Οἱ ἐκφράζουσες τὴν ἀφηρημένην ἀξιολογικὴν ιδέα ποιότητες τῶν ὕλικῶν ἢ πνευματικῶν ἀντικειμένων, ὅταν ἔλθουν σ' ἐπαφὴ πρὸς τὸ ὑποκείμενο, δημιουργοῦν μέσα τοῦ τὸ ἀξιολογικὸ δίωμα καὶ συντελοῦν στὸ νὰ ξεπροβάλλῃ ἡ ἔννοια τῆς ἀξίας.

Ἡ ἀξία εἶναι πάντοτε ἀξία γιὰ κάποιον. Δὲν πρέπει νὰ νοητῆ χωρισμένη ἀπὸ τὸ ἀξιολογοῦν πνεῦμα τοῦ ὑποκειμένου. Ἄν δεχθοῦμε ἕνα τέτοιο χωρισμὸ, τότε ἐσφαλμένως ἀποδίδομε αὐτοτελῆ ὑπόστασι στὴν ἀξία. Ἄν ὁ *Nicolai Hartmann* ὑποστασιοποιῇ τὶς ἀξίες ὡς αὐτοτελεῖς τρόπον τινὰ πλατωνικῆς ιδέας καὶ ὄντως ὄντα, ἢ σημερινὴ Ὀντολογία μὲ μετριασμένον καὶ σάφρονα Πλατωνισμὸ δέχεται τὶς ἀξίες ὡς ἰδεατὰ μορφώματα, ποὺ δὲν ὑπάρχουν αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ἔξω ἀπὸ ἐμᾶς, ἀλλὰ ξεπροβάλλουν

και *ισχύουν* για τους ανθρώπους, που έχουν έμφυτα αξιολογικά αίτια, όταν αυτά έλθουν σ' έπαφή με τις αξιολογικές ποιότητες αντικειμένων, οι οποίες είναι φορείς αξιολογικών ιδεών.

3. Η σχέση των αξιών προς το υποκείμενο δεν σημαίνει αξιολογικόν υποκειμενισμό. Ως *υποκείμενο* δεν νοούμε το καθ' έκαστον υποκείμενο, αλλά το υποκείμενο εν γενει. Το υποκείμενο αυτό δεν είναι το άτομο, αλλά το γένος *«άνθρωπος»*. Οι αξίες έχουν σχέση προς εκείνο, που είναι κοινό σε όλα τα ανθρώπινα άτομα. Πρόκειται για το πνεύμα, για το ουσιωδέστερο όντικό - όντολογικό στοιχείο του ανθρώπου. "Ωστε το υποκείμενο, προς το οποίο συναρτώνται οι αξίες, είναι υπερατομικό. Αυτές δεν εξαρτώνται εκ της αίσθησης του καθ' έκαστον υποκειμένου. Το βασίλειο των αξιών είναι υπερατομικό. Οι αξίες *ισχύουν* όχι για τουτο ή εκείνο το υποκείμενο, αλλά για όλα τα ανθρώπινα όντα, τα οποία εκ φύσεως επιδιώκουν την απόκτηση η δίωση η δημιουργία υλικών η πνευματικών *άγαθών*, στα οποία γίνονται αισθητές οι αξίες. Τα αγαθά είναι *«άγαθά»*, διότι οι ποιότητές τους ένοσαρκώνουν και υλοποιούν αξίες. Η αξία είναι το «ου ένεκα» θεωρείται κάτι ως *«άγαθόν»*.

Στο σημειον αυτό ως επιτραπη μία παρεκβασις, για να τονισθη ότι δεν πρέπει να μάς ξενίση η έννοια του ιδεατου όντικού χαρακτηρος των αξιών, ο οποίος ξεπροβάλλει μόνον εκ της σχέσεως προς το ανθρώπινο υποκείμενο.

Κάτι ανάλογο συμβαίνει και σ' αυτή την όντολογική περιοχή του φυσικού υλικού κόσμου, όπου πολλές φορές ο όντικός χαρακτηρ είναι *δυναμι* και γίνεται *έν ενεργεία* μόνον εκ της έπαφης και σχέσεως προς το ανθρώπινο υποκείμενο. "Ας θυμηθούμε τις δευτερογενεις ιδιότητες των αντικειμένων. Ως γνωστόν, εκτός των πρωτογενών ιδιοτήτων (που είναι λ.χ. έκταση, πυκνότης, σχήμα, μέγεθος, βάρος, πλήθος, κίνησις, απόστασις από έμας) υπάρχουν οι δευ-

τερογενεις ιδιότητες (χρώματα ήχοι γεύσεις γλυκού, πικρού, ξινού κ.λ.π. όσμες, ευωδιες, δυσωδιες). Οι ιδιότητες αυτές δεν υπάρχουν αυτές καθ' έαυτες έξω από το ανθρώπινο υποκείμενο, αλλά δημιουργούνται τη στιγμή, κατά την οποία τα αντικείμενα έρχονται σ' έπαφή προς τα αισθητήριά μας όργανα. Βεβαίως οι ιδιότητες αυτές δεν οφείλονται σε υποκειμενικήν αύθαιρεσία, άλλ' έχουν *fundamentum in re*, θεμελιώνονται στη φυσική πραγματικότητα, οφείλονται σε κάτι που υπάρχει αντικειμενικά. 'Αλλ' αυτό το κάτι είναι διαφορετικό από τις ίδιες τις ιδιότητες. Αυτό, που υπάρχει αντικειμενικά, είναι χημικες ουσίες και ενεργειες, ποιοτικες διαφορες, κινήσεις, δονήσεις, κραδασμοί, ηλεκτρομαγνητικες κυμάνσεις, μηχανικες πιέσεις κ.τ.τ., που μόνον, όταν έλθουν σ' έπαφή με τα αισθητήριά μας όργανα», γίνονται όσμες, γεύσεις, ήχοι, χρώματα.

'Αντικειμενικά δεν υπάρχουν όσμες (ευωδιες, δυσωδιες), αλλά μόνον πητικες χημικες ουσίες, που, καθώς εξαερώνονται, φθάνουν στη μύτη μας, ερεθίζουν τον βλεννογόνο υμένα της και δημιουργούν τις όσμες αυτές. Οι γεύσεις του γλυκού, του πικρού, του ξινού κ.λ.π. δεν υπάρχουν αντικειμενικά, αλλά δημιουργούνται τη στιγμή, κατά την οποία χημικες ουσίες διαλύονται με το σάλιο πάνω στη γλώσσα μας. 'Αντικειμενικά δεν υπάρχουν ήχοι, αλλά μόνον ταλαντώσεις η κυμάνσεις του αέρα, και αναλόγως προς το μήκος τους η τη συχνότητά τους, δηλαδή αναλόγως προς το πόσες από αυτές φθάνουν στο αυτί μας σ' ένα δευτερόλεπτο, έχουμε την ποικιλία των ήχων. Το αυτί μας συλλαμβάνει από 20 έως 20.000 κυμάνσεις σ' ένα δευτερόλεπτο. Κάτι παρόμοιο ισχύει και για τα χρώματα. 'Αντικειμενικά δεν υπάρχουν αυτά, αλλά μόνον τα ηλεκτρομαγνητικά κύματα, που εκπέμπονται από τα αυτόφωτα η ανακλώνται από τα έτερόφωτα σώματα. 'Αναλόγως προς το μήκος των κυμάτων η τη συχνότητά τους, αναλόγως δηλαδή προς τον αριθ-

μό των ηλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων, τὰ ὁποῖα κατὰ ἓνα δευτερόλεπτο φθάνουν στὸν ἀμφιβληστροειδῆ χιτῶνα τοῦ ματιοῦ, ἀντιλαμβάνομεθα τὴν ποικιλίαν τῶν χρωμάτων. Βλέπομε τὸ ἐρυθρὸ χρῶμα, ὅταν ἔχουμε μῆκος κύματος 7 δεκάτων τοῦ ἑκατομμυριοστοῦ τοῦ μέτρου καὶ συχνότητα 430 χιλιάδων γιγακύκλων, δηλαδή 430 τρισεκατομμυρίων κύκλων ἀνὰ δευτερόλεπτον. Τὸ ἰώδες χρῶμα ἀντιστοιχεῖ σὲ μῆκος κύματος 4 δεκάτων τοῦ ἑκατομμυριοστοῦ τοῦ μέτρου καὶ συχνότητα 750 χιλιάδων γιγακύκλων, δηλαδή 750 τρισεκατομμυρίων κύκλων ἀνὰ δευτερόλεπτον. Ἐνδιαμέσως βρίσκονται τὰ ἄλλα χρώματα. Ὅπως δὲν ἀκοῦμε ὑπερήχους, ἔτσι δὲν συλλαμβάνομε μὲ τὰ μάτια μας ὑπερύθρες ἢ υπεριώδεις ἀκτῖνες. Εἶναι φανερὸν ὅτι γινόμεθα συνδημιουργοὶ τῆς γοητείας τῆς μουσικῆς ἢ τῆς χρωματικῆς ὁμορφιάς τοῦ σύμπαντος (λ.χ. τῶν λουλουδιῶν). Ἐὰν δὲν ὑπῆρχαν αἰσθανόμενα ὄντα, τὸ σύμπαν θὰ ἦταν βουδὸ καὶ σκοτεινὸ.

Ἡ σημερινὴ Φυσικὴ προχωρεῖ πιὸ πέρα. Μᾶς λέγει ὅτι ἡ δυναμικὴ σφραγὶς τοῦ ἀνθρώπου στὴ γνῶσι τοῦ σύμπαντος δὲν ὑπάρχει μόνον στὶς δευτερογενεῖς ιδιότητες, ἀλλὰ τουλάχιστον εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον τῆς Μικροφυσικῆς, τῆς ὁποίας τὰ πορίσματα, ὅπως διακηρύττει ὁ *Heisenberg*, δὲν εἶναι ἀπλῆς περιγραφὴς μιᾶς φύσεως, τὴν ὁποία θεώμεθα καὶ κατανοοῦμεν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν ἀνεξαρτήτως ἡμῶν, ἀλλὰ περιγραφὴς τῶν σχέσεών μας πρὸς τὴν φύσιν, τοῦ «*παιγνιδιοῦ ἀνταλλαγῆς*» (τοῦ *Wechselspiels*) μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ φύσεως, «μέσα στὸ ὅποιο δὲν εἶναι πλέον δυνατὴ ἀντικειμενικοποίησης (*Objektivierung*) τοῦ φυσικοῦ φαινομένου».

4. Ἐκτὸς λοιπὸν πολλῶν πραγματικότητων, ποὺ εἶναι δυναμικὲς σχέσεις τοῦ ὑποκειμένου μὲ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, ὑπάρχουν κατὰ ἀνάλογον τρόπον καὶ οἱ ἀξίες ὡς ἔννοιες σχέσεως, ὡς ἰδεατὰ ὄντα, ποὺ ἂν καὶ δὲν ἔχουν τὸν φυσικοεπιστημονικὸν τρόπον ὑπάρξεως, παρὰ ταῦτα εἶναι

ἔγκυρα, ἰσχύουν ἐκτὸς τῶν χωροχρονικῶν συναρτήσεων καὶ στέκονται ἀπέναντι στὴ συνείδησί μας ὡς κάτι ἀντικειμενικὸ καὶ κανονιστικὸ, ὡς κάτι ποὺ ἔχει γιὰ μᾶς ἄχρονη, ὑπεριστορικὴ καὶ ὑπερτοπικὴ ἰσχύ καὶ μᾶς ὑποδεικνύουν διάφορες πτυχῆς τοῦ Δέοντος, ὠρισμένους δεοντολογικοὺς κανόνες. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι αὐτὸς ὁ κορυφαῖος σημερινὸς ἐκπρόσωπος τῆς «*Κριτικῆς Σχολῆς τῆς Φρανκφούρτης*» *Jürgen Habermas*, παρὰ τὴν νεομαρξιστικὴν του γενεαλογία, ὁμιλεῖ συχνὰ στὰ ἔργα του περὶ τῆς ἰσχύος τῶν ἀξιῶν καὶ ἔγραψεν ὀγκῶδες βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον *Faktizität und Geltung*, ποὺ ἔχει μεταφρασθῆ καὶ στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα μὲ τὸν τίτλο «*Τὸ πραγματικὸ καὶ τὸ ἰσχύον*».

Ἡ σημερινὴ Ὀντολογία ὁμιλεῖ ὄχι μόνον γιὰ τὰ πραγματικὰ ἀντικείμενα, ποὺ εἶναι εἴτε ἔμμονα (ἐν + μένειν) μέσα στὴ συνείδησι, μέσα στὸ νοῦ (*in mente*), εἴτε ὑπερβατικὰ ἐκτὸς τῆς συνειδήσεως, ἐκτὸς τοῦ νοῦς (*extra mentem*), εἴτε ἐν μέρει ἐκτὸς τῆς συνειδήσεως καὶ ἐν μέρει ἐντὸς αὐτῆς. Ἐπὶ πλέον, ἀνανεώνοντας ἕως ἓνα σημεῖο κατὰ μετριασμένον τρόπο τὴν πλατωνικὴν παράδοσι, ὁμιλεῖ γιὰ *ἰσχύοντα ἰδεατὰ ὄντα*, ποὺ εἶναι ἀφ' ἑνὸς τὰ μορφώματα τῆς *Λογικῆς*, ἀφ' ἑτέρου οἱ ἔννοιες τῶν *Μαθηματικῶν* καὶ τρίτον τὸ *βασιλεῖο τῶν ἀξιῶν*.

5. Οἱ ἀξίες, ὅπως ὅλα τὰ ἰδεατὰ ἀντικείμενα μέσα στὰ πλαίσια τοῦ μυστηρίου τῆς Δημιουργίας, συναρτῶνται πρὸς τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα. Ἡ ἀλήθεια αὐτὴ πρέπει νὰ ἐπισημανθῆ ἰδιαίτερως, διότι στὶς ἡμέρες μας, σὲ ἐφημερίδες μεγάλης κυκλοφορίας, ἐμφανίζεται ἄλλοτε ἐπιθετικὸς καὶ ἄλλοτε καμουφλαρισμένος ὁ ὕλισμός, ἀναζητώντας καὶ πάλιν τὴν γενεσιουργὸ αἰτία καὶ αὐτῶν τῶν ἀνωτάτων πνευματικῶν ἀξιῶν στὶς βιοχημικὲς λειτουργίες τῶν νευρῶν τοῦ ἐγκεφάλου καὶ καταφεύγοντας στὸ σόφισμα τοῦ *ψευδοῦς αἰτίου*, κατὰ τὸ ὅποιο ἡ τοπικὴ καὶ χρονικὴ ὀργανολεϊτουργικὴ σχέσις μεταξὺ ἐγκεφάλου καὶ ψυ-

χοπνευματικῶν λειτουργιῶν ἐκλαμβάνεται ὡς αἰτιώδης καὶ γενετική. Ὁ ἐγκέφαλος εἶναι ὄχι ἡ γενεσιουργὸς αἰτία, ἀλλὰ τὸ ἀναγκαῖο ὄργανο τῆς ἐκδηλώσεως τῆς πνευματικῆς ψυχῆς. Ὁ ἀείμνηστος Δ. Αἰγινήτης στὸν προεδρικό του λόγο στὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν ἔλεγεν: «Ὁ ἐγκέφαλος εἶναι τὸ ὄργανον τῆς σκέψεως, ἀλλὰ δὲν σκέπτεται ὁ ἐγκέφαλος, ὅπως δὲν βλέπουν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ δὲν ἀκούουν τὰ ᾄτα. Νοῦς ὁρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει», ὅπως καὶ νοῦς σκέπτεται, συνασθάνεται καὶ ἐπιθυμεῖ διὰ τῆς βουλήσεως.

Ὁχι ὁ ἐγκέφαλος, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα εἶναι ἐκεῖνο, πὺν εἰσδύει ὄλο καὶ περισσότερο στὸ βασίλειο τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν, οἱ ὁποῖες, κατὰ τὸν *Max Scheler*, παρουσιάζουν ἀντικειμενικὴ τάξι, ἀνάλογοι πρὸς τὴν τάξι τοῦ ὑλικοῦ κόσμου καὶ εἶναι σύστοιχες πρὸς τῆς «ἀρχέτυπες», ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ *Jung*, προδιαθέσεις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, τὸ ὅποιο, κατὰ τὸν *Goethe*, εἶναι εὐρύτερο καὶ ὠραιότερο ἀπὸ τὸ ὑλικὸ σύμπαν. Ἀπόδειξις αὐτοῦ εἶναι ὅτι τὸ πνεῦμα χρησιμοποιεῖ ὡς ὄργανικὸ ὑπόστρωμα τοὺς νευρῶνες τοῦ ἐγκεφάλου, οἱ ὁποῖοι σὲ ἀριθμὸ ὑπερβαίνουν τὸν ἀριθμὸ τῶν γαλαξιῶν τοῦ σύμπαντος. Μέσα στὸ πνευματικὸ αὐτὸ σύμπαν οἱ ἀξίες δὲν ἐπινοοῦνται, ἀλλὰ ἀνακαλύπτονται ἀπὸ τὸ πνεῦμα μας καὶ ὅπως οἱ ἀστέρες καὶ οἱ γαλαξίες εἰσέρχονται ὀλίγον κατ' ὀλίγον στὸ ὀπτικὸ πεδίο καὶ στὸν ὀρίζοντα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Ἔτσι, ὅπως ἐπισημαίνει ὁ *Charls Morris*, ἔχομε τῆς «ποικιλίες τῶν ἀνθρωπίνων ἀξιῶν» (τῆς *varieties of human values*). Οἱ ἀντικειμενικὲς αὐτὲς ἀξίες (οἱ *object values*) θὰ σχηματίζαν ὀλόκληρο λεξικὸ ἀξιῶν, ἐὰν ἐμελετῶντο ἐμπειρικῶς ὄλα τὰ ἐμπυχοῦμενα ἀπὸ ἀξίες ὑλικά καὶ πνευματικά ἀγαθὰ, πὺν συγκινοῦν τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ ἀξίες αὐτὲς, ὅπως τονίζει ὁ *A. Riehl*, «δὲν εἶναι παλαιές, οὔτε νέες ἀξίες· εἶναι οἱ ἀξίες».

6. Οἱ ἀξίες χρησιμοποιοῦν ὡς ὄχημά τους ὄχι τὸ λογικὸ καὶ τὴ νόησι τοῦ ἀνθρώ-

που, ἀλλὰ τὸ συναίσθημα καὶ τὴ βούλησι. Οἱ ἀξίες, γιὰ νὰ ἐμφανισθοῦν, χρησιμοποιοῦν μὲν ὡς ἐφαλτήριο τὴ διανοητικὴ προσέγγισι τῶν διαφορῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' αὐτὲς καθ' ἑαυτὲς μέσα στὴν ἐνιαία ψυχοπνευματικὴ πραγματικότητα τοῦ ἀνθρώπου δὲν συλλαμβάνονται ἀπὸ τὴ νόησι, ἀλλ' ἀπὸ τὸ συναίσθημα. Ἡ τάξι τῶν ἀξιῶν, ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ *Pascal*, δὲν εἶναι «*ordre de la raison*» (τάξι τοῦ λογικοῦ), ἀλλ' «*ordre du coeur*» (τάξι τῆς καρδιᾶς). Ἡ νόησις εἶναι τόσον τυφλὴ γιὰ τῆς ἀξίες, ὅσον εἶναι τὸ αὐτὶ γιὰ τὰ χρώματα καὶ τὸ μάτι γιὰ τοὺς μουσικοὺς τόνους. Οἱ ἀξίες γίνονται ἀντιληπτὲς καὶ διώνονται, ὅταν ἐκεῖνες ἀναλαμβάνουν καὶ ἀκτινοβολοῦν μέσα μας. Τῆς βλέπομεν, ὅταν ἐκεῖνες ἀνάδουν μέσα μας τὸ φῶς τους. Τῆς συλλαμβάνομεν, ὅταν ἐμεῖς προηγουμένως συναρπαζώμεθα καὶ κυριεῦμεθα ἀπὸ αὐτὲς.

7. Τὴν ἀντικειμενικὴ καὶ ἀπόλυτη ἰσχὺ τῶν ἀξιῶν ἀρνείται ὁ ἀξιολογικὸς σκεπτικισμός, πὺν πρέπει νὰ διακρίνεται ἀπὸ τὸν λογικὸ σκεπτικισμὸ. Αὐτὸς διδάσκει ὅτι τίποτε δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀληθές. Ὁ ἀξιολογικὸς σκεπτικισμὸς ἰσχυρίζεται ὅτι κάθε ἀξία εἶναι σχετικὴ καὶ δὲν ἔχει ἀπόλυτη ἰσχὺ. Δηλαδὴ ὅ,τι γιὰ τὸν ἕνα ἢ γιὰ ἕνα ἱστορικὸ πολιτισμὸ ἰσχύει ὡς ἀξία, αὐτὸ δύναται γιὰ ἕνα ἄλλον ἢ γιὰ ἕνα ἄλλο πολιτιστικὸ περιβάλλον νὰ εἶναι ἀπαξία.

Στὸν λογικὸ σκεπτικισμὸ ὑπάρχει μία φανερὴ αὐτοαντίφασις καὶ αὐτοαναίρεσις. Ἄν δὲν ὑπάρχουν ἀπόλυτες ἀλήθειες, τότε καὶ ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἀπόλυτες ἀλήθειες δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀληθής. Στὸν ἀξιολογικὸ σκεπτικισμὸ ἢ αὐτοαναίρεσις εἶναι ἐσωτερικὴ καὶ λανθάνουσα. Ὅταν ὁ ὁπαδὸς του μὲ προφορικὸ λόγο ἢ καὶ μὲ δημοσιεύματά του θέλη νὰ γνωρίσουν οἱ ἄλλοι τὴν ἀλήθεια τοῦ ἰσχυρισμοῦ του καὶ νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν κατ' αὐτὸν πλάνη, αὐτὸ σημαίνει ὅτι γι' αὐτὸν ἢ γινῶσις τῆς ἀλήθειας εἶναι μία ἀξία, ἢ δὲ μὴ κατοχὴ τῆς ἀλήθειας ἢ ἢ πλάνη εἶναι μία ἀπαξία. Ἔτσι στὴν πρᾶξιν καταφάσκει ὅ,τι

ἀρνεῖται θεωρητικῶς μὲ τοὺς ἰσχυρισμοὺς του.

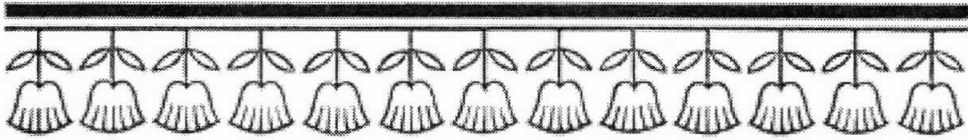
8. Στὴ συνάφεια αὐτὴ θὰ ἦταν δυνατό νὰ προβληθῆ μία ἔνστασις ἢ ἀπορία: Ἐὰν οἱ ἀξίες δὲν πρέπει νὰ συσχετίζονται πρὸς τὴ διανοητικὴ γνῶσι, τότε γιατί ὀμιλοῦμε περὶ «*γνωστικῶν ἀξιῶν*»; Τὸ ἐρώτημα αὐτὸ εἶχε παρουσιασθῆ τὸ 1987 στὸ Διεθνὲς Ἐπιστημονικὸ Συμπόσιο τῶν Ἀθηνῶν, πού ὀργανώθηκε ἐξ ἀφορμῆς τῆς 150ετηρίδος τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου. Τὸ θέμα τοῦ Συμποσίου εἶχε τὸν τίτλο: «*Πανεπιστήμιο: Μπορεῖ νὰ καλλιέργηται ἡ γνώση χωρὶς ταυτόχρονη καλλιέργεια τῶν ἀξιῶν*»; Τότε ὁ ὀμιλῶν σὲ παρέμβασί του τόνισε, ὅτι δυνάμεθα νὰ ὀμιλοῦμε γιὰ «*γνωστικὲς ἀξίες μόνον, ἐὰν μὲ τὴν ἐκφρασι αὐτὴ ἀναφερώμεθα ὄχι στὸ λογικὸ περιεχόμενον τῆς κατακτηθείσης γνώσεως, ἀλλὰ στὴ συναισθηματικὴ ἔξαρσι καὶ πνευματικὴ ἀγαλλίασι, πού συνοδεύει τὴν ἀναζήτησι ἢ τὴν κατοχὴ τῆς ἀληθείας*». Τὸ συναίσθημα τοῦτο ὀδηγεῖ στὴ βουλευτικὴ ἐνέργεια, πού ἀποφασίζει τὴν γνωστικὴ διαδικασίαν καὶ προσπάθειαν πρὸς κατάκτησιν τῆς ἀληθείας. Ἄς θυμηθοῦμε τὴ διατύπωσιν τοῦ Ἀριστοτέλους, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ «*θεωρία*» εἶναι «*τὸ ἥδιστον*». Ἐπομένως ὡς γνωστικὲς ἢ λογικὲς ἢ ἐπιστημονικὲς ἀξίες, ὅπως ἐπισημαίνει λ.χ. ὁ *Max Scheler*, εἶναι δυνατόν νὰ νοηθοῦν ἡ ἀναζήτησις καὶ ἡ κατοχὴ τῆς ἀληθείας καὶ ὄχι τὸ διανοητικὸ περιεχόμενον τῆς γνώσεως, τὸ ὁποῖον εἶναι διαφοροτικὸ ἀπὸ κάθε ἀξία καὶ ἐρευνᾶται ἀπὸ τοὺς εἰδικοὺς ἐπιστημονικοὺς κλάδους.

9. Ἐπειτα πρέπει νὰ ἐπισημανθῆ, ὅτι ἡ προσεκτικὴ θεώρησις τῶν ἐπιγείων ὑλικῶν ἢ πνευματικῶν ἀγαθῶν ὡς φορέων τῶν ἀξιῶν καθιστᾶ φανερὴ τὴ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ἀγαθοῦ ὡς ὄντος καὶ τῆς ἰδεατικῆς ἀξίας. Τὰ ἀγαθὰ ἀνήκουν στὴν χρονικὴ τάξι. εἶναι δυνατόν νὰ μεταβάλλονται καὶ νὰ εἶναι παροδικὰ. Ἐνας ζωγραφικὸς πίναξ εἶναι δυνατό νὰ καταστραφῆ καὶ ἔτσι νὰ ἐξαφανισθῆ ἢ αἰσθητικὴ ἀξιολογικὴ ποιότης, πού ἀγκυροβολεῖ στὸν πίνακα αὐτό. Τὸ πρόσωπο, πού εἶναι φορεὺς μιᾶς ἠθικῆς ἀξίας, εἶναι δυνατόν νὰ ὀλισθήσῃ στὸ κακόν. Τὸ ἰδιότυπο ὅμως εἶναι ὅτι μὲ τὴ μεταβολὴ αὐτὴ τῶν φορέων τῶν ἀξιῶν οἱ ἴδιες οἱ ἀξίες οὐδόλως θίγονται. Οἱ ἀξίες δὲν μεταβάλλονται μαζί μὲ τὰ ἀγαθὰ, στὰ ὁποῖα αὐτὲς γίνονται αἰσθητές. Ἡ ἀξία τῆς φιλίας δὲν καταστρέφεται ἐκ τοῦ ὅτι ἕνας ἀποδεικνύεται ἀνευλικρινὴς καὶ προδίδει τὸν φίλον του. Οἱ αἰσθητικὲς ἀξίες τοῦ ωραίου, τοῦ ὑπερόχου ἢ ὑψηλοῦ, τοῦ χαριέντος ὑφίστανται ἰσχύουσες ἀκόμη καὶ ὅταν καταστραφῶν τὰ ωραῖα τοπία ἢ καλλιτεχνικὰ ἔργα, στὰ ὁποῖα αὐτὲς αἰσθητοποιοῦνται. Ἐπομένως, εἶναι φανερόν ὅτι οἱ ἀξίες ἀποτελοῦν ἰδιαίτερον *ἰδεατὴν καὶ ἰσχύουσαν τάξιν*, πού οὐσιωδῶς εἶναι διαφοροτικὴ ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν ὄντων.

(*Συνεχίζεται*)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Ὁμότιμος Καθηγητὴς, Πρ. Πρύτανις
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Τακτικὸ
Μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀκαδημίας
τῶν Ἐπιστημῶν καὶ Τεχνῶν

Λημονημένη Έπέτειος

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΚΟΡΥΤΣΑΣ

(22 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1940)

Α΄

Ἡ ἰταλικὴ ἐπίθεση στὸ μέτωπο τῆς Ἠπείρου, πού ἄρχισε τὴν αὐγὴ τῆς 28^{ης} Ὀκτωβρίου 1940, ἐκφυλίσθηκε σὲ δύο ἑβδομάδες μὲ περιορισμένα γιὰ τοὺς ἐπιτιθεμένους ἑδαφικὰ ὀφέλη, ὅπως μὲ τὴν προέλασή τους στὸν παραλιακὸ τομέα μέχρι τὴν τοποθεσία Καλλάκι, ὅπου τοὺς ἀντιμέτωπισε νικηφόρα ἡ 8^η μεραρχία τοῦ στρατηγοῦ Χ. Κατομήτρου καὶ τὴν διείσδυση τῆς μεραρχίας ἀλπινιστῶν στὸν ὄρεινὸ ὄγκο τῆς Πίνδου, ὅπου εὐρῆκαν ἀντιμέτωπο τὸ ἀπόσπασμα τοῦ συνταγματάρχου Κ. Δαβάκη. Στὸ βόρειο μέτωπο, στὰ σύνορα Βορείου Ἠπείρου καὶ νομοῦ Φλωρίνης οἱ Ἴταλοι δὲν εἶχαν σημεῖώσει καμμιά ἐπιτυχία.

Στὴν συνέχεια, ἂν καὶ ἡ προώθηση τῶν μονάδων τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, οἱ ὁποῖες συνεκροτοῦντο στὰ μετόπισθεν μὲ τὴν ἐπιστράτευση τῶν ἐφεδρῶν, στὰ μέτωπα Μακεδονίας καὶ Ἠπείρου δὲν εἶχε ὀλοκληρωθεῖ, στίς 14 Νοεμβρίου ὁ Ἑλληνας Ἀρχιστράτηγος Ἀλέξανδρος Παπάγος ἐπέμενε στὴν τήρηση τῆς ἡμερομηνίας γιὰ τὴν ἐναρξὴ τῆς ἀντεπιθέσεως. Ἦθελε ἀπ' ἐνὸς νὰ μὴ δώσει στοὺς Ἴταλοὺς τὴν χρονικὴ δυνατότητα νὰ μεταφέρουν ἐνισχύσεις στὴν Ἀλβανία καὶ ἀπ' ἐτέρου νὰ ἐκμεταλλευθεῖ τὸ ὑψηλὸ φρόνημα τῶν Ἑλλήνων μαχητῶν, ἀπόρροια τῆς ἐπιτυχοῦς ἀποκρούσεως τῆς ἰταλικῆς ἐπιθέσεως.

Τὸ κέντρο βάρους τῆς ἑλληνικῆς ἀντεπιθέσεως εὐρίσκετο στὸ δεξιὸν τῆς παρατάξεως, ἀνάμεσα στίς λίμνες τῶν Πρεσπῶν καὶ στὸ ὄρεινὸ συγκρότημα τοῦ Γράμμου.

Στὸ μεταξύ ὁ χειμῶνας εἶχε ἐνσκήψει στὰ βουνά. Οἱ βουνοκορφές τοῦ ὄρους Ἰβᾶν δυτικὰ τῶν Πρεσπῶν ἦσαν χιονισμένες καὶ στὸ χαμηλότερο συγκρότημα τῆς Μοράβας φυσοῦσε παγωμένους ἄνεμος.

Ἀρχικὰ τὰ ἰταλικά στρατεύματα, τὰ ὁποῖα ὑπεράσπιζαν τὴν περιοχὴ, προέβησαν ἰσχυρὴ ἀντίσταση ἐπιβραδύνοντας τὴν ἑλληνικὴ προέλαση. Ἐν ὄψει αὐτῆς τῆς καταστάσεως τὸ Ἑλληνικὸν Ἐπιτελεῖο ἐριξε τίς ἐφεδρείες του στὴν σύγκρουση μὲ ἀποτέλεσμα οἱ Ἴταλοι νὰ ὑποχρεωθοῦν σὲ ὑποχώρηση. Στίς 19 Νοεμβρίου ὑπὸ τὴν πίεση τῶν ἐπιτιθεμένων ἑλληνικῶν στρατευμάτων ὁ Ἴταλὸς στρατηγὸς Σοντοῦ ἀνεγνώρισε ὅτι ἡ σύμπτυξη τοῦ στρατοῦ του σὲ νέες θέσεις ἄμυνας ἦταν ἀναλόφευκτη. Αὐτὸ σήμαινε ὑποχώρηση σὲ βάθος τριάντα χιλιομέτρων καὶ φυσικὰ παράδοση τῆς Κορυτσᾶς.

Στίς 22 Νοεμβρίου 1940 οἱ Ἑλληνες κατέλαβαν τὴν πόλη καὶ τὴν ἐπομένη ἡμέρα ἡ γραμμὴ τοῦ μετώπου εἶχε φθάσει δυτικὰ τῆς ὁδοῦ Κορυτσᾶς - Λεσκοδικίου. Ὁ ἰταλικὸς στρατὸς εἶχε ὑποστεί δύο σοβαρὰς ἤττες μέσα σὲ ἓνα μῆνα πολέμου.

Τὶς ἐντυπώσεις του ἀπὸ τὴν ἀντίδραση τῶν Ἀθηναίων στὴν εἶδηση γιὰ τὴν κατάληψη τῆς Κορυτσᾶς δίνει στοὺς ἀναγνώστες του ὁ πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς Λήλαντ Στόου γράφοντας: «Ὅταν τὰ νέα ἔφθασαν στὴν Ἀθήνα, εἶδα τὸν πρῶτο πανηγυρισμὸ νίκης μέσα στοὺς δέκα πέντε μῆνες πού εἶμαι πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς. Ὅλες οἱ καμπάνες σὲ ὅλες τίς συνοικίες τῆς πρωτεύουσας χτυποῦσαν τρελά. Δεκάδες χιλιάδες

Ἄθηναῖοι ξεχύθησαν στοὺς δρόμους. Γαλανόλευκες σημαῖες ξεφύτρωσαν ἀπὸ κάθε κτίριο. Φορητὰ γεμάτα μὲ στρατιῶτες καὶ μὲ ἐνθουσιῶντες νέους καὶ νέες ποὺ τραγουδοῦσαν καὶ ζητωκραύγαζαν, διέσχισαν τοὺς δρόμους. Τὰ μπαλκόνια ἦσαν γεμάτα μὲ ἀνθρώπους. Μὲ λουλούδια ἔρριναν τὸ λικνιζόμενο καὶ ἑξαλλο πλῆθος, τὸ ὁποῖο εἶχε κατακλύσει τὴν ὁδὸν Σταδίου. Ὅλοι εἶχαν τρελαθεῖ ἀπὸ χαρὰ, φώναζαν, ἀγκάλιαζαν καὶ φιλοῦσαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο. Μάλιστα! Ἄν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἤξεραν πὼς νὰ νικοῦν, ἤξεραν καὶ πὼς νὰ πανηγυρίζουν τὴν νίκη τους».

Β΄

Τὴν περιλάμπρη αὐτὴ νίκη τὴν περιγράφει μὲ λιτὸ τρόπο τὸ ἐπίσημο πολεμικὸ ἀνακοινωθὲν τῆς 22^{ας} Νοεμβρίου 1940, τὸ ἐκδοθὲν ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ Στρατηγεῖο.

«Κατὰ τὴν σημερινὴν ἡμέραν τὰ στρατεύματά μας ἐπέτυχαν τὴν ὀλοκλήρωσι τοῦ ὄρεινου ὄγκου τῆς Μόραδας, τὴν κατάληψι τοῦ ὄρους Ἰβάν καὶ τοῦ αἰχένος Καφ' ε Κάρντ. Κατελήφθη ἡ Κορυτσά. Νοτιότερον, εἰς τὸν τομέα τῆς Πίνδου, τὰ στρατεύματά μας κατέλαβαν τὸ Λεσκοβίκ, καὶ ἐπροχώρησαν πέραν τῆς Ἐρσέκας καὶ Μποράδας. Εἰς τὴν Ἥπειρον, τὰ στρατεύματά μας ἀνακατέλαβαν τὴν πόλιν τῶν Φιλιατῶν καὶ ἀπώθησαν τὸν ἐχθρὸν πέραν τῶν συνόρων. Ἡ ἀεροπορία μας ἐβομβάρδισε ἐχθρικὰς φάλαγγας ἐν ὑποχωρήσει μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας, παρὰ τὴν δραστηρίαν ἀντίδρασιν τῆς ἐχθρικῆς ἀεροπορίας. Κατὰ τὴν μάχην τῆς Κορυτσᾶς, ἥτις διήρκεσεν ἐπὶ ἑννέα ἡμέρας, τὰ στρατεύματά μας, παρὰ τὴν ἰσχυροτάτην ἀντίδρασιν τῆς ἐχθρικῆς ἀεροπορίας, κατήγαγαν λαμπρὰν νίκην, ἀνατρέψαντα μεγάλας δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ, ἐγκατεστημένους ἐπὶ φυσικῶν ἰσχυρῶν θέσεων, ἐνισχυμένων ἐν πολλοῖς ὑπὸ ἀνθεκτικῶν ὄχυρώσεων ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος μετὰ συρματοπλεγμάτων. Τὴν Κορυτσά ὑπερήψιζαν πέντε ἰταλικά μεραρχία διαθέτουσα ἐπιπλέον συμπληρωματι-

κῶς καὶ πολλὰς πυροβολαρχίας βαρέως πυροβολικοῦ καὶ σημαντικὸν ἀριθμὸν ἀρμάτων μάχης. Οἱ κατὰ τὴν μάχην αὐτὴν περιελθόντες εἰς χεῖρας μας αἰχμάλωτοι καὶ τὰ κυριευθέντα ὑλικά δὲν κατεμετρήθησαν εἰσέτι. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς μέχρι τοῦδε, ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐπιχειρήσεων, ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ ἀλβανικοῦ μετώπου, περιελθόντες εἰς χεῖρας μας αἰχμάλωτους καὶ κυριευθέντα πολεμικὰ ὑλικά, οἱ μὲν αἰχμάλωτοι ἀνέρχονται εἰς μεγάλον ἀριθμὸν ἀξιωματικῶν καὶ χιλιάδες ὀπλιτῶν, τὰ δὲ ὑλικά εἰς 80 ἑλαφρὰ καὶ βαρέα πυροβόλα, 55 ἀντιαρματικά πυροβόλα, ὑπὲρ τὰ 300 ἑλαφρὰ καὶ βαρέα πολυβόλα, 20 ἄρματα μάχης, ὑπὲρ τὰ 250 αὐτοκίνητα ὑπὲρ τὰς 1500 μοτοσυκλεττας καὶ ποδήλατα καὶ σημαντικὰς ποσότητας πυρομαχικῶν, καυσίμων, ἱματισμοῦ καὶ ἑτέρου πάσης φύσεως ὑλικοῦ». Καὶ προσθεῖτε τὸ ἐν λόγῳ ἀνακοινωθὲν: «Οἱ Ἕλληνες τῆς Κορυτσᾶς, ἐξεληθόντες κατὰ μεγάλα πλῆθη εἰς τὰς παρυφᾶς τῆς πόλεως ὑπεδέχοντο τοὺς στρατιώτας τῆς Ἑλλάδος μὲ λουλούδια καὶ ἑλληνικὰς σημαίας, τὰς ὁποίας ἀπὸ μακροῦ εἶχαν κρυμμένας».

Γ΄

Ἐπρόκειτο γὰρ τὴν τρίτη φορά, ποὺ ἡ ἱστορικὴ Κορυτσά ἀπεδίδετο στὴν Μητέρα Πατρίδα, γὰρ ἐλάχιστον ὅμως χρονικὸ διάστημα, μέχρι τὴν 14^η Ἀπριλίου 1941, ὁπότε ἡ 13^η μεραρχία, ἡ ὁποία κατεῖχε τὴν περιοχὴ αὐτὴν διετάχθη νὰ συμπτυχθεῖ, ὅταν πλέον εἶχε σχεδὸν πλευροκοπηθεῖ ἀπὸ τὶς γερμανικὰς μεραρχίας, οἱ ὁποῖες εἶχαν εἰσβάλει πρὸ πέντε ἡμερῶν ἀπὸ τὸν ποταμὸ Ἄξιόν.

Ἡ Κορυτσά ἀπελευθερώθηκε γὰρ πρώτη φορά στὴν διάρκεια τῶν βαλκανικῶν πολέμων (7 Δεκεμβρίου 1912) ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ στρατό, ὁ ὁποῖος ὅμως ἀναγκάσθηκε ὕστερα ἀπὸ πιέσεις καὶ ἐκδιασμούς τῆς Ἰταλίας καὶ Αὐστροουγγαρίας, προκειμένου νὰ ἐνταχθεῖ ἡ πόλις μὲ τὴν γύρω περιοχὴ στὸ νεοκατασκευασθὲν τότε κράτος τῆς Ἀλβανίας, σύμφωνα μὲ τὸ πρωτόκολλον τῆς

Φλωρεντίας (13 Φεβρουαρίου 1914), να εγκαταλείψει την πόλη τόν Μάρτιο του έτους αυτού.

Το γεγονός αυτό προκάλεσε την απογοήτευση και την αντίδραση τών βορειοηπειρωτών, οι όποιοι εκήρυξαν την αυτονομία τους στις 17 Φεβρουαρίου 1914 και έσχημάτισαν μάλιστα προσωρινή Κυβέρνηση υπό τόν βορειοηπειρώτη πολιτικόν Γεώργιον Ζωγράφον και ύπουργούς τους μητροπολίτες Βελλὰς και Κονίτσης Σπυρίδωνα, Δρυϊνουπόλεως Βασιλείον, Κορυτσᾶς Γερμανό και τόν βορειοηπειρώτη αξιωματικόν Δ. Δουλῆ. Οι «Ἴεροι Λόχοι», ὁ στρατός δηλαδή τόν ὅποιο συγκρότησε ἡ προσωρινή κυβέρνηση τῆς βορείου Ἠπείρου ἀγωνιζόμενος, με μαχητικό πνεῦμα κατὰ τών ἀτάκτων ἀλβανικῶν ὁμάδων -δὲν εἶχε ἀκόμη συγκροτηθεῖ τακτικός ἀλβανικός στρατός- ὑπερίσχυαν, παρὰ τὴν ὑποστήριξη ἀπὸ τὴν Ἰταλία και Αὐστροουγγαρία τοῦ νεοπαγοῦς ἀλβανικοῦ κράτους και ἀνάγκασαν τοὺς Ἀλβανοὺς και τοὺς Εὐρωπαίους προστάτες τῶν νὰ προσέλθουν σὲ διαπραγματεύσεις, οἱ ὁποῖες κατέληξαν σὸ πρωτόκολλον τῆς Κέρκυρας (17 Μαΐου 1914) με τὸ ὁποῖο ἀνεγνωρίζετο οὐσιαστικά ἡ ἐλληνικότητα τῆς Βορείου Ἠπείρου ἀπὸ τὴν Κορυτσᾶ μέχρι τὴν Χειμάρρα και παρεχωροῦντο συγκεκριμένα διοικητικά, θρησκευτικά και ἐκπαιδευτικά δικαιώματα, γλωσσικὴ ἐλευθερία και ἐγένοντο ἄλλες μεταβατικῆς φύσεως ρυθμίσεις. Στὴν συνέχεια με κοινὴ διακοίνωσή τῶν τὴν 1 Ἰουλίου 1914 οἱ πρεσβευτὲς τῶν ἑξὶ Δυνάμεων στὴν Ἀθήνα ἀνεκοίνωναν στὸν Ἕλληνα ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν ὅτι οἱ Κυβερνήσεις τῶν ἐνέκριναν τὴν ἐν λόγω συμφωνία.

Μεσολάβησε στὴν διάρκεια τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου ἓνα σύντομο χρονικὸ διάστημα κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ Δυνάμεις τῆς Ἐγκάρδιας Συνεννοήσεως (*Entente Cordiale*) με τὴν ἀνοχὴ τῆς Ἰταλίας ἀναγκάστηκαν νὰ ζητήσουν τὸν Ὀκτώβριο τοῦ ἔτους 1914 τὴν ἐπιστροφή τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ στὴν Βόρειο Ἠπειρο, ἀφ' ἐνὸς γιὰ τὴν

ἐπιβολὴ τῆς τάξεως στὴν περιοχή αὐτὴν και ἀφ' ἑτέρου ὡς δέλεαρ γιὰ τὴν ἔξοδο τῆς Ἑλλάδας στὸν πόλεμο παρὰ τὸ πλευρὸ τους. Οὔτε βέβαια ἡ πρωτοβουλία αὐτὴ τῶν Συμμάχων προδίκαζε τίποτε τὸ ὀριστικὸ γιὰ τὴν λύση τοῦ βορειοηπειρωτικοῦ προβλήματος, γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνην ἡ *Entente Cordiale* διεπραγματεύετο τὰ πάντα με τοὺς πάντες προκειμένον νὰ διευρυνθεῖ τὸ συμμαχικὸ στρατόπεδο. Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ ἔτους 1915 ἡ Ἰταλία ἤλθε σὲ διαπραγματεύσεις με τὶς Δυνάμεις τῆς *Entente Cordiale* οἱ ὁποῖες κατέληξαν σὲ συμφωνία στις 26 Ἀπριλίου 1915 γιὰ τὴν προσχώρησή της στὴν Συμμαχία.

Ἐνα ἀπὸ τὰ ἀνταλλάγματα τῆς συμφωνίας αὐτῆς ἦταν ἡ παραχώρηση στὴν Ἰταλία τοῦ λιμένα τῆς Αὐλώνας και τῆς γύρω περιοχῆς. Ἡ προσωρινὴ αὐτὴ ἰταλικὴ και ἐλληνικὴ συγκυριαρχία στὴν Βόρειο Ἠπειρο, κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου, διήρκεσε μέχρι τὸ θέρους τοῦ 1916. Ὅποτε με τὸ πρόσχημα ὅτι ἡ Ἑλλάδα ἐπέμενε στὴν οὐδετερότητά της οἱ Δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως ἀπήτησαν ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση τῶν Ἀθηνῶν τὴν ἀποστράτευση τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Συνέπεια μᾶς τέτοιας ἀποφάσεως ἦταν και ἡ ἀποχώρηση τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἀπὸ τὴν Βόρειο Ἠπειρο με ἀποτέλεσμα τὸ δημιουργηθὲν κενὸν ἐξουσίας νὰ τὸ καλύψουν στὴν περιοχή Ἀργυροκάστρου και νοτιώτερον οἱ Ἰταλοὶ και στὴν περιοχή τῆς Κορυτσᾶς γαλλικὲς δυνάμεις, οἱ ὁποῖες δρῶσαν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στὸ Μακεδονικὸ Μέτωπο. Ἡ ἀπουσία ἐλληνικῆς διοικήσεως και ἡ μεροληπτικὴ στάση τῶν Ἰταλῶν ἀλλὰ και τῶν Γάλλων ὑπευθύνων ὑπὲρ τοῦ ἀλβανικοῦ στοιχείου εἶχαν δυσμενὴ ἀντίκτυπο γιὰ τοὺς ἐλληνικοὺς πληθυσμοὺς τῆς περιοχῆς. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι στὴν διάρκεια τῆς σύντομης παρουσίας τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ στὴν Βόρειο Ἠπειρο ἀπεστάλησαν στις 15 Δεκαμβρίου 1915 δεκαῆξ βορειοηπειρώτες ἀντιπρόσωποι στὸ ἐλληνικὸ κοινοβούλιον.

Ἀκολούθησαν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1918 ἡ λήξη τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου, οἱ συνθήκες εἰρήνης τῶν Βερσαλλῶν καὶ τῶν Σεβρῶν, ἡ μικρασιατικὴ ἐκστρατεία μὲ τὸ γνωστὸ θλιβερὸ ἀποτέλεσμα. Τὸ βορειοηπειρωτικὸ ζήτημα παραμένει σὲ ρευστότητα στὰ χρόνια αὐτά, ὅποτε τὸ ἔτος 1926 καὶ πάλι στὴν Φλωρεντία ὑπογράφηκε, παρὰ τὶς διατυπωθεῖσες ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδας ἐπιφυλάξεις δεύτερο Πρωτόκολλον, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο παρέμενε τὸ αὐτὸ μεθοριακὸ καθεστῶς στὰ σύνορα Ἑλλάδας - Ἀλβανίας τὸ ὁποῖον εἶχε θεσπισθεῖ τὸ ἔτος 1913.

Τὴν Μεγάλῃ Παρασκευῇ τοῦ ἔτους 1939 ἰταλικὸς στρατὸς ἀπεβιδάζετο στὴν Ἀλβανία, ἐνῶ ἡ ἀλβανικὴ Ἐθνοσυνέλευση προσέφερε τὸ ἀλβανικὸ στέμμα στὸν βασιλέα τῆς Ἰταλίας Βιτόριο Ἐμμανουέλε, καθιερώνοντας ἔτσι ἐπίσημα τὴν πραγματικὴ ἔνωση τῆς Ἀλβανίας μὲ τὸ Ἰταλικὸ Βασίλειο. Ἐτσι τὸ ἀλβανικὸ ἔδαφος, 18 μῆνες ἀργότερα, γίνεται προγεφύρωμα τῶν Ἰταλῶν γιὰ τὴν ἐπίθεσίν των κατὰ τῆς Ἑλλάδας στὶς 28 Ὀκτωβρίου. Στὰ χρόνια τὰ σκληρὰ τῆς τριπλῆς κατοχῆς τῆς Ἑλλάδας (1941 - 1944) κρυφὴ ἀλλὰ καὶ ἐπίσημη προσδοκία τῶν Ἑλλήνων ἦταν, ὅτι μετὰ τὴν νίκη τῶν Συμμάχων στὸ τέλος τοῦ δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου ἡ Βόρειος Ἡπειρος θὰ ἐνσωματοῦτο ὀριστικὰ στὴν πατρίδα Ἑλλάδα. Στὰ συνέδρια γιὰ τὴν Εἰρήνη, ποὺ ἀκολούθησαν τὴν λήξη τοῦ δευτέρου παγκοσμίου Πολέμου τὴν υπεράσπιση τῶν ἀλβανικῶν συμφερόντων ἀνέλαβαν νέοι προστάτες: ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση καὶ ἡ Γιου-

γκοσλαβία τοῦ Τίτο, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀναβολὴ λήψεως ὁποιασδήποτε ἀποφάσεως ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ καὶ τὴν παγίωση τῆς ὑφισταμένης μέχρι σήμερα καταστάσεως.

Μεσολάβησαν ἔκτοτε πολλὲς δεκαετίες. Ὁ ψυχρὸς πόλεμος μὲ τὶς διάφορες φάσεις του, ἡ ἐγκαθίδρυση τοῦ σιδηροῦ Παραπετάσματος, στὸ ὁποῖο ἀνήκεν ἐξ ἀρχῆς καὶ τὸ ἀλβανικὸ κράτος, ἔθεσαν σὲ κατάσταση νάρκης καὶ τὸ βορειοηπειρωτικὸ ζήτημα, ἐνῶ οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ τῆς ἑλληνικότητας αὐτῆς ἀλύτρωτης ἐπαρχίας ἐξῆσαν τὴν σκληρότερη φάση τῆς κομμουνιστικῆς τυρανίας ὑπὸ ἓνα ἀνελεύθερο, ἐπίσημα ἄθρησκο ὀλοκληρωτικὸ καθεστῶς.

Στὶς ἡμέρες μας οἱ ἐκεῖ συνθήκες ἔχουν μεταβληθεῖ σημαντικά. Ὁμως ὁ ἀλβανικὸς σοβινισμὸς παραμένει ἀμετάβλητος καὶ ὑπὸ τὸ νέον καθεστῶς, ἐνῶ οἱ διώξεις κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐμφανεῖς ἢ καὶ λανθάνουσες συνεχίζονται.

Βεβαίως ἡ ἀναβίωση τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας ἀποτελεῖ μία ἐγγύηση γιὰ τὴν τόνωση τοῦ ἐθνικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος τῶν ὁμογενῶν μας κατοίκων τῆς Βορείου Ἡπείρου. Ὁμως ἡ ἐγρήγορη καὶ ἡ οὐσιαστικὴ συμπαράσταση τοῦ Ἐθνικοῦ Κέντρου, εἴτε τῆς ἐπίσημης Πολιτείας, εἴτε τῆς Ἑλλαδικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἴτε τοῦ πνευματικοῦ κόσμου καὶ τῶν ἀνωνύμων πολιτῶν γιὰ τοὺς ἐκεῖ παραμένοντας ὁμοεθνεῖς μας, πρέπει νὰ εἶναι πρώτης προτεραιότητας.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

PAUL TOURNIER

“Ενας βαθιά ανθρώπινος γιατρός

*«Πᾶσι τοῖς τὴν ἰατρικὴν μειοῦσι
φιλανθρωπία τὸ ἐπιτήδευμα».*

Μ. Βασιλείος

Τὸν περασμένο μῆνα συμπληρώθηκαν εἴκοσι χρόνια ἀπὸ τότε -ἦταν 7 Ὀκτωβρίου 1986- ποὺ ἔφυγε ἀπὸ τὸν κόσμο αὐτό, σὲ ἡλικία 89 ἐτῶν, ὁ ἰατρός Paul Tournier (Πῶλ Τουρνιέ), παθολόγος, ἀπὸ τὴν Ἑλβετία.

Μέσα στὸ σπίτι του, τὸ ὁποῖο εἶχε ὀνομάσει «κόκκον σίτου» (grain de blé), ἀναπαύθηκε εἰρηνικά, ἀνάμεσα στὰ χειρόγραφα του, μέσα στὰ ὁποῖα ἀποτύπωνε τὶς βαθιὲς τομὲς τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς καὶ τὶς σχέσεις της μὲ τὸ Θεὸ καὶ τὸ συνάνθρωπο.

Πιστὸς χριστιανός, «βαθιά ἀνθρώπινος γιατρός» (σύμφωνα μὲ χαρακτηρισμὸ τῶν βιογράφων του), ξεχώριζε στὸν ἰατρικὸ κόσμον τῆς ἐποχῆς του. Ἀσκοῦσε τὴν ἰατρικὴ ὡς λειτουργημὰ - ἐπάγγελμα στὸ ὁποῖο «συμμετέχουν ἰσότημα τὸ μυαλὸ καὶ ἡ καρδιά» (W. Osler).

Στὶς «Ἀκτίνες» ἔχουν φιλοξενηθεῖ περισσότερα ἀπὸ πενήντα ἄρθρα τοῦ Paul Tournier καὶ ἡ «Ἰατρικὴ τοῦ Προσώπου», μέσα ἀπὸ αὐτὸ τὸ Περιοδικό, προβάλλεται, συνεχῶς, ἀπὸ Ἑλλήνες καὶ ξένους ἰατροὺς, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Paul Tournier ὡς καὶ σήμερον.

Στὴ μνήμη τοῦ ἀξέχαστου Paul Tournier καὶ ὡς ἐλάχιστη ἀνταπόδοση, γιὰ τὴν μεγάλη του προσφορὰ σ' αὐτοὺς ποὺ τάχτηκαν νὰ θεραπεύουν φιλόανθρωπα, γράφονται τοῦτες οἱ λίγες γραμμές.

Εἶναι καθήκον νὰ μνημονεύεις τοὺς γιατροὺς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι «λόγῳ καὶ ἔργῳ» ἐνέπνευσαν συναδέλφους τους, σὲ ὅλο τὸν κόσμο, ὥστε νὰ ἀσκεῖται μιὰ Ἀνθρώπινη Ἰατρικὴ. Μιὰ ἰατρικὴ ὡς «ἐπιτήδευμα φιλόανθρωπον», ὡς ἐπάγγελμα τὸ ὁποῖο κινεῖ ἢ ἀγάπη. Ὁ ἀείμνητος καθηγητὴς Ἰατρικῆς

καὶ ἀκαδημαϊκός, Γ. Μερίκας, ἔλεγε: ἡ ἀπόδοση τῆς Ἰατρικῆς θὰ ἐξαρτᾶται, πάντοτε, ἀπὸ τὸν παράγοντα Ἀγάπη, ποὺ ἐδραίωσε ὁ Χριστιανισμός.

Ὁ Paul Tournier ὑπέγραψε ὁ θεμελιωτὴς τῆς «Ἰατρικῆς τοῦ Προσώπου» (I. τ. Π.), τῆς «Médecine de la Personne» (1940)¹. Τὸ βαθὺ νόημα τῆς Ἰ. τ. Π. εἶναι, ὅτι δὲν μποροῦμε νὰ ἀγνοοῦμε, στὴ λειτουργία καὶ τὴν πορεία τοῦ ἀνθρώπινου ὀργανισμοῦ, τὴν ἐπίδραση τοῦ ψυχοπνευματικοῦ παράγοντος: «c' est l' âme qui dirige...» κατὰ τὸν ἴδιο τὸν Paul Tournier, δηλαδὴ «εἶναι ἡ ψυχὴ ποὺ διευθύνει - κανονίζει...».

“Ὅσοι γνώρισαν τὸν Paul Tournier στὶς ποικίλες δραστηριότητές του, ὅσοι τὸν ἄκουσαν (μὲ τὰ ἴδια τους τὰ αὐτιά) νὰ μιλάει μὲ πάθος καὶ συμπόνια γιὰ τοὺς ἀγαπημένους του ἀρρώστους, ὅσοι μελέτησαν μὲ προσοχὴ τὰ γραπτά του, ἀναγνωρίζουν τὸ τί προσέφεραν λόγος καὶ πράξη τοῦ Paul Tournier, γιὰ νὰ μάθουν οἱ γιατροὶ μὲ ποῖο τρόπο πρέπει νὰ θεραπεύεται ὁ ἀρρώστος - Πρόσωπο (εἰκόνα Θεοῦ) καὶ πῶς μποροῦν νὰ ἐφαρμοῦσιν μιὰ ἀληθινὰ ἀνθρώπινη ἰατρικὴ².

***

Στὴν ἐποχὴ μας, ὅπου τὰ ποικίλα ΜΜΕ κάνουν λόγο «γιὰ θλιβερὸ κατάντημα τῆς ἰατρικῆς, ἢ ὁποῖα χάνει, σιγά - σιγά, τὴν ἐπαφὴ της μὲ τὸν ἄνθρωπο» καὶ ὅπου ἀπὸ ἐπίσημα στόματα γίνεται λόγος γιὰ «ἀπρόσωπο καὶ ὑποσυναίσθηματικὸ τρόπο ἄσκησης τῆς Ἰατρικῆς» (Γ. Μερίκας), γιὰ «ἀνάπτυξη ἀπανθρωπιστικοῦ χαρακτῆρα τῆς σύγχρονης ἰατρικῆς, λόγῳ τῆς πρώτης θέσεως ποὺ παίρνει ἡ ἰατρικὴ τεχνολογία στὶς ἐνέ-

γειες τοῡ γιατροῦ» (Δ. Μπουνίκος, καθηγητής Πανεπιστημίου Πατρῶν), φαίνεται ἀπολύτως ἀναγκαία ἢ μελέτη τῶν ιδεῶν τοῦ Paul Tournier καὶ ἡ ἀνάλογη ἐμβάθυνση μέσα στο̄ περιεχόμενό τους.

Ὁ Paul Tournier, μὲ τὴ βαθύνοια, τὴν εὐθυκρισία, τὴν πνευματικὴ εὐρύτητα ποῦ τὸν διέκριναν, κατώρθωσε νὰ φωτίσει τὴν οὐσία τῶν «διαζευγμάτων» ὑγεία - ἀρρώστια, ἰατρὸς - ἀρρωστος, προβλήματα ζωῆς - νόσηση, πνευματικὴ ζωὴ - εὐεξία, Θεὸς - ἄνθρωπος. Ἔτσι κατέδειξε τὸ «τί τεράστια εὐθύνη καὶ ποῖο πνευματικὸ καὶ ἠθικὸ ἐξοπλισμὸ πρέπει νὰ διαθέτει ὁ γιατρὸς στὴν ἀποστολὴ του».

Ἡ πρόταση τοῦ Paul Tournier γιὰ ἀνακαίνιση τῆς ἰατρικῆς πάνω σὲ χριστιανικὲς δάσεις, βρῆκε ἀπίχηση στὴν ψυχὴ τῶν Ἑλλήνων ἰατρῶν. Τὸ ἔργο τῆς προβολῆς τῆς Ἰ. τ. Π., στὸν ἐλληνικὸ ἰατρικὸ κόσμο, ἀνέλαβαν γιατροί, Μέλη τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων (ΧΕΕ), μὲ πρωτεργάτες τοὺς ἀειμνήστους Δημήτριο Χαροκόπο, φυσιολόγο καὶ Ἄριστο Ἀσιώτη, Ψυχίατρο.

Γιὰ τὴν διάδοση τῶν ἀπόψεων τοῦ Paul Tournier πρέπει, ἰδιαιτέρως, νὰ ἀναφερθεῖ ὁ ἀειμνήστος καθηγητὴς χειρουργικῆς καὶ ἀκαδημαϊκὸς Μαρίνος Γερουλᾶνος, ὁ ὁποῖος «ὑπῆρξε ὁ πατέρας τῆς Ἰατρικῆς τοῦ Προσώπου, στὴν Ἑλλάδα» (Γ. Μερίκας).

Ἐπίσης, συστηματικά, ἐργάστηκε γιὰ τὴν Ἰ. τ. Π. ὁ ὁμότιμος καθηγητὴς Ἰατρικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Γεώργιος Δαῖκος μὲ τὴν ὁμάδα του. Παλαιοὶ καὶ νεώτεροι «μαθητῆς» τοῦ Κύκλου Ἰατρῶν τῆς ΧΕΕ δίνουν, συνεχῶς, τίς «μάχες» τους γιὰ τὴν προβολὴ τῆς «Ἰατρικῆς τῆς Προσωπικότητος».

Ἄν σήμερα ὑπάρχει ἰατρικὴ «ποῦ δὲν ἐν-

διαφέρεται μόνο γιὰ τὴν ἐπιβίωση τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ποιότητα τῆς ζωῆς του», ἂν σήμερα ὑπάρχουν οἱ «ἀλθηεῖς ἰατροί», κατὰ Γαληνόν, αὐτοὶ ποῦ πιστεύουν «στὴν ἀξία, τὸ μυστήριο καὶ τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀσθενοῦς», τοῦτο ὀφείλεται καὶ στὴ συμβολὴ τοῦ Paul Tournier, τοῦ ὁποῖου οἱ ιδέες πρεσβεύουν, ὅτι τὸ ἔργο τοῦ γιατροῦ εἶναι «ἀποστολὴ στὴν ὑπηρεσία τοῦ ἀνθρώπου».

MIX. Θ. ΜΗΛΙΓΚΟΣ

Καρδιολόγος

Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Στὴν Ἑλλάδα ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπικρατεῖ ὁ ὅρος «Ἰατρικὴ τῆς Προσωπικότητος», ὅπως, δηλαδή, ἀποδόθηκε, στὰ ἐλληνικά, ἀπὸ τὸν πρῶτο μεταφραστή. Ἀκριβολογώντας, θὰ πρέπει νὰ υιοθετηθεῖ ὁ ὅρος, ὅπως τὸν ὄρισε ὁ Paul Tournier.
2. Γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια, στοὺς νέους ἰατρικοὺς ὀρίζοντες, ποῦ ἀνοίξαν στὴ δεκαετία τοῦ '40 - 50, μαζὶ μὲ τὸ ἔργο τοῦ Paul Tournier, πρέπει νὰ ἀναφερθεῖ καὶ ἡ ὁμάδα τοῦ René Biot (1889 - 1966) στὴ Γαλλία.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ:

1. ΧΑΡΟΚΟΠΟΣ Δ. (1948): Πρὸς νέους ὀρίζοντες (Ἀκτίνες, 11: 503 - 511).
2. ΑΣΠΙΩΤΗΣ Α. (1951): Ἡ ἀρρώστια καὶ ἡ ψυχὴ (Ἐκδ. Δαμασκός, Ἀθήνα).
3. BIOT R. (1953): Ἡ ὑγεία μας (Μετ. Δ. Χαροκόπου, Ἐκδ. Ἰνστιτούτου Ἰατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς).
4. ΜΗΛΙΓΚΟΣ Μ. (1989): Ὁ Paul Tournier καὶ ἡ Ἰατρικὴ τῆς Προσωπικότητος, Ἀθήνα.
5. LADOUS R. (1992): Médecine Humaine - Médecine Sociale. Le Docteur René Biot et ses amis. (Les Editions du Cerf, Paris).
6. ΜΗΛΙΓΚΟΣ Μ. (2001): Ἡ Ἰατρικὴ τῆς Προσωπικότητος στὴν Ἑλλάδα (Ἀκτίνες, 64: 242 - 247).
7. ΤΙΜΟΘΕΑΔΗΣ Τ. (2001): Ἡ Ἰατρικὴ τῆς Προσωπικότητος στὴν Ἑλλάδα (Ἀκτίνες, 64: 324 - 325).

*«Ὁ,τι κι ἂν ἔχουμε γιὰ γνώση ἐπιστήμης
καὶ τέχνης, πρέπει νὰ τὸ τοποθετοῦμε
μέσα στὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ».*

PAUL TOURNIER

ΡΑΨΩΔΙΑ ΣΤΟ ΦΩΣ Β' ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΠΟΥ ΧΑΘΗΚΕ

*Σύντεχνε, τουτ' οί καιροί
χτίστη σέ θέλουν κι όχι χαλαστή
ή άκαμάτη...
για να στηθῆ ἐδῶ τῆς κοινωνίας τὸ παλάτι*

Στέφανος Μπολέτσης

1. Στὴν πόλη τοῦ ὄνειρου.

Στὰ χρόνια τῆς Κατοχῆς¹, ἡ Ἀθήνα ἔμοιαζε μὲ πεθαμένη πόλη. «*Στὴν πόλη τοῦ ὄνειρου / πέφτουν οἱ ὄρες, / σὰν τὰ φύλλα / τὰ ξερά, / σὲ πράσινα / σάπια / νερά*» γράφει ὁ Μπολέτσης². Ὅλοι οἱ δρόμοι τῆς γίναν δρόμοι τοῦ σκοτός. Γιατί ὅλα τὰ σκιαζε ἡ φοβέρα καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά³. Κι ὁ ποιητὴς ἀγωνιᾷ κι ἀναρωτιέται: «*Κύριε, Κύριε. / Ποιὸ χρέος, ποιά ποινή, ποιὸ κρῖμα / μ' ἰδρῶ ἀγωνίας / καὶ δάκρυα πληρώνει;*»⁴. Ἦταν τὸ κρῖμα τῆς ἄρνησης ποῦ φέραν οἱ «σοφοί»; Ἦταν ἡ ποινή γιὰ τὸν ὑλισμὸ καὶ τὴν ἀθεΐα ποῦ ἐγκαθίδρυσαν οἱ πνευματικοὶ τῆς ταγοί; Αὐτοὶ ποῦ εἶχαν ὀλότελα ξεχάσει τὸν «Σπερμολόγο»⁵ τῆς Πνύκας!

Στὴν πόλη, λοιπόν, τοῦ ὄνειρου, ποῦ μήτε ἄστρο πιά δὲ βγαίνει, «*σὲ δρόμους ἔρημους, σκοτεινὲς πλατείες, / ἀργά, βουβά διαβαίνουν πεθαμένοι. / Σκιὲς παιδιῶν / φαντάσματα νηπίων...*»⁶. Εἶναι οἱ σκιὲς ποῦ πολλαπλασιαζοῦν ἡ πείνα.

Στὰ νοσοκομεῖα τῆς Ἀθήνας κάποιοι ἀνάπηροι, ἡρωϊκοὶ ἀνάπηροι τοῦ πολέμου, «*ψυχὲς ποῦ πυροπολήθηκαν / σὲ λαίλαπες φλογῶν / καὶ στάχτη σκορπίστηκαν τ' ἄσπρα τους φτερά / ... / λένε / καὶ λένε / γιὰ κάμπους, γιὰ βουνὰ μαχῶν... / καὶ σιωπῆλὰ κάποτε κλαῖνε*». Καὶ μόνο «*ἡ Ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, / σ' ἄλλη τους παραστέ-*

κει!». Καὶ μὲ μορφὴ λευκοφόρας ἀδελφῆς νοσοκόμου «*τὸ πρὸ πραῦνει μέτωπό τους, / μὲ χέρι / ἀβρό. / Καὶ τοὺς μιλά γλυκά, ἀπαλά γιὰ κάτι ἀγκάθια, / κάποια λόγχη, / ἓνα Σταυρό*»⁷.

Αὐτὲς ἦταν τότε οἱ ἀδελφὲς νοσοκόμες! Ἔτσι νιώθανε τὸ χρέος τους. Καὶ τὸ ἐπιτελοῦσαν στὸ ἀκέραιο. Ὡσπου ἦρθε ἡ ἀνθρώπινη ἀνοησία καὶ τὶς ἔκαμε νούμερα σὲ ἠλεκτρονικὸ ὑπολογιστὴ⁸. Ὡσπου ἦρθε ἡ στρατευμένη ἀθεΐα καὶ πάσχισε νὰ ξεριζώσει τὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ μέσα τους. Καὶ τοὺς κόλλησε τὴ ρετινιά, τάχα, «θεοῦσες». Κι ἄς ἦταν τοῦτο τιμὴ καὶ κορῶνα τους, πίστη κι ἀπαντοχὴ τους! Ἄ! τιποτένια ποῦ εἶν' ἡ ἀνθρώπινη ἀνοησία. Μῆτε τὸ συμφέρον τῆς μπορεῖ νὰ ξεχωρίσει!...

Τότε, λοιπόν, στίς σκοτεινὲς νύχτες τῆς Ἀθήνας, «*στὴν πόλη τῶν ὀνειρῶν*», κάποιοι ἀγρυπνοῦσαν. Δὲν ἦταν μόνο οἱ Ἀχθοφόροι τῆς Ἀγάπης, γιὰ τοὺς ὁποίους γράψαμε στὸ Α' μέρος τῆς *Ραψωδίας* στὸ *Φῶς*. Ἦταν κυρίως κάποιοι φωτισμένοι ἐπιστήμονες, ποῦ μελετοῦσαν καὶ πάσχιζαν γιὰ τὴν καινούργια μέρα. Κι ἀνάβανε «*μυριάδες πυρσούς καὶ λαμπάδες*». Κι ἡ νύχτα πῆγαινε νὰ σιγοφέξει ἀπ' τὴν ἀγρύπνια. Κι ἀπ' τὸ τραγοῦδι τῆς ψυχῆς: «*Κάπου / κάποιο / τραγοῦδι περνᾷ, / στὰ βαρεῖα τῆς σκλαβιάς καλντιοῖμια*»⁹. Κι οἱ

ἀγρυπνοῦντες τὸ πίστευαν πὼς τὴ μάχη τοῦ θανάτου θὰ τὴν διαδεχτεῖ ἡ «Μάχη ζωῆς»¹⁰. Καὶ οἱ λαοὶ θὰ γίνουν «στρατοὶ ἀγγέλων, / στὸν ἀγῶνα τῆς πορᾶς / θὰ ξεκινοῦν ἀδελφωμένοι»¹⁰.

Κι οἱ ἀγρυπνοῦντες ὄλο φώναζαν στοὺς ἀπαθεῖς καὶ ναρκωμένους: «*Ξυπνᾶτε ἀλύτρωτοι ραγιάδες, / γιὰ νὰ χαρῆτε λευτεριά! / Συντρίψετε τὶς ἀλυσίδες ποὺ σᾶς τυλίξανε βαριά. / Μέσ' στοῦ Χριστοῦ μας τὸ βασίλειο / θὰ βρῆτε λύτρωση τρανῆ, / ἡ γῆ θὰ λάμψη σὰν τὸν ἥλιο / καὶ θ' ἀνοιχτοῦν οἱ οὐρανοί!*»¹¹.

Οἱ καταχτητὲς θὰ 'φευγαν. "Ὅπως καὶ φύγανε. Κι ὁ Βερίτης θὰ γράφει: «*Εὐλογημένη νᾶναι τοῦτ' ἡ μέρα / π' ἀστράφτει στὴν Ελλάδα λευτεριά*»¹². "Ὁμως ποιά λευτεριά; Ἐκεῖνη γιὰ τὴν ὁποῖαν γράψανε ὁ Σολομὸς κι ὁ Κάλβος; Ἐκεῖνη ποὺ λευτέρωσε τὸν ἄνθρωπο ἀπ' τὸ πνευματικὸ σκοτάδι¹³ ἢ ἡ ἄλλη, ἡ σιδεροδεμένη στὸν ὕλισμὸ καὶ στὴν ἄρνηση, ποὺ μέσα σ' ὅλα τὰ κακὰ ἔφερε καὶ τὸ δεῦτερο παγκόσμιον πόλεμο;

Αὐτοὶ λοιπὸν ποὺ ξαγρυπνοῦσαν, πάσχιζαν γιὰ κείνη τὴ λευτεριά ποὺ λευτέρωσε τὸν ἄνθρωπο ἀπ' τὸ πνευματικὸ σκοτάδι. Μελετήσανε ὅλα τὰ αἷτια ποὺ τὴν ἀνάγκασαν νὰ φύγει ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν κόσμο. Ἀκόμα μελετήσανε τὸν τρόπο τοῦ γυρισμοῦ της καὶ τὶς προϋποθέσεις νὰ μείνει γιὰ πάντα σὲ τούτη τὴ χώρα. Καὶ φτιάξανε ἓνα λαμπρὸ καὶ λάλο μνημεῖο, ὅπως οἱ πρόγονοὶ τους, οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι τὸ Ναὸ τῆς Ἀπτέρου Νίκης. Αὐτὸν τὸ ναὸ τὸν εἶπαν: Δ ι α κ ἠ ρ υ ξ η ! Ἦταν ἡ «Διακήρυξη τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων». Ὁ ναὸς ὀλοκληρώθηκε τὸ 1946.

2. Ἡ Δήλωση.

Τὴ *Διακήρυξη* συνόδευε Δήλωση 182 Ἑλλήνων Ἐπιστημόνων, Λογοτεχνῶν καὶ Καλλιτεχνῶν. Εἰδικότερα, τὴν ὑπογράψανε 144 πανεπιστημιακοὶ δάσκαλοι, οἱ πε-

ρισσότεροι τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, καὶ μάλιστα τῆς Ἱατρικῆς, 19 λογοτέχνες, ἀνάμεσα τους ὁ Στέφανος Μπολέτης, ὁ Ἄγγελος Τερζάκης, ἡ Ἀθηνᾶ Ταρσοῦλη καὶ ὁ Πέτρος Χάρης, 10 φιλόλογοι - καθηγητὲς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, καὶ 9 καλλιτέχνες. Ἀξιοσημείωτο εἶναι ὅτι στὴ συνέχεια τὴν προσυπογράψανε διακεκριμένοι ἐπιστήμονες τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὅ,τι καλύτερο εἶχε ὁ διεθνὴς ἐπιστημονικὸς χώρος τότε. Οἱ δηλώσεις τους δημοσιεύθηκαν στὶς *Ἀκτίνες*.

Στὴ *Δήλωση* τῶν 182 ὑπογραμμίζεται ὅτι: 1) Τὸ μέλλον καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἀλλὰ καὶ τῆς χώρας μας ἐξαρτᾶται κατὰ πρῶτο λόγο ἀπὸ τὴν ὀρθὴ καὶ ἀκλόνητη πνευματικὴ θεμελίωση τῆς ζωῆς τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, μὲ τὴν ὁποῖαν καὶ μόνον εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξει ἀληθινὸς πολιτισμὸς. 2) Τέτοια θεμελίωση δὲν εἶναι δυνατὴ, ἂν ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος δὲν χρησιμοποιήσει τὸ θησαυρὸ τῶν ἀξιών, ποὺ προσφέρει ὁ Χριστιανισμὸς (...). 3) Ἡ ἀπομάκρυνση (ἀπ' τὶς Χριστιανικὲς Ἀξίες) εἶναι ἀντίθετη μὲ τὰ συμπεράσματα τῆς πραγματικῆς ἀπροκατάληπτης κριτικῆς ἐρευνας... καὶ εἰδικότερα τὰ συμπεράσματα ποὺ καταλήγει ἡ σύγχρονη ἐπιστημονικὴ ἐρευνα... Ἐπίσης ὑπογραμμίζεται ὅτι *ἡ ἐν ὀνόματι δῆθεν τῆς Τέχνης, τῆς καλλιτεχνικῆς γενικῆς δημιουργίας, ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὸν Χριστιανικὸ ὑπογραμμισμὸ, ὄχι μόνον δὲν ὑπαγορεύονται ἀπὸ ὅποιαδήποτε ἀνάγκη ἢ σκοπιμότητα γνήσιας καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, ἀλλὰ, ἀντίθετα, εἶναι πλήγμα βαρὺ γιὰ τὴν Τέχνη* καὶ τὴν ἐκτοπίζει ἀπὸ τὴν ἡγετικὴ θέση ποὺ τῆς πρέπει σ' ἓνα γνήσιο πολιτισμὸ¹⁴.

3. Οἱ Πρωτεργάτες.

Ἀρχιτέκτονας τοῦ καλλιπεοῦς κι εὐλαλου τούτου ναοῦ, στὴ θέση τοῦ Ἰκτινίου, ἦταν ὁ Καθηγητὴς τῆς Νομικῆς Ἀθηνῶν Ἀλέξανδρος Τσιριντάνης. *Ἡ νεώτερη*

ΡΑΨΩΔΙΑ ΣΤΟ ΦΩΣ Β' ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΠΟΥ ΧΑΘΗΚΕ

*Σύντεχνε, τοῦτ' οἱ καιροὶ
χτίστη σέ θέλουν κι ὄχι χαλαστή
ἢ ἀκαμάτη...
γιὰ νὰ στηθῆ ἔδῶ τῆς κοινωνίας τὸ παλάτι*

Στέφανος Μπολέτης

1. Στὴν πόλη τοῦ ὄνειρου.

Στὰ χρόνια τῆς Κατοχῆς¹, ἡ Ἀθήνα ἔμοιαζε μὲ πεθαμένη πόλη. «*Στὴν πόλη τοῦ ὄνειρου / πέφτουν οἱ ὥρες, / σὰν τὰ φύλλα / τὰ ξερά, / σὲ πράσινα / σάπια / νερά*» γράφει ὁ Μπολέτης². Ὅλοι οἱ δρόμοι τῆς γίναν δρόμοι τοῦ σκοτούς. Γιατί ὅλα τὰ σκιαζε ἢ φοβέρα καὶ τὰ πλάκωνε ἢ σκλαβιά³. Κι ὁ ποιητῆς ἀγωνιᾷ κι ἀναρωτιέται: «*Κύριε, Κύριε. / Ποιὸ χρέος, ποιά ποιητὴ, ποιὸ κριμα / μ' ἰδρῶ ἀγωνίας / καὶ δάκρυα πληρώνει;*»⁴. Ἦταν τὸ κριμα τῆς ἀρνησιμῆς ποὺ φέραν οἱ «σοφοί»; Ἦταν ἡ ποιητὴ γιὰ τὸν ὑλισμὸ καὶ τὴν ἀθεΐα ποὺ ἐγκαθίδρυσαν οἱ πνευματικοὶ τῆς ταγοί; Αὐτοὶ ποὺ εἶχαν ὀλότελα ξεχάσει τὸν «Σπερμολόγο»⁵ τῆς Πινύκας!

Στὴν πόλη, λοιπόν, τοῦ ὄνειρου, ποὺ μῆτε *ἄστρο πιά δὲ θγαίνει, «σὲ δρόμους ἐρημους, σκοτεινὲς πλατείες, / ἀργά, βουβὰ διαβαίνουν πεθαμένοι. / Σκιῆς παιδιῶν / φαντάσματα νηπιῶν...»*⁶. Εἶναι οἱ σκιῆς ποὺ πολλαπλασίαζε ἡ πεῖνα.

Στὰ νοσοκομεῖα τῆς Ἀθήνας κάποιοι ἀνάπηροι, ἡρωϊκοὶ ἀνάπηροι τοῦ πολέμου, «*ψυχῆς ποὺ πυρπολήθηκαν / σὲ λαίλαπες φλογῶν / καὶ στάχτη σκορπίστηκαν τ' ἄσπρα τους φτερά / ... / λένε / καὶ λένε / γιὰ κάμπους, γιὰ βουνὰ μαχῶν... / καὶ σιωπῆλὰ κάποτε κλαίνε*». Καὶ μόνο «*ἡ Ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, / στ' ἄλγη τους παραστέ-*

κει!». Καὶ μὲ μορφὴ λευκοφόρας ἀδελφῆς νοσοκόμου «*τὸ πυρὸ πραῦνει μέτωπό τους, / μὲ χέρι / ἀβρό. / Καὶ τοὺς μιᾶ γλυκά, ἀπαλὰ γιὰ κάπι ἀγκάθια, / κάποια λόγχη, / ἓνα Σταυρό*»⁷.

Αὐτὲς ἦταν τότε οἱ ἀδελφὲς νοσοκόμες! Ἔτσι νιώθανε τὸ χρέος τους. Καὶ τὸ ἐπιτελοῦσαν στὸ ἀκέραιο. Ὡσπου ἦρθε ἡ ἀνθρώπινη ἀνοησία καὶ τίς ἔκαμε νούμερα σὲ ἠλεκτρονικὸ ὑπολογιστὴ⁸. Ὡσπου ἦρθε ἡ στρατευμένη ἀθεΐα καὶ πάσχισε νὰ ξεριζώσῃ τὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ μέσα τους. Καὶ τοὺς κόλλησε τὴ ρετινιά, τάχα, «θεοῦσες». Κι ἄς ἦταν τοῦτο τιμὴ καὶ κορώνα τους, πίστη κι ἀπαντοχὴ τους! Ἄ! τιποτένια ποὺ εἶν' ἡ ἀνθρώπινη ἀνοησία. Μῆτε τὸ συμφέρον τῆς μπορεῖ νὰ ξεχωρίσει!...

Τότε, λοιπόν, στὶς σκοτεινὲς νύχτες τῆς Ἀθήνας, «*στὴν πόλη τῶν ὀνειρῶν*», κάποιοι ἀγρυπνοῦσαν. Δὲν ἦταν μόνο οἱ Ἀχθοφόροι τῆς Ἀγάπης, γιὰ τοὺς ὁποίους γράψαμε στὸ Α' μέρος τῆς *Ραψωδίας στὸ Φῶς*. Ἦταν κυρίως κάποιοι φωτισμένοι ἐπιστήμονες, ποὺ μελετοῦσαν καὶ πάσχιζαν γιὰ τὴν καινούργια μέρα. Κι ἀνάδανε «*μυριάδες πυρσούς καὶ λαμπάδες*». Κι ἡ νύχτα πῆγαινε νὰ σιγοφέξῃ ἀπ' τὴν ἀγρύπνια. Κι ἀπ' τὸ τραγοῦδι τῆς ψυχῆς: «*Κάπου / κάποιο / τραγοῦδι περνᾶ, / στὰ βαρεῖὰ τῆς σκλαβιάς καλντιρίμια*»⁹. Κι οἱ

ἀγρυπνοῦντες τὸ πίστευαν πὼς τῆ μάχη τοῦ θανάτου θὰ τὴν διαδεχτεῖ ἡ «Μάχη ζωῆς»¹⁰. Καὶ οἱ λαοὶ θὰ γίνουν «στρατοὶ ἀγγέλων, / στὸν ἀγῶνα τῆς σπορᾶς / θὰ ξεκινοῦν ἀδελφωμένοι»¹⁰.

Κι οἱ ἀγρυπνοῦντες ὄλο φώναζαν στοὺς ἀπαθείς καὶ ναρκωμένους: «*Ξυπνᾶτε ἀλύτρωτοι ραγιάδες, / γιὰ νὰ χαρῆτε λευτεριά! / Συντρίψετε τὶς ἀλυσίδες ποὺ σᾶς τυλίξανε βαριά. / Μέσ' στοῦ Χριστοῦ μας τὸ βασίλειο / θὰ δοῦντε λύτρωση τρανή, / ἡ γῆ θὰ λάμψη σὰν τὸν ἥλιο / καὶ θ' ἀνοιχτοῦν οἱ οὐρανοί!*»¹¹.

Οἱ καταχτητῆς θὰ φευγαν. Ὅπως καὶ φύγανε. Κι ὁ Βερίτης θὰ γράψει: «*Εὐλογημένη νᾶναι τουτ' ἡ μέρα / π' ἀστράφτει στὴν Ἑλλάδα λευτεριά*»¹². Ὅμως ποιά λευτεριά; Ἐκείνη γιὰ τὴν ὁποίαν γράψανε ὁ Σολομὸς κι ὁ Κάλβος; Ἐκείνη ποὺ λευτέρωσε τὸν ἄνθρωπο ἀπ' τὸ πνευματικὸ σκοτάδι¹³ ἢ ἡ ἄλλη, ἡ σιδεροδεμένη στὸν ὕλισμό καὶ στὴν ἄρνηση, ποὺ μέσα σ' ὄλα τὰ κακὰ ἔφερε καὶ τὸ δεῦτερο παγκόσμιο πόλεμο;

Αὐτοὶ λοιπὸν ποὺ ξαγρυπνοῦσαν, πάσχιζαν γιὰ κείνη τὴ λευτεριά ποὺ λευτέρωσε τὸν ἄνθρωπο ἀπ' τὸ πνευματικὸ σκοτάδι. Μελετήσανε ὄλα τὰ αἷτια ποὺ τὴν ἀνάγκασαν νὰ φύγει ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν κόσμο. Ἀκόμα μελετήσανε τὸν τρόπο τοῦ γυρισμοῦ της καὶ τὶς προϋποθέσεις νὰ μείνει γιὰ πάντα σὲ τούτη τὴ χώρα. Καὶ φτιάξανε ἕνα λαμπρὸ καὶ λάλο μνημεῖο, ὅπως οἱ πρόγονοὶ τους, οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι τὸ Ναὸ τῆς Ἀπτέρου Νίκης. Αὐτὸν τὸ ναὸ τὸν εἶπαν: Δι α κ ἡ ρ υ ξ η! Ἦταν ἡ «Διακήρυξη τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων». Ὁ ναὸς ὀλοκληρώθηκε τὸ 1946.

2. Ἡ Δήλωση.

Τὴ Διακήρυξη συνόδευε Δήλωση 182 Ἑλλήνων Ἐπιστημόνων, Λογοτεχνῶν καὶ Καλλιτεχνῶν. Εἰδικότερα, τὴν ὑπογράψανε 144 πανεπιστημιακοὶ δάσκαλοι, οἱ πε-

ρισσότεροι τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, καὶ μάλιστα τῆς Ἱατρικῆς, 19 λογοτέχνες, ἀνάμεσα τοὺς ὁ Στέφανος Μπολέτης, ὁ Ἄγγελος Τερζάκης, ἡ Ἀθηνᾶ Ταρσοῦλη καὶ ὁ Πέτρος Χάρης, 10 φιλόλογοι - καθηγητῆς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, καὶ 9 καλλιτέχνες. Ἀξιοσημείωτο εἶναι ὅτι στὴ συνέχεια τὴν προσυπογράψανε διακεκριμένοι ἐπιστήμονες τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὅ,τι καλύτερο εἶχε ὁ διεθνῆς ἐπιστημονικὸς χώρος τότε. Οἱ δηλώσεις τους δημοσιεύθηκαν στὶς Ἀκτίνες.

Στὴ Δήλωση τῶν 182 ὑπογραμμίζεται ὅτι: 1) Τὸ μέλλον καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἀλλὰ καὶ τῆς χώρας μας ἐξαρτᾶται κατὰ πρῶτο λόγο ἀπὸ τὴν ὀρθὴ καὶ ἀκλόνητη πνευματικὴ θεμελίωση τῆς ζωῆς τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ μόνον εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξει ἀληθινὸς πολιτισμὸς. 2) Τέτοια θεμελίωση δὲν εἶναι δυνατὴ, ἂν ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος δὲν χρησιμοποιήσει τὸ θησαυρὸ τῶν ἀξιών, ποὺ προσφέρει ὁ Χριστιανισμὸς (...). 3) Ἡ ἀπομάκρυνση (ἀπ' τὶς Χριστιανικὲς Ἀξίες) εἶναι ἀντίθετη μὲ τὰ συμπεράσματα τῆς πραγματικῆς ἀπροκατάληπτης κριτικῆς ἐρευνας... καὶ εἰδικότερα τὰ συμπεράσματα ποὺ καταλήγει ἡ σύγχρονη ἐπιστημονικὴ ἐρευνα... Ἐπίσης ὑπογραμμίζεται ὅτι *ἡ ἐν ὀνόματι δῆθεν τῆς Τέχνης, τῆς καλλιτεχνικῆς γενικῆς δημιουργίας, ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὸν Χριστιανικὸ ὑπογραμμὸ, ὄχι μόνον δὲν ὑπαγορεύονται ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἀνάγκη ἢ σκοπιμότητα γνήσιας καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, ἀλλὰ, ἀντίθετα, εἶναι πλήγμα βαρὺ γιὰ τὴν Τέχνη καὶ τὴν ἐκτοπίζει ἀπὸ τὴν ἡγετική θέση ποὺ τῆς πρέπει σ' ἕνα γνήσιο πολιτισμὸ*¹⁴.

3. Οἱ Πρωτεργάτες.

Ἀρχιτέκτονας τοῦ καλλιπεοῦς κι εὐλαίου τούτου ναοῦ, στὴ θέση τοῦ Ἰκτινίου, ἦταν ὁ Καθηγητῆς τῆς Νομικῆς Ἀθηνῶν Ἀλέξανδρος Τσιριντάνης. Ἡ νεώτερη

Ἄθῆνα ἔχτιζε μεθοδικά, στὰ χρόνια τῆς Σκλαβιάς, τὸ Χριστιανικὸ ναὸ τοῦ Πνεύματος. Κι ὄνειρευόταν νὰ μοιάζει τῆς Ἀπτερῆς Νίκης.

Ὅμως ἡ ἀρχαία Ἀθῆνα χωρὶς τὴν ἀσφαλὴ πρόσδασή της στὸν Πειραιᾶ θὰ ἦταν μ' ἓναν πνεύμονα. Γι' αὐτὸ κι ὁ Καλλικράτης ἀρχιτεκτόνησε τὰ Μακρὰ Τείχη. Κι ὁ χριστιανικὸς ναὸς τοῦ πνεύματος, πού τώρα χτιζόταν, θὰ ἔπασχε ἂν δὲν εἶχε ἀσφαλὴ πρόσδαση στὸν ἔγκυρο θεολογικὸ λόγο.

Τῆ θέση, λοιπόν, τοῦ Καλλικράτη ἀνέλαβε ὁ Ἀρχιμανδρίτης π. Σεραφεῖμ Παπακώστας, Προϊστάμενος τῆς μακροβίας Ἀδελφότητος Θεολόγων «Ἡ Ζωή». Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἐκκλησιαστικὴ μορφή ἤξερε πολὺ καλά, πὼς στὴ μεταπολεμικὴ ἐποχὴ γιὰ νὰ μπορέσει ὁ θρησκευτικὸς λόγος, νὰ ἐπηρεάσει καὶ ν' ἀναμορφώσει τὸν ἄνθρωπο, ἔπρεπε ν' ἀνοίξει δίαυλο ἐπικοινωνίας μὲ τὴν ἀνεπηρεάστη ἐπιστήμη. Ἡ ἀγαθὴ συνεργασία τῶν δύο ἀνδρῶν εἶχε γι' ἀποτέλεσμα τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ Πύργου.

Ὁ βάρδος τοῦ πνευματικοῦ ἐκείνου ἀγῶνα θὰ γράφει: «Τὸν πύργο χτιζοῦμε ὅλοι ἀντάμα / καὶ στὸ Χριστὸ κάνουμε τάμα / κανέννας μας νὰ μὴ σταθῆ, / ὥσπου ἢ δουλιὰ μας νὰ τελειώσῃ, / στὸ βράχο ὁ πύργος νὰ ριζώσῃ, / κι ἴσα μὲ τ' ἄστρα νὰ ὑψωθῆ!»¹⁵ Κι ἔκλεινε τὸ ποίημά του μὲ τούτους τοὺς ἀξιοπρόσεκτους στίχους: «Ὅλοι μὲ κέφι ἄς ἐργαστοῦμε / καὶ μὲ χαρὰ ἄς ἀγωνιστοῦμε / γιὰ νὰ τὸν κάνουμε σωστό». Τὸ κέφι ὑπῆρχε σὲ ὅλους, ἡ εὐθύνη ὅμως γιὰ τὸν ἄρτιο ἄνθρωπο, ὅπως τὸν εἶχε προσδιορίσει ὁ Ἀρχιτέκτονας;¹⁶

Στὴ Διακήρυξη ὑπογραμμίσθηκε ἀπ' τὴν ἀρχὴ: «ἂν δὲν χαραχθῆ ἡ σωστὴ γραμμὴ, τότε ἡ μιὰ καταστροφὴ θὰ διαδέχεται τὴν ἄλλην, τὴν σημερινὴν δύσκολον πραγματικότητά θὰ διαδεχθῆ ἄλλη χειρότερα καὶ εἰς τὸ τέλος ὁ θάνατος, ἢ μιὰ ζωὴ πού θὰ εἶναι μύριοι θάνατοι μαζύ» (σ. 13). Προφητικὸς ὁ λόγος!

4. Ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας - ὁ εἰκοστὸς αἰώνας.

Τὸ πρῶτο ὄπλο πού χρησιμοποιήσαν ἦταν «ἡ εἰλικρινὴς, ἀπροκατάληπτος, ἀντικειμενικὴ ἀναζήτησις τῆς ἀληθείας ἐν σχέσει πρὸς τὰς βάσεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίζετο ἡ πνευματικὴ αὐτὴ κατάστασις, πού ἔκαμε δυνατὸν τὸ φοβερὸν κατάντημα», πού εἶχαν μπροστά τους. Μὲ δυὸ λόγια: Μὲ εἰλικρίνεια ἀναζήτησαν τὰ αἷτια τοῦ χάους.

Μπροστὰ σ' ἓνα πολιτισμὸ πού κατέρρευσε σὲ ἐρείπια, ἐκεῖνο πού χρειαζόταν νὰ ἰδοῦνε, ἦταν γιὰτὶ ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς δὲν ἔδειξε τὴν ἀντοχὴ πού ἔπρεπε. Κι ὅμως τόσο εἶχαν ἐξυμνηθεῖ ὁ πολιτισμὸς τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα, κυρίως στὴν Εὐρώπη! *Μὲ πόσες προσδοκίαι ἡ ἀνθρωπότητα ὑποδέχθηκε τὸν εἰκοστὸ αἰῶνα! Καὶ τί δὲν ὑποσχέθηκε ὅταν ἐρχότανε νὰ κυβερνήσῃ τὴ ζωὴ μας!... Ὑλικὴ πρόοδος καὶ εὐημερία, κοινωνικὴ ὀργάνωσις καὶ διεθνὴ παγκόσμια συνεννόησις, πολιτισμὸ ἀνθρώπων ἀνωτέρων, πού θὰ ζοῦσαν ἐλεύθεροι καὶ εὐτυχεῖς, μέσα σὲ μιὰ ἐλεύθερη καὶ εὐτυχισημένη ἀνθρωπότητα. Δὲν θὰ ὑπάρχουν πιὰ προβλήματα, γιὰτὶ ὅλα θὰ τὰ λυνε ὁ εἰκοστὸς αἰώνας, πού τὸν χαρακτήρισαν ἀναμενόμενον Μεσοίαι!*¹⁷

Ὡστόσο ἡ τυφλὴ πίστις τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα στὴν ἐπιστήμη εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος νὰ εἶναι στὸ σύνολο τῆς ζωῆς του χωρὶς γαλήνη, ἀπαραίτητο συστατικὸ τῆς εὐτυχίας... *Μπροστὰ στὰ ἐρείπια πού γέμισε ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τὴν Εὐρώπη (καὶ ὄχι μόνον) ὁ τελευταῖος πόλεμος, ὁ ἄνθρωπος τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα νοιώθει περισσότερο τὰ ἐσωτερικὰ συντρίμματα, πού ἀποτελοῦν τὴν ὑπόστασίν του!*¹⁸

Πιὸ μελανὴ γίνεται ἡ περιγραφή τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα ὅταν ἀναφέρεται στὴν οἰκονομικὴ καὶ πνευματικὴ ἐξαθλίωσις πού ἔφερε. «Ἡ χαρὰ διὰ τὴν ἐργασία ἔχει ἐξαφανισθεῖ, ἡ ἐπιστήμη ἔχει παντοῦ ἀποθαρρυνθῆ καὶ ὁ ἐπιστήμων ἀπὸ πολὺν καιρὸν

έχει παύσει να είναι ηγέτης εις την κοινωνίαν και να τον τιμούν ως ηγέτην. Ἡ τέχνη, τὰ γράμματα, ἔχουν φανερόν μαρτυρόν, εις σημεῖον ὥστε νὰ μὴ διεκδικοῦν πλέον ἐπαφὴν μὲ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου. "Ὅπου καὶ ἂν σταθῆς, χρεωκοπία, ὅπου καὶ ἂν κυττάξῃς, ἐρείπια»¹⁸.

Καὶ τὸ τραγικότερο: «Ἡ χρεωκοπία αὐτὴ, ἔγινε μέσα εἰς μίαν πρωτοφανῆ ὄντως ἀνθηοὴν τῆς τεχνικῆς προόδου εἰς τὴν ἀνθρωπότητα»¹⁸. Λὲς καὶ ὁ τεχνικὸς πολιτισμὸς ἄλλη συνέπεια δὲν εἶχε παρὰ νὰ κάμει τραγικότερη τὴν ἀποτυχία καὶ φοβερότερη τὴν ἔλλειψη πνευματικῆς πολιτισμοῦ, τὸν παλιμπαρβαρισμὸ, ποὺ κυριαρχεῖ στὴ σημερινὴ ἀνθρωπότητα¹⁹.

"Ὅμως, γιὰ τὴ *Διακήρυξη*, τὸ χάος τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, δὲν εἶναι «κατ' ἀνάγκην τοῦ θανάτου πρόδρομος». Ἐπὶ τὸ χάος αὐτό, ἴσα - ἴσα, μπορεῖ νὰ ξεπηδήσῃ ἡ ζωὴ. Ἡ νέα ἐπιτυχημένη, εὐτυχημένη καὶ χαρούμενη ἀνθρωπότητα, ἡ ἀληθινὰ πολιτισμένη. Ἀρκεῖ ἡ σημερινὴ ἀνθρωπότητα, ὅλοι μας, νὰ μὴ διστάσουμε νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι ὑπάρχει τὸ χάος αὐτό. Ἡ ἐπιτυχία τῆς αὐριον θαῦστης ἐπάνω εἰς τὴν ὁμολογίαν τῆς ἀποτυχίας τῆς χθὲς καὶ τῆς σήμερον ὑπογραμμίζονται²⁰.

Αὐτὸ ἦταν τὸ βαθύτερο πιστεύω τῶν ἀγρυπνοῦντων καὶ γι' αὐτὸ ἀγρυπνοῦσαν. *Εἶχαν ντυθεῖ τὸν πάλλενκο καινούργιο τους χιτῶνα*. Καὶ τραβοῦσαν ἐμπρὸς γιὰ τὸν ἀγῶνα, ὅπως γράφει ὁ Μπολέτσης.

Εἶναι χαρακτηριστικὰ τὰ ὅσα γράφει ὁ ποιητὴς στὸ ποίημά του *ἐπιστροφή*: «*Εἶχαμε χτίσει, Κύριε, / Βαβὲλ φθορᾶς, / μὲ λάσπη / χάλυβα, μπετόν, γρανίτη / καὶ μαρμάρινες κολῶνες. / ... / Κόκκινοι / μαῦροι / πόλεμοι / λυῶσαν τὸ χάλυβα / καὶ πυρπολῆσαν / τὰ ὑπάρχοντά μας...*». Αὐτὸς ἦταν τότε ὁ εὐρωπαϊκὸς καὶ ὁ δικὸς μας πολιτισμὸς! Καὶ αὐτὸν εὐστοχα εἰκονίζει ὁ ποιητὴς. Οἱ διάφοροι φασισμοὶ - μαῦροι ἢ κόκκινοι - λυῶσαν τὸν τάχα βα-

θυθέμελο εὐρωπαϊκὸ πολιτισμὸ καὶ πυρπολῆσαν τὶς ὑλιστικὰς κοσμοθεωρίας ποὺ σχεδὸν ὅλοι εἶχαν λίγο - πολὺ ἀσπαστεῖ.

Στὸ μεταξὺ ἄρχισε ἡ ἀντίσταση στὴν ὑπόδουλη Εὐρώπη καὶ στὴν πατρίδα μας. Οἱ φοβισμένοι, *οἱ ἄβουλοι ραγιαδες*, ξεσηκώνονται. Πῶς νὰ καρτεροῦνε πιά τὸ «*θάνατο / μέσα στοὺς μύριους φόβους / τῆς Ἀθήνας; / Ἐνῶ / στὰ διάφανα βουνὰ / τῆς ἀνταρτιᾶς, / μαρτιάτικα / τὰ πρῶτα φλάμπουρα ἀνεμίζουν;*», γράφει στὸ ποίημά του «*Τὰ πρῶτα φλάμπουρα*»²¹ ὁ Μπολέτσης. Καὶ κλείνει μὲ τούτους τοὺς ἐξομολογητικὸς καὶ αἰσιόδοξους στίχους: «*Μέσ' στὴν ψυχὴ μου / -σκλάβα μ' ἀσκλάβωτη ψυχῆ- / περνοῦν ἀγέρες λευτεριᾶς / καὶ χίλια / κροτοῦνε / καρνοφίλια*».

Καὶ πῶς νὰ μὴν κροτοῦν χιλιάδες καρνοφίλια, ὅταν κάποιος χτίζανε τὸ ναὸ τῆς ἀφτερῆς νίκης; "Ὅταν, πέρα ἀπὸ τοὺς ἄβουλους δειλοὺς ραγιαδες, ὑπῆρχαν οἱ ἄλλοι, ποῦ, φλάμπουρ' ἀνταρτιᾶς, ἀνέμιζαν τὸ ἀναστάσιμο λάδαρο τοῦ Θεανθρώπου! "Ὅταν αὐτοὶ οἱ ἄλλοι εἶχαν *ντυθεῖ τὸν πάλλενκο καινούργιο τους χιτῶνα, καὶ ἄσπιλοι, ὠραῖοι, δώσανε τὴν καρδιά τους στὸν ἀγῶνα*.²² Ἐκεῖνοι, ποῦ σὲ μυστικὰς συγκεντρώσεις τὶς φοβερὰς νύχτες τῆς κατοχῆς, μὲ τὴ γερμανικὴ μπότα νὰ τραντάζει τοὺς ἀθηναϊκοὺς δρόμους, ἐτοιμάζανε τὸ αὐριον νὰ εἶναι καλύτερο ἀπὸ τὸ χθὲς!

5. Ἡ ἄλλη ἀντίσταση.

Ἀλήθεια, πῶς γίνονταν οἱ συγκεντρώσεις αὐτές, γιὰ «νὰ μὴν συνεχισθοῦν εἰς κανενὸς εἶδους Χαϊδᾶρι»;²³ Θὰ ἔταν πολὺ ἐνδιαφέρον νὰ τὸ γνωρίζουμε. Καὶ μάλιστα νὰ τὸ γνώριζε ἡ σημερινὴ νέα γενιά, ποῦ ἀγνοεῖ ἀκόμα καὶ τὸ Ἔπος τοῦ Σαράντα. «Πάντως αἱ συγκεντρώσεις αὐταὶ ἔγιναν, κατέληξαν εἰς ὠριομένα συμπεράσματα, συμπεράσματα ποῦ... συνέπιπτον μὲ ὅ,τι ἡ ἄδολος καὶ ἀντικειμενικὴ ἔρευνα τῆς πραγματικότητος εἶχεν εἰς εὐρὴν κύ-

κλον ύπαγορεύσει, και έντός αλλά και έκτός τής 'Ελλάδος»²⁴.

Θεμελιακό συμπέρασμα ήταν ότι *ή κοινωνία μας δέν χρειάζεται συζητήσεις και άντεγρήσεις και άπεραντολογίες*, «άλλά ζωντανή εμφάνισι τής Χριστιανικής Πίστεως εις τόν τόπον μας, ώστε τό Εύαγγέλιον νά διαμορφώση τήν άτομικήν και κοινωνικήν μας ζωήν. Τότε και όλα τά άλλα ζητήματα θά εύρουں τήν επίλυσίν των. Αύτός είναι ό δρόμος και μόνος. Μερικοί ενόμισαν, ότι ό δρόμος αύτός είναι ύπερβολικά μακρός. Ηθέλησαν νά τόν συντομεύσουν. Και κατέληξαν εις τό άκριβώς αντίθετον!»²⁵. Και μόνο οι θίαιες πολιτικές παρεμβάσεις τής κρατικής εξουσίας και οι συνέπειές τους στα έκκλησιαστικά πράγματα, τό επιβεβαιώνουν.

Στή *Διακήρυξη* άπορρίπτονται και τά ύποκατάστατα τής πνευματικής ζωής, όπως είναι «ή ψεύτικη, ή καμουφλαρισμένη θρησκευτικότης, εις τήν όποιαν μοιραίως καταλήγει ό άνθρωπος» *του άρνητικού πολιτισμού* κι όχι μόνο. Γιατί όλα τούτα πάνε τόν άνθρωπο, από ψυχολογική ανάγκη, στη δεισιδαιμονία. «Είναι γνωστόν άλλως τε, τονίζεται και από τήν ιστορίαν και από τήν σύγχρονον πείραν, ότι οι μεγαλύτεροι «άθεοι», «όρθολογισται» κ.λ.π. ήσαν οι μεγαλύτεροι προληπτικοί, οι περισσότερον δεισιδαίμονες. Η δεισιδαιμονία είναι τό ύποκατάστατον τής πίστεως εις τήν ψυχήν του άρνητου»²⁶. Και βάζει τήν «έπιστημονική γνώση» πάνω από τήν πίστη. Και τήν έπιστήμη νά τήν άντιμάχεται, ίσως γιατί άγνόησε τήν πνευματική όντότητα που λέγεται *π ρ ο σ ω π ι κ ό τ η τ α* μέ όργανο τήν *σ υ ν ε ί δ η σ η* του ανθρώπου στην τριπλή της έννοια, τή γνωστική, τήν ήθική, τήν θρησκευτική²⁷.

Κι όμως, «αι ψυχικά λειτουργία, όπως είναι ή βούλησις, ή μνήμη, ό εϊρμός των παραστάσεων, ή συγκινητικότης κ.λ.π. άποτελοϋν εκδηλώσεις τής ένιαίας συνειδήσεως, ή όποία περικλείει ισχυρότατον τό

γενικόν αίσθημα του αυτοελέγχου και τής κριτικής»²⁷.

6. Στόν άγώνα τής νέας εποράς.

Ό Μπολέτσης άποστρέφεται τήν άρνηση και κάθε «δεισιδαιμονία», και βλέπει μπροστά: «*Εμπρός, / πάντα εμπρός/ θάν' ή πορεία μας / προς ήλιους δόξης, προς / τήν πηγή τ' άσειρευτου φωτός...*»²⁸. Ό ποιητής είναι βέβαιος πως όταν «*θάχουν στεγνώσει πιά τά δάκρυα / ... / Ένδοξοι / στών αιώνων τήν πορεία, / θά γράφουνε μιάν ιστορία, λαμπρή, / μιάν ιστορία δίχως / μαϋρες και κόκκινες σελίδες: / κατακλισμούς, / κι' άφανισμούς / χαμών κι' όλέθρων Πομπηϊες κι' Ατλαντίδες... / ... / Σε' χλοερά τοπειά, τής ψυχής μας, / ό λόγος του Κυρίου μας θ' άνθει*»²⁸.

Μακάρι νά γίνονταν τά πράγματα όπως τά προφήτεψε ό ποιητής. Όμως!...

Όμως, μέ τά χρόνια, φανήκανε κάποια σύννεφα. Κι ό καθηγητής Άλέξανδρος Τσιριντάνης θά διατυλώσει, όχτώ χρόνια μετά, τούτα τά έρωτήματα - προβλήματα: «Ποιός θά κυβερνήση τόν άνθρωπο; Αυτό τό έρώτημα ήταν τής μάχης τό πεδίο. Μά συγχρόνως και τής άγωνίας ή κραυγή», αλλά και του ίδιου του ανθρώπου.

«Και ή τωρινή γενεά μέ τους δύο παγκόσμιους πολέμους (ή μήπως τρεις;) νοιώθει τό έρώτημα αυτό τραγικότερο από κάθε άλλη φορά. Τό νοιώθει σαν άπειλή μαζί κι έλπίδα. Μας περιμένει άραγε ό άφανισμός ή μήπως, όπως τότε στόν πελοποννησιακό πόλεμο μέ τήν σωκρατική άνθρωπολογία έτσι και τώρα από τά ερείπια και τους χαλασμούς και τις άγωνίες θά βγη νέα πνευματική άνθισ, που θά νοιώση τόν σημερινό και τόν αύριανόν άνθρωπο και θά του δώση λύσι στα τόσα και τόσα προβλήματα που τόν άπασχολούν;»²⁹. Για τόν Τσιριντάνη, εκείνο που προέχει στη νέα πορεία είναι νά «συλλάβωμε τό αίώνιο άνθρωπιστικό αίτημα στη σύγχρονή του εμφάνιση».

Νά, λοιπόν, γιατί ἡ Διακήρυξη ὑπογραμμίζει: «Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν εἶναι μόνον ἰδέα. Εἶναι καὶ ἐμπρακτὸς ἐφαρμογή. Καὶ ἐφαρμογή του εἶναι ὁ χριστιανικὸς ἀγών»³⁰. Ὁ Μπολέτης ἔχει κίβλας ὑμνήσει τοῦτον τὸν ἀγώνα: «*Λαοί, στρατοὶ ἀγγέλων / στὸν ἀγώνα τῆς σπορᾶς / θὰ ξεκινοῦν ἀδελφωμένοι*»³¹. Αὐτὸς ὁ ἀγώνας τῆς σπορᾶς θὰ χαλκίψει τὰ κορμιά τῶν ἐργατῶν. Καὶ στὶς δυνατὲς καρδιές τους θ' ἀνθίζουν ὀλόλευκα τ' Ἀπρίλη τριαντάφυλλα: «*Στὰ χάλκινα κορμιά / οἱ τρομεροὲς / καρδιές θ' ἀνθίζουν τώρα / σὰν λευκὰ ρόδα τ' Ἀπρίλη*»³².

7. Οἱ λεγεῶνες τῶν νεκρῶν Γερμανῶν.

Ἡ πραγματικὰ χριστιανικὴ ψυχὴ τοῦ ποιητῆ θὰ τοῦ θυμίσει τὸ χρέος τῆς ἀγάπης του σὲ ὅλους. Ἀκόμα καὶ στοὺς ἐχθρούς, στοὺς μισοῦντες, ἢ, ὅπως λέει ὁ Μ. Βασίλειος, «καὶ τῶν μισοῦντων ἡμᾶς». Κι ὁ ποιητὴς θὰ γράφει γιὰ τὶς Σκιὲς τῶν νεκρῶν Γερμανῶν, ποὺ δέχθηκε στὴν ἀγκαλιά της ἡ ἑλληνικὴ γῆ σὰν μάνα στοργικῆ: «*Εἶναι / τοῦ Γιόχαν ἡ σκιά / ... / Τοῦ Γιόχαν ποὺ γεννήθηκε / σὲ μιὰ γερμανικὴ πολίχνη / ... / Καὶ τώρα / ἔχει πατρίδα του παντοτεινὴ / τῆ γῆ τὴν Ἀττικὴ / ... / Μόνη / ἡ Σκιά τοῦ Γιόχαν θὰ κρῶνῃ!*...»³².

Στὴ συνέχεια ὁ ποιητὴς θὰ γράφει γιὰ τὶς «*λεγεῶνες τῶν νεκρῶν Γερμανῶν*»³⁴. «*Πομπές μακάθριες, / μὲ τὶς πολεμικὲς τοὺς τὶς παντιέρες, / οἱ λεγεῶνες τῶν νεκρῶν Γερμανῶν. / ... / Πατρίδα / μάνα / δὲ θὰ βροῦνε / χρυσόγελα παιδιὰ νὰ καρτεροῦνε. / ... / Τὸν Τάφο τοὺς / σὲ ξένη γῆ θ' ἀναζητήσουν. / Οἱ λεγεῶνες τῶν νεκρῶν Γερμανῶν*». Καὶ οἱ μυστικὲς φωνές τους θ' ἀκούγονται θρηνητικὰ ὡς πέρα στοὺς δικούς τους: «*Μὴ μᾶς ξεχνᾶτε. / Θὰ ζοῦμε πάντα καὶ κάτου ἐδῶ στὴ γῆ / ὅταν κάποιος μᾶς θυμᾶται!*»³⁵.

8. Τὸ Μεγάλον Ὄραμα.

Τὴ Ραψωδία θὰ σφραγίσαι «*Ἡ Διεθνὴς*

τῆς Ἀγάπης», τὸ Μεγάλον Ὄραμα τοῦ ποιητῆ καὶ τῆς Διακήρυξης. Ὁ Μπολέτης ἀνοίγει τούτη τὴν ποιητικὴ ἐνότητα μὲ τὴν ὁμολογία τῆς ἀποτυχίας τοῦ πολιτισμοῦ μας καὶ τὴν μετάνοια γιὰ ἐπιστροφή σὲ μιὰ καινούργια ζωὴ: «*Εἴχαμε χτίσει, Κύριε, / Βαβέλ φθορᾶς, / μὲ λάσπη / χάλυβα, μετὸν, γρανίτη / καὶ μαρμάρους κολῶνες. / Κ' ἦρθαν ἀγέρες. / ... / πόρτες - παράθυρα μᾶς πῆραν οἱ κυκλῶνες / ... / Κι' ἀντὶ νὰ κλαθμερίζουμε / στὰ σκότη αὐτά, / ... / εἶπαμε / Πρέπει / τὴν καινούργια μας ζωὴ, / πὺδ στέρια ἀπ' τὸ μετὸν / νὰ ξαναχτίσουμε*»³⁶.

Τοῦτο τὸ τραγούδι εἶν' ἐλπιδοφόρος λόγος γιὰ ἐπιστροφή στὴ νέα ζωὴ. Εἶναι τὸ Μήνυμα τοῦ ποιητῆ «*στῶν στεναγμῶν καὶ στῶν δακρύων τὶς χώρες*», νὰ «*γίνει Φῶς, ξανθὴ μαρμαρυγὴ*». Εἶναι λόγος αὐτογνωσίας: «*Στὴν ἐρημίᾳ, στὴν ἀπόγνωση / στοὺς κύκλους τῆς δοκιμασίας / γνώρισα / τὴν ψυχὴ μου*». Εἶναι ὁ «ἐπίλογος» τῆς Ραψωδίας! Ἡ μεγάλη ἐπίκληση: «*Κύριε, / παρακαλῶ Σέ, δός μου / φωνὴ ἀγγελικὴ / νὰ ψάλλω «ἐν χορδαῖς» τὴ δόξα / ποὺ / ἀντικρίζω, / ἐντὸς μου...*».

9. Τὸ Ὄραμα ποὺ χάθηκε...

Ὅμως, τί ἐγινε ὁ ναὸς τῆς Ἀπτέρου Νίκης; Ποῦ πῆγαν τὰ ὄνειρα γιὰ τὴν Καινούργια γῆ; Ποῦ εἶναι τῆς κοινωνίας τὸ παλάτι, ποῦ ὄνειρευόταν ὁ Μπολέτης; Ποῦ εἶναι τὰ ὄραματα τῶν ἀγρυπνοῦντων τὶς νύχτες τῆς Κατοχῆς; Ἦρθε ἡ ραθυμία τοῦ ἐφηουχασμοῦ καὶ τὰ νάρκωσε. Ἦρθε ἡ πλημμυρίδα τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν καὶ τὰ πνίξε!

Μήπως πρέπει νὰ διαβάσουμε καὶ νὰ ξαναδιαβάσουμε τοὺς στίχους τοῦ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ γιὰ τὸν ὄγκο του μυαλοῦ ποὺ εὐκόλα προσβάλλει τοὺς ἀλαφρομυαλοὺς εὐσεβεῖς; Κι ἐνῶ εἶναι κοντὰ στὸ Θεό, ἀρπάζουν κακὰ ὑπερηφάνεια!

Εἶτε τιν' ὄγκον ἐμῆς ἰσχων φρενός, ὅς 'ρα τάχιστα

Φύεται εὐσεβέειν, ὅσοι νόου εἰσὶν ἐλαφροί,

Οἱ κακὸν ἐξ ἀγαθοῦ Θεοῦ τύφον ἀρπάζουσιν...³⁷

Πιστεύουμε, ὅτι αὐτὸς ὁ ὄγκος τοῦ μυαλοῦ ἦταν ἡ αἰτία, πού τ' ὄραμα χάθηκε. Ὅμως ἡ ἐλπίδα εἶναι ὅτι «ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται»³⁸. Κι ἄς κακοπαθεῖ ὁ λαλῶν «μέχρι δεσμῶν ὡς κακοῦργος»³⁹. Γιατί κάπως ἔτσι, φερθήκαμε οἱ μεταγενέστεροι, σὲ κείνους πού ἀγρυπνοῦσαν τὸν καιρὸ τῆς Κατοχῆς. Για νὰ μὴ στηθεῖ τελικὰ «τῆς κοινωνίας τὸ παλάτι», ὅπως τ' ὄνειρευόνταν ἐκεῖνοι, λαμπρὸ καὶ στέρεο!...

ΝΙΚΟΣ Θ. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

Παραπομπές - Σημειώσεις:

«Διακήρυξεις τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων, Ἀθῆνα 1946,

1. Βλ. Α' Μέρος *Ραψωδίας* στὸ *Φῶς*. Ἀκτίνες, Ὀκτ. 2006.
2. Στεφάνου Μπολέτη, «*Ραψωδία*», σ. 55.
3. Διονύσιος Σολωμὸς «Ὑμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν».
4. *Ραψωδία*, σ. 54.
5. *Πράξεις τῶν Ἀποστόλων*, ιζ', 18.
6. *Ραψωδία*, σ. 56, στὸ ποίημα «Ἀθῆνα».
7. «Τρεῖς ἀνάπρηου», *Ραψωδία*, σ. 44.
8. Οἱ «σοφοί» καταργήσανε τὶς Σχολές Ἀδελφῶν Νοσοκόμων πού ὑπῆρχαν στὰ μεγάλα νοσοκομεῖα, φτιάσανε κρατικὲς σχολές μὲ κριτήριό εισαγωγῆς τὸ δαθμό, ἐξοστρακίσανε τὸ ἦθος καὶ τὴν ἀγάπη στὸ λειτουργημά. Τ' ἀποτελέσματα τῆς ... ἀξιοκρατίας» τὰ γενύμαστε ὅλοι μας.
9. «Κάποιο τραγοῦδι περνᾶ», *Ραψωδία*, σ. 51.
10. «Ἐλθέτω ἡ Βασιλεία Σου», ὁ. π. σ. 78.
11. Γ. Βερίτη «Ἄπαντα - Ποιήματα», ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός» 1958, σ. 301, ποίημα «Ὁ Ὑμνος τῶν Φοιτητῶν». Τοῦτο τὸ ἐγερτήριο σάλπιγμα ἐγίνε ὁ Ὑμνος τῶν Φοιτητῶν. Ὅμως ἔμεινε μόνο Ὑμνος ἡ μετουσιώθηκε σὲ πράξη;

12. «Ἄπαντα» ὁ. π., σ. 295, «Τὸ τραγοῦδι τῆς λευτεριάς μας».
13. *Διακήρυξη* ὁ. π., σ. 4.
14. Ὁ.π., σ. 202 - 204. Ἡ μεταφορὰ στὴ δημοτικὴ ἐγινε γιὰ νὰ «κατανοήσουν» τὰ βαρυσήμαντα, πού ἀναφέρονται στὴ Δήλωση καὶ οἱ νεότεροι ἀναγνώστες πού ἔχουν ἔλλειμμα γλωσσικῆς κατάρτισης.
15. Γ. Βερίτη «Ἄπαντα - Ποιήματα» ὁ. π., σ. 121. Τὸ ποίημα τ' ἀφιερώνει ὁ ποιητὴς «στοὺς οἰκοδόμους τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ».
16. Π. Μελίτη (Ἄλ. Τσιριντάνη), «Ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς πού ἐρχεται», *Ἀκτίνες*, τ. 1955 σ. 145. Συναφῆ καὶ τὰ ἄλλα ἄρθρα τοῦ Π. Μελίτη στὶς *Ἀκτίνες* γὰ «τὸ αἶτημα τοῦ ἀρτίου ἀνθρώπου»: τ. 1954 σελ. 337, 385, 433, 481 καὶ 1951 σ. 433.
17. *Διακήρυξη* ὁ. π., σ. 14.
18. Ὁ.π., σ. 15.
19. Ὁ.π., σ. 16.
20. Ὁ.π., σ. 13.
21. Σ. Μπολέτη *«Ραψωδία»*, σ. 62.
22. Ὁ.π., σ. 77.
23. Τὸ στρατόπεδο Χαϊδαρίου ἦταν ἡ φυλακὴ τῶν Ἑλλήνων Πατριωτῶν, ὅπου καὶ οἱ ἐκτελέσεις ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς. Σήμερα, ἐκεῖ, βρίσκεται τὸ «Χριστοδούλιον Ὁρφανοτροφεῖον».
24. *Διακήρυξη*, σ. 5.
25. Ὁ.π., σ. 196.
26. Ὁ.π., σ. 28.
27. Ὁ.π., σ. 60.
28. *Ραψωδία*, σ. 76.
29. Π. Μελίτης (Ἄλ. Τσιριντάνης), «Ἀπὸ τοὺς χαλαμοὺς στὰ ἐρείπια», *Ἀκτίνες* τ. 1957, σ. 337.
30. *Διακήρυξη*, ὁ.π., σ. 197.
31. *Ραψωδία*, σ. 76.
32. Ὁ.π., σ. 79.
33. Ὁ.π., σ. 64.
34. Ὁ.π., σ. 65.
35. Ὁ.π., σ. 68.
36. Ὁ.π., σ. 73.
37. Ἐπιτομικὰ: Α' *Migne XXXVII*, 969 «Περὶ τῶν καθ' ἑαυτῶν», στίχοι 561, 562, 563.
38. Β' Τιμόθεου, β, 10.
39. Ὁ.π., σ. 9.

ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΑ

Πάλι ή τηλεόρασις; Πάλι. Ἄφου τὴν ἔχουμε κάθε μέρα στὸ σπίτι μας. Ἄφου τὴν ἀνεχόμεστε συνεχῶς νὰ μᾶς βομβαρδίζη. Ἄφου, παρ' ὄλες τὶς διαμαρτυρίες μας, πατᾶμε κάθε μέρα τὸ κουμπί. Εἶτε γιὰ ν' ἀκούσουμε τὰ νέα, εἶτε γιὰ «νὰ μὴ ζοῦμε πίσω ἀπὸ τὸν κόσμον». Εἶτε, τέλος, γιὰ νὰ εἴμαστε ἐνήμεροι. Νὰ ξέρουμε τὶ σκουπίδια μᾶς σερβίρει (ἡ λέξις δὲν εἶναι δική μου. Ἐχει δημοσιευθῆ ἐπανειλημμένως) καὶ νὰ ἀντιδρούμε, νὰ διαμαρτυρούμεθα, μήπως καὶ ἀλλάξουν τὰ πράγματα.

Ἄλλὰ δὲν βαρύνεσαι. Κάθε μέρα καὶ χειρότερα. Μὰ ξέρετε τὶ θὰ πῆ, ν' ἀκοῦς μεσημβρινὸ πρόγραμμα δύο ὥρων, πού νὰ σοῦ λένε κάθε μέρα τί φόρεσαν οἱ ἐπώνυμες χθές, κατὰ τὴν ἐξοδὸ τους; Πῶς ἦταν τὸ φόρεμά τους, τὰ παπούτσια τους καὶ τὰ μαλλιά τους; Καὶ νὰ διαφωνῆ τὸ πολυπληθὲς ἐπιτελεῖο τῆς ἐκπομπῆς ἐὰν τά... πράσινα παπούτσια πού φοροῦσε ἡ κυρία πῆγαιναν μὲ τὸ φόρεμά της ἢ ὄχι καὶ νὰ ἀνακύπτῃ μέγα πρόβλημα τὶ βαθμὸ θὰ τῆς βάλουν. Νομίζω ὅτι ἂν οἱ μελλοντικὲς γενιὲς θὰ ἤθελαν νὰ δείξουν τὸ κατάντημα τῆς ἐποχῆς, θὰ μπορούσαν νὰ τὸ πάρουν ὡς χτυπητὸ παράδειγμα.

Ὅμως παρηγορηθῆτε. Ἡ τηλεόρασις ἀσχολεῖται καὶ μὲ τὸν λαὸ καὶ τὰ προβλήματα του. Κάθε μέρα. Καὶ μάλιστα μὲ ἀτομικὲς περιπτώσεις. Δὲν εἶδα ὅμως νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὰ μεγάλα γενικὰ προβλήματα, ὅπως γίνεται μὲ τὸν τύπο, μὲ σκοπὸ τὴν ἐπίλυσί τους. Ὅποτε ἀναρρωτιέμαι ἐὰν αὐτὸ πού γίνεται εἶναι ἀπὸ πραγματικὸ ἐνδιαφέρον ἢ γιὰτὶ ἀνεβάζει τὴν τηλεθέασι. Γιατὶ εἶναι πλέον κοινὸ μυστικὸ ὅτι τὸ μόνο πού ἐνδιαφέρει τὴν τηλεόρασι εἶναι αὐτό. Ἡ τηλεθέασις. Γιατὶ; Μά, ἀπλούστατα. Γιατὶ ὅταν ὑπάρχη ὑψηλὴ τηλεθέασις, ὑπάρχουν καὶ πολλὲς διαφημίσεις. Καὶ μπαίνει πολὺ χρήμα. Ἐμποροὶ εἶναι οἱ ἄνθρωποι. Δὲν εἶ-

ναι ἱεραπόστολοι.

Ἄλλὰ ἐπειδὴ εἶναι ἔμποροι, θὰ εἶχαμε τὴν ἀπαίτησι νὰ προσέξουν καὶ τὶς ἀπαιτήσεις τῶν τηλεθεατῶν. Δὲν εἶναι τόσο καμψὸ τὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο τῶν Ἑλλήνων, γιὰ νὰ ἱκανοποιοῦνται μὲ σκουπίδια. Καὶ εἶναι πάρα πολλοὶ ἐκεῖνοι πού βλέπουν πολὺ λίγο τηλεόρασι. Καὶ ἐὰν δὲν τοὺς ἐνδιαφέρει ἡ γνώμη τῶν τηλεθεατῶν (πού θὰ ἔπρεπε νὰ τοὺς ἐνδιαφέρῃ) ἄς ἀκούσουν τὴν γνώμη τῶν εἰδικῶν, τῶν δημοσιογράφων, τῶν σοβαρῶν ἐννοῶ, πού ὑπηρετοῦν καὶ οἱ ἴδιοι τὴν τηλεόρασι. Πολλὲς φορές, πολλοὶ ἐξ αὐτῶν καὶ σημαντικοὶ ἔχουν ἐκφρασθῆ ἀπαξίωτικὰ γιὰ τὰ τηλεοπτικὰ προγράμματα.

Ἀκόμη καὶ οἱ εἰδήσεις, πού θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι μιὰ σοβαρὴ ἐκπομπή, εἶναι γεμάτες κουτσομπολιὰ καὶ πολιτικολογία. Δὲν μποροῦν νὰ μᾶς δώσουν κάτι πιὸ σοβαρὸ; Τούλάχιστον ἄς περιορισθοῦν στὰ πραγματικὰ νέα. Ἐτοι θὰ τελειώνουν καὶ οἱ εἰδήσεις συντομώτερα καὶ θὰ εἶναι πραγματικὲς εἰδήσεις. Ἐνῶ ὅπως εἶναι τώρα καὶ μὲ τὶς διαφημίσεις πού παρεμβάλλονται, γίνονται θέαμα καὶ μάλιστα... ἀκατάλληλο γιὰ σοβαροὺς ἄνθρώπους. Ὁ νοῶν νοεῖται.

Εἶπαμε στὴν ἀρχὴ ὅτι τὸ πρόβλημα «τηλεόρασις» ὑπάρχει γιὰ ὅλους μας, γιὰτὶ ὅλοι κάποια στιγμὴ πατᾶμε τὸ κουμπί γιὰ νὰ δοῦμε ἢ νὰ ἀκούσουμε κάτι. Ἄλλὰ αὐτὸ λειτουργεῖ καὶ ἀντίστροφα. Ὑστερα ἀπὸ ἓνα σύντομο ζάπινγκ, ξαναπατᾶς τὸ κουμπί καὶ τὴν κλείνεις, ἀφου σὲ τόσους τηλεοπτικοὺς σταθμοὺς δὲν ὑπάρχει τίποτα ἀξιόλογο γιὰ νὰ διαθέσης τὸν χρόνο σου νὰ τὸ παρακολουθήσης. Ἐχεις τούλάχιστον αὐτὸ τὸ δικαίωμα. Καὶ ἐὰν τὸ ἀντιληφθοῦν οἱ ἐπιχειρηματίες τῆς τηλεοράσεως, εἶναι ἡ μόνη ἐλπίδα γιὰ βελτίωσι τῶν προγραμμάτων.

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ ΠΡΟΚΑΛΟΥΝ ΚΑΙ ΠΑΛΙ

Ὁ λαός μας ἔχει μεταξύ τῶν ἄλλων πολ-
λῶν καὶ τὴν παροιμία «Φωνάζει ὁ κλέφτης
γιὰ νὰ φύγει ὁ νοικοκύρης». Ἀφορμὴ γιὰ τὴν
ἀναφορὰ μας στὴν ἐν λόγω παροιμία εἶναι
οἱ πρόσφατες διαμαρτυρίες τοῦ τούρκου
πρωθυπουργοῦ γιὰ δῆθεν καταπίεση ἀπὸ
ἐλληνικῆς πλευρᾶς τοῦ μουσουλμανικοῦ στοι-
χείου τοῦ διαμένοντος στὴν Δυτικὴ Θράκη
σὲ θέματα ποῦ ἀφοροῦν στὴν θρησκευτικὴ
του ἐλευθερία.

Ἐνδεχομένως τέτοιες διαμαρτυρίες νὰ
ἔχουν ἀπήχηση σὲ ἀθεράπευτα φιλοτουρκι-
κοὺς κύκλους στὸ ἐξωτερικὸ ἢ καὶ σὲ πολ-
λοὺς ἄλλους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν πλήρη ἄγνοια
τῶν πραγμάτων.

Ὅμως οἱ Τούρκοι στεροῦνται παντὸς δι-
καιώματος νὰ διαμαρτύρονται ἐπὶ τέτοιων
ζητημάτων, δεδομένου ὅτι ἡ παλαιὰ καὶ ἡ
πρόσφατη ἱστορία τους εἶναι συνυφασμένη
μὲ διώξεις κατὰ συρροὴν κατὰ τῶν ἐλληνορ-
θόδοξων ὑπηκόων τῆς χώρας των. Ὁ ἀριθ-
μὸς τῶν ὁμογενῶν μας ποῦ ἔχουν παραμεί-
νει στὴν Πόλη καθὼς καὶ στὰ νησιά Ἴμβρο
καὶ Τένεδο, ἔχει ἐλαττωθεῖ στὸ ἔπακρον,
λόγω τῶν ἐφαρμοζομένων ἀπὸ τὴν τουρκικὴ
πολιτεία μέτρων καὶ ἀπὸ τὴν ἐχθρότητα ἐξ-
τρεμιστικῶν στοιχείων τουρκικῶν ὀργανώ-
σεων, ποῦ τοὺς ἀνάγκασαν νὰ μεταναστεύ-
σουν στὴν Ἑλλάδα καὶ σὲ ἄλλες χῶρες τῆς
Δύσεως, ἐνῶ ἡ μουσουλμανικὴ μειονότητα
τῆς Δυτικῆς Θράκης αὐξάνεται ἀνενόητα
ἀριθμητικά.

Ἡ κατεδάφιση, μὲ τὸ πρόσχημα ρυμοτο-
μικῶν ρυθμίσεων, ὀρθοδόξων ναῶν στὴν
Πόλη ἢ καὶ ἡ χρησιμοποίησή των γιὰ ἄλλους
σκοποὺς ἐφαρμόζεται σὲ εὐρεία κλίμακα, ἢ
δὲ ἀπὸ δεκαετιῶν παύση λειτουργίας τῆς
Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης εἶναι τὸ σύ-

νηθες διαπραγματευτικὸ χαρτὶ τῶν Τούρκων,
γιὰ νὰ ζητοῦν ἀνταλλάγματα ἄλλου, προκει-
μένου νὰ ἐνδώσουν γιὰ τὴν ἐπαναλειτουργία
τῆς.

Ἄλλὰ, ὅπως φαίνεται, ἀφυπνίζονται γιὰ
τὴν τουρκικὴ ἐν γένει παλαιότερη καὶ πρό-
σφατη συμπεριφορὰ, ὠρισμένοι ἀπὸ τοὺς
ἠγέτες τῆς Δύσεως. Ὁ γάλλος πρόεδρος Σι-
ράκ σὲ δηλώσεις του πρὸ μηνὸς κατήγγειλε
τὴν Τουρκία ὅτι ἀρνείται νὰ παραδεχθεῖ τὴν
γενομένη στὴν διάρκεια τοῦ πρώτου παγκο-
σμίου πολέμου γενοκτονία τῶν Ἀρμενίων, μὲ
τὴν ἀπειλὴ ὅτι ἡ χώρα του δὲν θὰ ὑποστηρί-
ξει ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ τὴν ὑποψηφιότητα
τῆς Τουρκίας γιὰ τὴν εἰσοδοχὴ τῆς στὴν Εὐ-
ρωπαϊκὴ Ἔνωση.

Καὶ λαοὶ τῆς Δύσεως ἔχουν εἰς βάρος τους
τέτοιες περιπτώσεις γενοκτονίας (κυπριτὸ
παράδειγμα οἱ ναζὶ κατὰ τῶν Ἑβραίων),
ἀλλὰ αὐτοὶ ἔχουν ἀνανήψει, ἀναγνωρίσει καὶ
καταδικάσει τὰ ἐγκλήματα αὐτά, πρᾶγμα τὸ
ὁποῖο δὲν συμβαίνει μὲ τοὺς Τούρκους ἐνε-
νήντα ἔτη μετὰ τὴν σφαγὴ τῶν Ἀρμενίων.

Τοῦτο εἶναι μία ἐπὶ πλέον ἀπόδειξη ὅτι
αὐτοὶ παραμένουν ἕνας λαὸς ἀσιατικὸς καὶ
φιλοπόλεμος καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶναι ξένον
σῶμα στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἔνωση.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΤΗ ΓΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΗ

Μέσα στὶς ἐπιτεύξεις τῆς σύγχρονης βιο-
τεχνολογίας εἶναι καὶ ἐκεῖνη, ποῦ ἀφορᾷ
στὴν σχετικὴ διαδικασία γιὰ τὴν λεγομένη
ὑποδοθηθουμένη ἀναπαραγωγὴ ἀνθρώπου. Ἡ
μέχρι σήμερα ἐφαρμοζομένη μέθοδος γιὰ νὰ
ἐπιτευχθεῖ τὸ ποθητὸ ἀποτέλεσμα δημιουρ-
γεῖ σοβαρότατα προβλήματα γιὰ τὰ ὁποῖα
δὲν ὑπάρχουν πρὸς τὸ παρὸν λύσεις.

Ἐπ' αὐτοῦ ὁ ὁμότιμος καθηγητῆς τοῦ

Ἀστικού Δικαίου τοῦ Πανεπιστημίου Θράκης κ. Γεώργιος Δασκαρόλης σέ σχετικό δημοσίευσμά του παρατηρεῖ:

«Ἐξ ὧν εἶναι μέχρι σήμερα γνωστά, συνεπάγεται ὅτι γιὰ νὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ τεχνητὴ γονιμοποίηση ἢ ἀλλιῶς ἡ ὑποδοθησομένη ἀναπαραγωγή δὲν ἀρκεῖ ἕνα μόνον γονιμοποιημένον ὠάριον, ἀλλὰ χρειάζονται περισσότερα τοῦ ἐνὸς καὶ ἐνῶ τὸ ἕνα ἢ καὶ περισσότερα ἐξ αὐτῶν θὰ ἀκολουθήσουν τὴν βιολογικὴ πορεία τῆς ἐμφυτεύσεως εἰς τὴν μήτρα κ.λ.π., τὰ ὑπόλοιπα θὰ πλεονάσουν. Αὐτὴ δὲ ἡ ὑπερξία, πρὸς τὸ παρόν, τουλάχιστον, τῶν πλεοναζόντων γονιμοποιημένων ὠαρίων ἀποτελεῖ ἀναπόφευκτον ἐπακόλουθο τῆς διαδικασίας τῆς τεχνητῆς γονιμοποιήσεως. Καὶ περὶ αὐτῶν ὡς πλεονάζον γεννητικὸ ὑλικὸν (σύμφωνα πρὸς τὸν νόμον ἄρθρον 1459 Α. Κ.) ἐάν πρόκειται περὶ κρυοσυντηρουμένων ὠαρίων προβλέπεται ἡ δυνατότητα διαθέσεως γιὰ τεχνητὴ γονιμοποίηση καὶ ἄλλων προσώπων, ἡ χρησιμοποίησή των γιὰ ἐρευνητικούς ἢ θεραπευτικούς σκοποὺς ἢ ἡ καταστροφή των. Ἐάν δὲ πρόκειται περὶ μὴ κρυοσυντηρουμένων γονιμοποιημένων ὠαρίων προβλέπεται ἡ καταστροφή των μετὰ τὴν συμπλήρωση 14 ἡμερῶν ἀπὸ τὴν γονιμοποίηση των. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἡ νομοθετικὴ ρύθμιση δὲν ἀποκλείει καθόλου τὴν καταστροφή γονιμοποιημένων ὠαρίων». Ὅμως σύμφωνα καὶ μὲ τὶς ἀπόψεις τῆς Ἐπιτροπῆς βιοηθικῆς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἡ σύλληψη, δηλαδὴ ἡ ἀρχὴ τῆς ψυχοσωματικῆς συμφυΐας εἶναι ἡ κρισιμώτερη στιγμή τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου. Σὲ κάθε σύλληψη συμβαίνει ἡ γέννηση ἐνὸς ἀνεπαναλήπτου προσώπου. Τὸ γονιμοποιημένο ὠάριον εἶναι πλέον ἀνθρώπινη ζωὴ. Κάθε ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους εἶναι ἀνεπανάληπτος καὶ ἡ διαφοροποίηση του ἐναντὶ τῶν ἄλλων ἀρχίζει ἀπὸ τὴν στιγμή τῆς συλλήψεως του, ὁπότε ἀποκτᾶ ἀνθρώπινη φύση, ἀνεξαρτήτως τῶν ἀλλαγῶν, τὶς ὁποῖες θὰ ὑποστείετο στὸ μέλλον.

Οἱ θέσεις αὐτὲς ἔχουν συνέπεια ὅτι: ὁ σκοπὸς τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἐμβρύου εἶναι μό-

νον ἡ ζωὴ καὶ ποτὲ τὸ πείραμα, τὸ περίσσειμα (πλεονάζοντα ἐμβρυα) ἢ ἡ ἀναμονὴ σὲ συνθήκες καταψύξεως. Ἔτσι ἐξηγεῖται ἡ ἀρνητικὴ θέση ἐναντὶ τῆς δημιουργίας «πλεοναζόντων ἐμβρύων». Τονίζεται μάλιστα ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν ἀποδέχεται τὸν ὄρον αὐτόν, διότι δὲν μπορεῖ νὰ δεχθεῖ ὅτι ὑπάρχουν περισσευόμενοι ἄνθρωποι, ἢ τύχη τῶν ὁποίων καθορίζεται ὑπὸ τρίτων. Ὁ κάθε ἄνθρωπος καὶ συνεπῶς καὶ τὸ κάθε ἐμβρυον ἔχει τὴν μοναδικότητά καὶ τὴν ἱερότητα τῆς ἀνεπανάληπτης εἰκόνας τοῦ Θεοῦ.

Η ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΩΝ

Καὶ ἄλλες φορές ἔχει γίνεο λόγος γιὰ τὴν ποιότητα τῶν διαφημίσεων στὰ προγράμματα τῶν Μέσων Μαζικῆς Ἐπικοινωνίας, τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν στὶς καταναλωτικὲς συνήθειες τοῦ κοινοῦ, τὶς ὑπερβολὲς γιὰ τὰ διαφημιζόμενα ἀγαθὰ, γιὰ τὴν ἐν πολλοῖς ἔλλειψη σεβασμοῦ στὰ ἦθη τοῦ λαοῦ μας.

Ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ τὸ μέλος τῆς Ἐνώσεώς μας ὁ κ. Σταμάτης Μπόλας εἶχε τὴν πρωτοβουλία νὰ ἀποστείλει ἐπιστολὴν στὸν πρόεδρο τῆς ΕΡΤ ὅπου μετὰξὺ ἄλλων ἀναφέρει:

«Θεωροῦμε τὴν ΕΡΤ ὄργανισμὸ ὄλων τῶν Ἑλλήνων, ἀφοῦ καὶ μὲ τὴν εἰσφορά μας στηρίζουμε τὴν λειτουργία της. Γι' αὐτὸ καὶ θὰ θέλαμε νὰ ἐπιστήσουμε τὴν προσοχή σας στὸ μεγάλο πρόβλημα τῶν διαφημίσεων, μὲ τὶς ὑπερβολὲς τὸ καλαμποῦρι, τὰ ὑπονοούμενα, ποὺ τελικὰ δίνουν τὴν ἐντύπωση ὅτι δὲν ἀπευθύνονται σὲ σοβαρὸ ἀκροατήριον.

Πιστεύουμε ὅτι ἡ ΕΡΤ δὲν πρέπει νὰ ἀκολουθεῖ τὶς ἐπιλογὲς ἄλλων ραδιοτηλεοπτικῶν προγραμμάτων, ἀλλὰ μὲ σεβασμὸ στοὺς ἀκροατὲς της, νὰ ἐπιλέγει ποιοτικὰ τὶς διαφημίσεις καὶ νὰ ἐλέγχει τὸν χρόνο καὶ τὴν ὥρα ποὺ προβάλλονται ἢ ἀκούγονται ἰδιαιτέρως στὰ δελτία εἰδήσεων καὶ μάλιστα τὰ πρωινὰ πρέπει οἱ διαφημίσεις νὰ μειωθοῦν δραστικά, καθὼς οἱ ἐργαζόμενοι θέλουν ἀπλὴ καὶ σύντομη ἐνημέρωση ἐπὶ τῶν γεγονότων.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ἐναμφισβήτητα, διανύουμε μία πολύ κρίσιμη περίοδο γιὰ τὴν Παιδεία στὴ χώρα μας. Κινδυνεύουμε νὰ μείνουμε οἱ μόνοι, σὲ ὁλόκληρη τὴν Εὐρώπη, ποὺ μᾶς χαρακτηρίζει ὀπισθοδρόμηση καὶ κακοδαιμονία στὸ χῶρο τῆς Ἀνωτάτης Ἐκπαιδεύσεως. Μετὰ τὴ διακήρυξη τῆς Μπολῶνια, τὰ Πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης προχωροῦν στὴν ἐπίτευξη συνεργασίας καὶ ἀναβάθμισης τῆς ποιότητας σπουδῶν καὶ τῆς ἔρευνας, παρέχοντας τίτλους σπουδῶν ἀναγνωρισμένης ἀξίας καὶ ἰσότητων μεταξὺ τῶν εὐρωπαϊκῶν Πανεπιστημίων.

Ἐδῶ, ἔμεῖς, ἐνῶ βρισκόμαστε στὴν ἀρχὴ τῆς Ἀκαδημαϊκῆς χρονιάς, προμηνύεται ἡ ἐπανάληψη πάλι, τῶν βάρβαρων ἀντιδράσεων τῶν ὁμάδων ποὺ ἀνήκουν στὰ γνωστά κέντρα ἀριστερῶν πεποιθήσεων καὶ κατευθύνσεων, ἐναντίον κάθε προτεινόμενης προοπτικῆς ἐξυγιάνσεως καὶ ἀναβαθμίσεως τῶν ἐπικρατουσῶν συνθηκῶν στὰ Πανεπιστήμια μας. Ἀπορεῖ κανεὶς, διαπιστώνοντας ὅτι, μεγάλη μερίδα τῆς κοινωνίας μας, ἀνέχεται παθητικὰ τὴν ἀσυδοσία αὐτῆς τῆς μειοψηφίας, διδασκόντων καὶ διδασκομένων καὶ δὲν ὑπάρχει μία ἀντίρροπος ἰσχυρὴ φωνή, ἀπὸ τοὺς ὑγιῶς σκεπτόμενους Πανεπιστημιακοὺς καὶ ἀπὸ τὶς πνευματικὲς δυνάμεις τῆς χώρας. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ εἶναι ἀνησυχητικὸ καὶ μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ χαρακτηρίσει ὡς δείγμα ἡττοπάθειας. Θὰ πρέπει, ὅλοι ἔμεῖς οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι, νὰ νοιώθουμε ἔνοχοι, περιμένοντας μόνο ἀπὸ τὴν πολιτεία, νὰ διορθώσει τὰ κακῶς κείμενα, ἀρκεῖ ἔμεῖς νὰ ζοῦμε τὴν καθημερινότητά μας καὶ νὰ γυρίζουμε τὴν πλάτη στὰ ὅσα ἀνεπίτρεπτα συμβαίνουν γύρω μας.

Μόνο ὅσοι ἔχουν ζήσει ἀπὸ κοντὰ τὴν κατάσταση ποὺ ἐπικρατεῖ στὴν Τριτοβάθμια Ἐκπαίδευση, καταλαβαίνουν τὸ μέγεθος τοῦ προβλήματος καθὼς καὶ τὴν ἐπιδικώμενη ζημιὰ ποὺ θέλουν νὰ δημιουργήσουν μὲ τὶς δυναμικὲς καὶ καταστροφικὲς ἐνέργειές τους, οἱ φωνασκοῦντες καὶ ἐπὶ καθημερινῆς βάσης διαμαρτυρόμενοι, ἠπαδοὶ τῆς ἀντίδρασης καὶ τῆς ἀναρχίας.

Ἡ λειτουργία τοῦ συστήματος ἐκπαιδεύσεως στὰ Πανεπιστήμια μας, συντίθεται ἀπὸ ἓνα σύμπλοκο ἐπιμετρομένων καταστάσεων, οἱ ὁποῖες μὲ τὴν πάροδο τῶν χρόνων, ὀλοένα καὶ ὀδηγοῦν πρὸς τὸ χειρότερο, μὲ τὶς λαϊκίστικες παροχολογίες πρὸς τοὺς φοιτητές, οἱ ὁποῖοι δυναμικὰ καὶ ἀπαιτητικὰ διεκδικοῦν νὰ τοὺς παρέχονται, μὲ τελικὸ ἀποτέλεσμα, τὴν ὑποβάθμιση τῶν σπουδῶν καὶ βεβαίως τοῦ κύρους τῶν Πανεπιστημίων μας.

Ἐνα δείγμα τοῦ φαινομένου αὐτοῦ, εἶναι ὁ ὀνομαζόμενος «θεσμὸς» τῶν αἰώνιων φοιτητῶν. Ἡ πλειοψηφία τῶν φοιτητῶν αὐτῶν εἶναι κομματικοποιημένη καὶ ἀνήκει κυρίως στοὺς χώρους τῆς ἀριστερᾶς. Αὐτοὶ παραμένουν γιὰ ἀρκετὰ χρόνια μὲ τὴν φοιτητικὴ ἰδιότητα, ἔχοντας ἐντολὲς γιὰ δράση, μέσα στὸ χῶρο τῶν Πανεπιστημίων. Ἡ κατάσταση ἐπομένως, τοῦ «θεσμοῦ» αὐτοῦ θὰ τοὺς στερήσει «στρατηγικοῦ ἐδάφους». Ἐπὶ πλέον οἱ κομματικοποιημένοι φοιτητές, ὄλων τῶν ἀποχρώσεων, ἀντιδρῶν καὶ στὴν προτεινόμενη ἀλλαγὴ, γιὰ τὴν ἐκλογή Πρυτανικῶν Ἀρχῶν καὶ Κοσμητόρων Σχολῶν καθὼς καὶ προέδρων Τμημάτων. Σύμφωνα μὲ τὴν προτεινόμενη ἀλλαγὴ στὸ θέμα αὐτὸ, θὰ ψηφίζει τὸ ὀριζόμενο ἀπὸ τὸν Νόμο ποσοστὸ ἀπὸ τὸ σύ-

νολον τῶν φοιτητῶν καὶ ὄχι ἀπὸ τοὺς ἐκλεγ-
μένους ἀντιπροσώπους τῶν κομματικῶν
παρατάξεων. Αὐτὸ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν
κατάργηση τῶν «αἰώνιων φοιτητῶν», θὰ
ἀποδυναμώσει, αἰσθητὰ, τὴν ἰσχὺ τῶν κομ-
ματικῶν παρατάξεων μέσα στὰ ΑΕΙ καὶ
ΤΕΙ.

Ἐνα ἄλλο δείγμα παραλογισμοῦ εἶναι
ἀπὸ τὸν χώρο τῶν διδασκόντων (ΔΕΠ).
Ἄντιδρῶν στὴν ἐφαρμογὴ τοῦ θεσμοῦ τῆς
ἀξιολογήσεως. Προφανῶς, ἔχουν λόγους νὰ
μὴ ἐφαρμοσθεῖ ὁ θεσμὸς αὐτός, πιθανῶς
διότι θὰ διαφανεῖ, γιὰ ὀρισμένους, ἡ ἀδυ-
ναμία ἀποδόσεως ἔργου, ἀντίστοιχου τοῦ
ἐπιπέδου ἐνὸς ΑΕΙ.

Βεβαίως καὶ τὸ θέμα τοῦ Πανεπιστημια-
κοῦ ἀσύλου εἶναι συνυφασμένο μὲ τὶς ἐπι-
διώξεις ὀρισμένων ἀντιδρώντων μελῶν
ΔΕΠ καὶ τῶν φοιτητῶν ἐκείνων ποὺ βολεῦει
τὸ ἰσχὺν σύστημα, ἔχοντας τοὺς χώρους
τοῦ Πανεπιστημίου ὡς κρησφύγετο καὶ ὡς
ἐπαλξη παράνομων καὶ καταστροφικῶν
ἐνεργειῶν.

Τὴν Πανεπιστημιακὴ κοινότητα ὅμως,
δὲν τὴν ἀποτελεῖ μόνο ἡ μερίδα τῶν διδα-
σκόντων καὶ τῶν φοιτητῶν ποὺ ἀναφέρα-
με πρὸ πάνω ἀλλὰ, μία μεγάλη πλειοψηφία
μελῶν ΔΕΠ (διδασκόντων) καὶ φοιτητῶν.

Ἄλλως, αὐτὴ ἡ μερίδα δὲν ἀκούγεται συνή-
θως, διότι δὲν εἶναι ὠργανωμένη ἐπαρκῶς
καὶ δὲν διαθέτει μηχανισμοὺς ἀντιδράσεως
ὁμοίους μὲ τῶν ἄλλων. Ἐπὶ πλεόν, δὲν θεω-
ρεῖ ἀξιοπρεπὲς καὶ ἠθικῶς ὀρθόν, τὴν κά-
θοδο στοὺς δρόμους μὲ πανῶ καὶ «ντου-
ντοῦκες». Ὅμως, ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι τρό-
ποι ἀντιδράσεως ἀποτελεσματικοί, ἀρκεῖ νὰ
τυγχάνουν τῆς ὁμόφωνης ἀποδοχῆς ἀπὸ
τὴν πλειοψηφία τῆς πανεπιστημιακῆς κοι-
νότητος.

Πάντως, εἶναι λυπηρὸ τὸ γεγονός ὅτι,
ὑπάρχουν Καθηγητὲς Ἀνωτάτων Ἐκπαι-
δευτικῶν Ἰδρυμάτων, οἱ ὅποιοι ὑποκινού-
μενοι ἀπὸ πολιτικο - ἰδεολογικὰ κίνητρα,
συμπορεύονται μὲ τὶς ἀκραῖες ἰδεολογικὰ
ἀναρχικὲς ὁμάδες, μὴ σεβόμενοι τὸ ἰδιαι-
τερο λειτούργημά των, ποὺ ἡ πολιτεία τοὺς
ἔχει ἐμπιστευθεῖ.

Ἄς ἐλπίσουμε ὅτι ἡ κοινωνία μας θὰ
καταλάβει, ἐπὶ τέλος, ὅτι οἱ ἀντιδραστι-
κὲς ἐνέργειες στὶς προσπάθειές της νὰ ἀνα-
βαθμίσει καὶ νὰ νοικοκυρέψει τὴν Παιδεία,
εἶναι καταστροφικὲς γιὰ τὸ ἔθνος μας καὶ
γιὰ τὸν καθένα μας χωριστά.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ
Ὁμότιμος Καθηγητὴς Γεωπονικοῦ
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἡ ἐγγραφὴ νέων συνδρομητῶν εἰς τὰς
« Ἀκτῖνας » εἶναι ἓνα πνευματικὸ ἔργον, τὸ
ὁποῖον ἡμποροῦμε νὰ ἐπιτελέσωμε ὅλοι, μὲ μι-
κρὰν προσπάθειαν.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΤΟ INTERNET!

Με έντυπωσιακούς ρυθμούς εξαπλώνεται στη χώρα μας, ιδίως στις εφηβικές ηλικίες, η χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή και κατ'έπέκταση του διαδικτύου. Οι επιδράσεις των νέων τεχνολογιών στον ψυχισμό και τον χαρακτήρα των μελλοντικών πολιτών φαίνεται πλέον να είναι ανεξέλεγκτες, με ιδιαίτερη ευθύνη των σημερινών γονέων.

Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από τα στοιχεία της Έθνικης Στατιστικής Υπηρεσίας (ΕΣΥΕ), η χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών στις νεαρές ηλικίες αυξήθηκε κατά 30,6% μέσα στο πρώτο τρίμηνο του 2006, σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο! Είναι η μεγαλύτερη άνοδος της τελευταίας πενταετίας: το 94,4% των παιδιών ηλικίας 12 - 15 ετών χρησιμοποιεί πια ηλεκτρονικό υπολογιστή!

Επιπλέον, κατά 28,4% αυξήθηκε η πρόσβαση στο *Internet*, με αποτέλεσμα το 71,1% των παιδιών της ίδιας ηλικίας να σερφάρει στο διαδίκτυο, συνήθως με πλήρη άγνοια των γονέων, πολλοί από τους οποίους δεν γνωρίζουν καν τις νέες τεχνολογίες. Περαιτέρω, στην ηλικία 16 - 19 ετών το 90,9% χρησιμοποιεί ηλεκτρονικό υπολογιστή, ενώ με το διαδίκτυο ασχολείται το 80%.

Η πλοήγηση στο διαδίκτυο αποσκοπεί κυρίως στην πρόσκτηση ηλεκτρονικών παιχνιδιών και μουσικής, αλλά και στην ανταλλαγή ηλεκτρονικής αλληλογραφίας, καθώς και στη συλλογή πληροφοριών για αγαθά και υπηρεσίες.

Δυστυχώς, το 80% των γονέων που έχουν στο σπίτι ηλεκτρονικό υπολογιστή και σύνδεση στο διαδίκτυο δεν χρησιμοποιούν τα ειδικά φίλτρα, που προστατεύουν τα παιδιά τους από ακατάλληλες και επικίνδυνες ιστοσελίδες. Πρόκειται για φθηνά προγράμματα, κόστους 30 - 40 ευρώ, που απομονώνουν συγκεκριμένες ηλεκτρονικές διευθύνσεις με τη χρήση αντίστοιχων λέξεων - κλειδιών.

Επειδή όμως κανένα πρόγραμμα δεν μπορεί να προστατέψει τα παιδιά - χρήστες κατά 100%, πρέπει να συνειδητοποιήσουν οι γονείς ότι η προστασία περνάει μέσα από την επίγνωση των κινδύνων του *Internet*, την ενημέρωση για την αποφυγή τους, την εκπαίδευση και τη συνεργασία των χρηστών με την Αστυνομία, όποτε αυτό επιβάλλεται.

Η πρόσφατη έξαρση στις αποκαλύψεις αξιοποιώντας πράξεις χρηστών του διαδικτύου, που προωθούν την εξαιρετικά επικερδή ηλεκτρονική παιδική πορνογραφία, απέδειξε ότι η χώρα μας αποτελεί σημαντικό διεθνή κόμβο παραγωγής και διακίνησης, ακόμη και των πιο διεστραμμένων υποπροϊόντων.

Παράλληλα, σε ηλεκτρονική βόμβα στα θεμέλια της οικογένειας εξελίσσεται διεθνώς ο *on line* τζόγος, με αποτέλεσμα στις 30 Σεπτεμβρίου 2006 το αμερικάνικο Κογκρέσο να απαγορεύσει τη χρήση πιστωτικών καρτών, έπιταγών και ηλεκτρονικών συναλλαγών σ' αυτή τη νέα μάστιγα. Σύμφωνα με τον σχετικό νόμο, στις ΗΠΑ είναι πλέον παράνομο για τις εταιρείες πι-

στωτικῶν καρτῶν νὰ διευκολύνουν τὶς συναλλαγές διαδικτυακῶν τόπων ἑταιρειῶν ἠλεκτρονικῶν τυχερῶν παιχνιδιῶν, μὲ ἀποτέλεσμα οἱ ἀμερικανικὲς ἀρχὲς νὰ προβοῦν στὶς πρῶτες συλλήψεις.

Στὰ πολλαπλὰ ἀρνητικὰ ἀποτελέσματα ἀπὸ τὴν κακὴ χρῆση τοῦ ἠλεκτρονικοῦ ὑπολογιστῆ προστέθηκαν τελευταία καὶ οἱ κίνδυνοι τῆς ὑγείας. Ἡ θρόμβωση μὲ πνευμονικὴ ἐμβολὴ φαίνεται νὰ ἀπειλεῖ ὅσους χρησιμοποιοῦν γιὰ πολλὲς ὥρες κάθε μέρα τὸν ὑπολογιστὴ τους, ποὺ πλέον ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστο κομμάτι σχεδὸν κάθε μορφῆς δραστηριότητος.

Μὲ μέτρο καὶ ἰδιαίτερη προσοχὴ πρέπει οἱ γονεῖς νὰ εἰσάγουν τὰ παιδιά τους στὸ μαγικὸ, ὅσο καὶ ἐπικίνδυνο, κόσμο τῶν νέων τεχνολογιῶν. Κανεὶς δὲν πρόκειται νὰ ἀσχοληθεῖ ἐπιμελημένα μὲ τὴν προστασία τῶν παιδιῶν τους, παρὰ μόνο οἱ ἴδιοι οἱ γονεῖς ποὺ θὰ μάθουν στοὺς νεαροὺς χρήστες τῶν ὑπολογιστῶν καὶ τοῦ διαδικτύου νὰ ἀξιοποιοῦν τὰ εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα καὶ νὰ ἀποφεύγουν τὶς ἠλεκτρονικὲς κακοτοπιές.

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΟΤΗΣ ΤΗΣ ΒΙΒΛΟΥ

Μία καλλιτεχνικὴ εἶδησις, στὴν σημερινὴ Ἑλλάδα τῆς ἐπικρατήσεως τῶν λεγομένων καὶ αὐτοαποκαλουμένων «ἐκσυγχρονιστῶν» (συνεχιστῶν τῶν φωταδιστῶν τοῦ γαλλικοῦ διαφωτισμοῦ) καὶ τῶν «ἀρχαιοελληνιστῶν» (τῶν προσπαθόντων νὰ ἀναστήσουν τὴν ἐθνικὴ θρησκεία τῶν πρὸ Χριστοῦ προγόνων μας) φαντάζει παρὰ καιρὸς. Ἄντιγράφομε ἀπὸ τὸ δημοσίευμα: «Δέκα παραστάσεις ἀπὸ δέκα διαφορετικούς σκηνοθέτες μὲ θέμα τὶς βιβλικὲς Δέκα Ἐντολές θὰ παρουσιαστοῦν ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριο ὡς τὸν Μάιο στὴν Πειραματι-

κὴ Σκηνὴ τοῦ Ἐθνικοῦ θεάτρου... Ὁ ὑπεύθυνος τῆς Πειραματικῆς Στάθης Λιβαθηνὸς κάλεσε ἰσάριθμους παλαιούς, νεότερους ἀλλὰ καὶ ἐντελῶς νέους σκηνοθέτες νὰ ἀναλάβουν ἀπὸ μία Ἐντολὴ καὶ νὰ “ἐφεύρει” καθένας τὸ κείμενο τῆς παράστασής του, μαζί μὲ μία ὀμάδα δέκα, ἐπίσης, ἠθοποιῶν τοὺς ὁποίους ἐπέλεξαν ἀπὸ κοινοῦ οἱ δέκα σκηνοθέτες... Ἡ σκέψη ἦταν νὰ συνυπάρξουν διαφορετικὲς γενιὲς σκηνοθετῶν καὶ νὰ τοὺς δοθεῖ ἡ εὐκαιρία νὰ κάνουν ἔρευνα καὶ νὰ πειραματιστοῦν πάνω σὲ ἓνα θέμα - καθένας σὲ μία ἀπὸ τὶς Δέκα Ἐντολές. Δὲν τοὺς δώσαμε κανένα κείμενο οὔτε τοὺς δεομεύσαμε, εἶναι ἀπολύτως ἐλεύθεροι νὰ τολμήσουν, νὰ διαλέξουν ἢ καὶ νὰ δημιουργήσουν δικό τους κείμενο, νὰ φέρουν ἂν θέλουν καὶ συγγραφέα νὰ τοὺς γράφει στὴν πρόβα κείμενο... Τὸ ζητούμενο εἶναι νὰ φτιάξουν τὸ δικό τους “σενάριο” στὴν πρόβα, κι ἂς εἶναι παράσταση χωρὶς κείμενο, ἂς εἶναι χοροθέατρο...» (*Καθημερινή* 3.9.2006).

Τὸ ἐγχεῖριμα αὐτὸ μᾶς ἐνθυμίζει ἓνα ἀνάλογο, τὸ ὁποῖο ἐγινε τὴν δεκαετία τοῦ 1990 στὴν Πολωνία. Ἡ τηλεόρασις τῆς Πολωνίας εἶχε ἀναθέσει στὸν διάσημο κινηματογραφικὸ σκηνοθέτη Κριστόφ Κισλόφσκυ νὰ δημιουργήσῃ 10 ὥραϊες τηλεοπτικὲς ταινίες μὲ θέματα τὶς 10 ἐντολές. Ἡ σειρὰ αὐτὴ ἐθεωρήθη ἀπὸ τοὺς κριτικούς καταπληκτικὴ καὶ δύο ἀπὸ τὶς ταινίες προεβλήθησαν καὶ στὶς κινηματογραφικὲς αἴθουσες (ἡ «Μικρὴ ἐρωτικὴ ἱστορία» μὲ ἀναφορὰ στὸ *οὐ μοιχεύσεις* καὶ ἡ «Μικρὴ ἱστορία γιὰ ἓναν φόνο» γιὰ τὸ *οὐ φονεύσεις*). Οἱ ταινίες κυκλοφοροῦν καὶ σὲ dvd καὶ μποροῦν νὰ ἰδωθοῦν ἀπὸ κάθε ἐνδιαφερόμενο. Δὲν εἶναι εὐκόλες καὶ εὐληπτες ἀπὸ τὸν μέσο θεατῆ, προϋποθέτουν κάποιον ἐπίπεδο μορφώσεως, χρησιμοποιοῦν σύμβολα καὶ εἶναι περισσότερο προσωπικὲς ἀναγνώσεις καὶ προσλήψεις τῶν βιβλικῶν κειμένων, παρὰ δραματο-

ποιήσεις των. Ὁ Κισλόφσκυ εἶχε ρωμαιο-καθολικὴ πίστι καὶ κουλτούρα καὶ στίς ταινίες του φαίνεται ἡ ἐπίδρασις τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ καὶ τῶν ζητημάτων στὰ ὁποῖα αὐτὴ ἡ ἰδιόμορφος προσέγγις τοῦ Χριστιανισμοῦ δίδει περισσοτέρα βαρῦτητα.

Τὸ ἀνέβασμα ἐπὶ σκηνῆς τῶν Δέκα Ἐντολῶν, ἔστω καὶ μὲ πειραματικὸ καὶ ἴσως εἰκονοκλαστικὸ καὶ ἀντισυμβατικὸ τρόπο, ἀποδεικνύει τὴν ἐπικαιρότητα τῆς Βίβλου στὴν ἐποχὴ μας. Τὰ θέματά της συνεχίζουν νὰ ἀπασχολοῦν τὴν ἀνθρωπότητα, ὅπως τὴν ἀπασχολοῦσαν καὶ πρὶν ἀπὸ χιλιάδες χρόνια σὲ ἄλλα μέρη, σὲ ἄλλα πολιτισμικὰ περιβάλλοντα, ὅπου καὶ κατεγράφησαν. Τὸ εὐσύννοπτο τῶν Δέκα Ἐντολῶν καὶ ἡ σοφία ἡ ὁποία τις διακρίνει, τις ἔχουν καταστήσει αἰώνιο κτῆμα τῆς ἀνθρωπότητος. Σὲ ὅλους τοὺς μεγάλους ἀρχαίους πολιτισμούς, οἱ Δέκα Ἐντολές μποροῦν νὰ βροῦν ἀντιστοίχους ἠθικοὺς κώδικες, ἀλλὰ αὐτὸ τὸ ὁποῖο τις διακρίνει ἀπὸ τοὺς ἄλλους κώδικες καὶ θρησκείες εἶναι ὁ αὐστηρὸς μονοθεϊσμός καὶ ἡ φιλανθρωπία τους. Βεβαίως, γιὰ ἡμᾶς τοὺς χριστιανούς, οἱ Δέκα Ἐντολές θεωροῦνται ἡμιτελεῖς, ἐπειδὴ ἔχουν συμπληρωθῆ ἀπὸ τὸν Κύριό μας στὸ εὐαγγέλιο. Ὁ ἴδιος διεκήρυξε ὅτι δὲν ἤλθε γιὰ νὰ καταλύσῃ, ἀλλὰ γιὰ νὰ συμπληρώσῃ τὸν νόμο τοῦ Μωϋ-

σέως. Καὶ ἡ συμπλήρωσις ἐγίνε μετὰ τὴν ἐσωτερίκευσι τῶν ἐντολῶν· δὲν ἀρκεῖται πλέον ὁ χριστιανὸς στὴν μὴ διάπραξι τῆς κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίας, ἀλλὰ προχωρεῖ στὴν μὴ διάπραξι καὶ τῆς κατὰ διάνοιαν ἁμαρτίας. «**Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ φονεύσεις· ὅς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει.** Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκὴ ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει... Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ μοιχεύσεις. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτήν ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ» (Ματθ. 5: 21 - 22, 27 - 28).

Τὸ θεατρικὸ ἀνέβασμα τῶν Δέκα Ἐντολῶν μᾶς δίδει τὴν ἀφορμὴ νὰ ἀναθεωρήσωμε τὴν στάσι μας ἀπέναντι στὴν Παλαιὰ Διαθήκη· νὰ τὴν προσεγγίσωμε καὶ νὰ τὴν μελετήσωμε μετὰ τὸ πνεῦμα τῆς Παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας μας· νὰ κωφεύσωμε στίς συχνὰς φωνασκίες τῶν κατηγόρων αὐτῆς (ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ)· νὰ τῆς ἐπιτρέψωμε νὰ ποτίσῃ μετὰ τὰ αἰώνια νάματά της τὴν ἀύχμηρὰ ἔρημο τῆς συγχρόνου ζωῆς μας καὶ νὰ μᾶς διδάξῃ τὴν ἐλπίδα καὶ προσδοκία τοῦ «λείμματος», τὸ ὁποῖο παρὰ τις ἀντιξοότητες παρέμενε πιστὸ στίς ἐπαγγελίες τοῦ Θεοῦ καὶ στὴν διαθήκη του μετὰ Αὐτόν.

ΙΩΑΝ. Κ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

«Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ»

Επικαιρότητα

Α΄

Στή Βενεζουέλα, μιὰ χώρα 25 εκατομμυρίων κατοίκων, στήν όποία τό 75% τοῦ πληθυσμοῦ ζεῖ κάτω από τό όριο τῆς φτώχειας καί όπου κυριαρχοῦν τὰ ναρκωτικά καί τό ἔγκλημα, συντελεῖται κάτι θαυμαστό: διαθέτει 57 όρχήστρες παιδιῶν, 125 όρχήστρες νέων καί 30 ἑπαγγελματικές συμφωνικές όρχήστρες! (Σημειωτέον ότι ἡ Ἑλλάδα δέν διαθέτει πάνω από 2 - 3 όρχήστρες παιδιῶν καί νέων καί 5 ἑπαγγελματικές συμφωνικές όρχήστρες).

Ἄπό τίς παιδικές καί νεανικές όρχήστρες τῆς Βενεζουέλας ἔχουν περάσει περισσότερα από 250.000 παιδιά, τό 90% τῶν όποίων ζεῖ σέ συνθήκες φτώχειας... Μέσα από αὐτό τό ώργανωμένο σύστημα μουσικῆς παιδείας ὅμως, ξεπήδησε τό θαῦμα πού ἀκούει στό ὄνομα «Ἐθνική Ὁρχήστρα Νέων Σιμόν Μπολιβάρ», μέ μαέστρο τόν 25χρονο Γκουσταῦο Ντυνταμέλ καί μέλη πού τὰ περισσότερα εἶναι κάτω τῶν 20 ἐτῶν, καί τὰ πιό πολλά προέρχονται από τοὺς δρόμους... Ὁ Ντυνταμέλ καί ἡ όρχήστρα του ὅμως, δέν εἶναι μιὰ συνηθισμένη ὑπόθεση. Δυναμισμός, εὐαισθησία, μουσικότητα, ἐνθουσιασμός καί ἄφθογο ταλέντο εἶναι μερικά μόνο από τὰ χαρακτηριστικά πού θά ταίριαζαν στόν μαέστρο καί τήν όρχήστρα του. Ὁ Σάϊμον Ράτλ, διευθυντής τῆς Φιλαρμονικῆς Ὁρχήστρας τοῦ Βερολίνου, χαρακτήρισε τόν Ντυνταμέλ ὡς τόν πιό ἐντυπωσιακά προικισμένο μαέστρο πού συνάντησε ποτέ. Ὁ Κλαού-

ντιο Ἄμπάντο, ζωντανός θρύλος τῆς διεύθυνσης όρχήστρας, ἔκανε λόγο γιά ἀφοσίωση στή μουσική πού τόν ἐντυπωσίασε βαθιά. Ὁ ἴδιος ὁ Ντυνταμέλ λέει γιά τή μουσική καί τήν όρχήστρα του ὅτι, ἂν δέν ὑπῆρχε ἡ μουσική, μπορεῖ, πολὺ εὐκόλα νά εἶχε καταλήξει καί ὁ ἴδιος στοὺς δρόμους... Ἡ μουσική ἄλλαξε τή ζωή του, συμπληρώνει, γιά νά καταλήξει λέγοντας ὅτι «κοιτάω πίσω καί βλέπω ὅτι πολλὰ ἀγόρια τῆς ἡλικίας μου ἐμπλεξαν μέ τὰ ναρκωτικά καί τό ἔγκλημα. Ὅμως, ἀνάμεσά τους, δέν ἦταν κανένας από ἐκείνους πού ἔκαναν μουσική».

Κι ἔτσι, ἡ «Ἐθνική Ὁρχήστρα Νέων Σιμόν Μπολιβάρ» μέ τόν μαέστρο της, εἰσβάλει τώρα στή διεθνή δισκογραφία -ἡ ἑταιρεία *Deutsche Grammophon* ἔκλεισε ἀποκλειστικό συμβόλαιο μαζί τους- ταρακουνώντας τόν κόσμο τῆς μουσικῆς καί τοῦ πολιτισμοῦ.

Περισσότερα από 100 παιδιά, πού μέ ἡγέτη ἕναν συνομήλικό τους δέν παίζουν ἀπλῶς μουσική σάν ἑπαγγελματίες μεγάλων χωρῶν, ἀλλά, σώζονται κυριολεκτικά από τήν καταστροφή, ἀνοίγουν νέους δρόμους καί γράφουν Ἱστορία. Ὅπως λέει κι ὁ μαέστρος τους, «γιά μᾶς, ὁ Μπετόβεν σημαίνει ἐλπίδα, κι αὐτή τήν ἐλπίδα μοιραζόμαστε ὅλοι»...

Β΄

Μιὰ καί ἀναφερθήκαμε στόν Μπετόβεν, ἀξίζει νά σημειώσουμε τὰ νεώτερα στοιχεία πού ἀφοροῦν στο ἐνδιαφέρον τῶν μουσικόφιλων πού ἀσχολοῦνται μέ τό Δια-

δίκτυο (Ίντερνετ). Σύμφωνα με τὰ τελικὰ στοιχεία ἀπὸ τὸ *BBC* δείχνουν ὅτι οἱ μουσικοφίλοι «κατέβασαν» τὶς Συμφωνίες τοῦ Μπετόβεν 1,4 ἑκατ. φορές καὶ τὰ μεμονωμένα ἔργα τοῦ συνθέτη ἀπὸ 89.000 ὡς 220.000 φορές. Τὰ ἔργα ἦταν διαθέσιμα στὴν ἰστοσελίδα τοῦ *BBC* δυὸ ἐβδομάδες τὸν Ἰούνιο. Τὸ γνωστὸ τραγούδι τῶν *Beatles*, *Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band*, στὴν ἐκτέλεσή του μετὰ τὸν Πῶλ ΜακΚάρτνεϋ καὶ τοὺς *U2*, μπορεῖ νὰ καταλήξει ὡς τὸ τραγούδι μετὰ τὶς καλύτερες πωλήσεις ὅλων τῶν ἐποχῶν στὸ Διαδύκτιο, ἀλλὰ οἱ μόλις 20.000 πωλήσεις τῶν πρώτων δυὸ ἐβδομάδων κυκλοφορίας του ἔρχονται σὲ συγκλονιστικὴ ἀντίθεση μετὰ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ (ὁμολογουμένως δωρεὰν) ἔργα τοῦ Μπετόβεν.

Τὸ ζήτημα αὐτὸ προξένησε αἴσθηση καὶ στὶς δισκογραφικὲς ἐταιρεῖες, ποὺ εἶχαν κάνει δυοσιῶνες προβλέψεις περὶ μειωμένου ἐνδιαφέροντος γιὰ τὴν κλασικὴ μουσικὴ. Ἐνδεικτικὸ εἶναι καὶ τὸ γεγονὸς πῶς πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ποὺ «κατέβασαν» Μπετόβεν ἀπὸ τὸ Διαδύκτιο (ποὺ ἄς σημειωθεῖ ἦταν ἀπ' ὅλο τὸν κόσμον), ἔρχονταν πιθανότατα γιὰ πρώτη φορὰ σὲ ἐπαφὴ μετὰ τὰ ἔργα τοῦ συνθέτη. Αὐτὸ φάνηκε ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι πολὺ περισσότεροὶ «κατέβασαν» τὴν Πρώτη καὶ τὴ Δεύτερη Συμφωνία, σὲ σύγκριση μετὰ τὴν Τρίτη, τὴν «Ἡρωϊκὴ» ποὺ εἶναι πολὺ πιὸ διάσημη, ἀλλὰ καὶ ποὺ ἀποτελεῖ ὁρόσημο στὴ μουσικὴ (εἶναι ἡ μεγάλη στροφὴ τοῦ συνθέτη

ἀπὸ τὸν Κλασικισμό πρὸς τὸν Ρομαντισμό).

Γ'

Εἶναι γεγονὸς πῶς τὰ τελευταῖα χρόνια, ἔχει ὑπάρξει ἓνα αὐξημένο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν Βυζαντινὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ καὶ Ὑμνολογία. Εὐκόλα μπορεῖ νὰ βρεῖ κανεὶς δίσκους ἀκτίνας (*CD*), κασσέτες, βιβλία, κ.λ.π. σχετικὰ μετὰ τὴν Βυζαντινὴ μουσικὴ. Ἐνα νέο ὅμως, βιβλίον στὸ ὁποῖο ἀξίζει ν' ἀναφερθοῦμε εἶναι τὸ πόνημα μετὰ τίτλο «**Ἐκκλησιαστικὴ Βυζαντινὴ Ὑμνωδία**», **Δοξαστάριον**, τοῦ ἔγκριτου Θεολόγου, Φιλολόγου καὶ Μουσικολόγου, κύριου Γεωργίου Β. Καραγιάννη. Ὅπως ἀναφέρει καὶ ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας - μελοποιὸς στὸν Πρόλογο, «πρόκειται περὶ μιᾶς προσπάθειας νὰ ἀποδοθεῖ τὸ ὕψος καὶ τὸ βάθος, τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος τῶν κομμοσωτήριων νοημάτων, μετὰ τὰ ὁποῖα προγευόμεθα τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, ὅπου οἱ χοροὶ τῶν Ἁγίων καὶ τῶν Ἀγγέλων μετὰ τῶν ὁποίων εἶθε καὶ ἐμεῖς νὰ ὑμνοῦμεν ἀσιγήτοις φωναῖς τὴν Τριουπόστατον Θεότητα». Εἶναι ἓνα ἀξιόλογο βιβλίον βασισμένο στὰ «ὄσα ἐκ τῶν εὐκλεῶν Διδασκάλων τῆς πατρῴας ἡμῶν Βυζαντινῆς Μουσικῆς, παλαιῶν καὶ νέων, ἐμελουρηθήσαν καὶ παρεδόθησαν εἰς ἡμᾶς καὶ στὴ ζῶσα παράδοση τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας»

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Ἀγαπηταὶ «Ἀκτίνες»

Ὁ Καθηγητὴς κ. Χρῆστος Γιαμβριᾶς στὸ τεῦχος Μαρτίου ἐ.ἔ. μᾶς πληροφοροεὶ διὰ «μία μεγάλη ἐπιστημονική ἀπάτη» ποὺ ἐγινε ἀπὸ τὸν καθηγητὴν Δρ. Χουάνγκ Γιου Σάκ, τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σεούλ.

Ὁ διάσημος αὐτὸς γενετιστὴς ἐδημοσίευσε ὅτι «κατάρθωσε νὰ δημιουργήσῃ μία σειρά βλαστοκυττάρων ἀπὸ κλωνοποιημένο ἔμβρυο ἀνθρώπου».

Τὸ θέμα παρελέμφθη σὲ ἐπιτροπὴ εἰδικῶν ἐπιστημόνων. Αὐτὴ ἀπεφάνθη ὅτι δὲν διέθετε καμίαν ἀπόδειξιν περὶ τούτου καὶ ὅτι ἐπρόκειτο περὶ «κατασκευασμένων στοιχείων».

Αἱ «Ἀκτίνες» καὶ πάλιν, τὸν Ἰούλιον 1938, μᾶς ἐπληροφόρησαν διὰ μία «πλαστογραφία φωτογραφημένη». Ὁ πολὺς διὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Χαϊκελ, καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ἰένης, ἐδημοσίευσε τρεῖς εἰκόνες, διαφορετικές, τῶν ὠαρίων τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ

πιθήκου καὶ τοῦ σκύλου. Οἱ εἰκόνες αὐτὲς ἦσαν ἀπολύτως ὅμοιαι ἢ μία μὲ τὴν ἄλλην. Ἐπομένως τὰ ὠάρια τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ πιθήκου καὶ τοῦ σκύλου, ἔχουν τὴν ἴδια μορφήν, ὡς ἐκ τούτου καὶ τὰ τρία εἶδη ἔχουν τὴν αὐτὴν καταγωγὴν, καὶ ὅπως ἄλλοῦ ὁ Χαϊκελ, ἐθριαμβολογοῦσε, «ἄρα ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἢ κορωνὶς τῆς Δημιουργίας».

Καὶ ἐδῶ οἱ εἰδικοί ἐμελέτησαν τὶς φωτογραφίες καὶ ἐξακριβώσαν ὅτι ὄχι μόνον εἶναι ὅμοιες, ἀλλὰ καὶ ταυτίζονται. Δηλαδή ὁ Χαϊκελ ἐφωτογράφησε τὸ αὐτὸ ὠάριο τρεῖς φορές, πρᾶγμα ποὺ ἀνάγκασε τὸν Χαϊκελ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν πλαστογραφία.

Καὶ ἐρωτῶ, Κύριε Διευθυντά, οἱ αἰῶνες ἀντιγράφουσι ἀλλήλους ἢ οἱ πλαστογράφοι τῆς ἐπιστήμης;

Μετ' ἐξόχου τιμῆς

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Π. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΔΟΞΑΣΜΕΝΟΙ ΝΕΚΡΟΙ

*Ἐπαψ' ὁ λόγγος νὰ λαλή τὸ βρόντο τοῦ πολέμου
ἔφτασ' ἡ νύχτα ὀλόμαυρη, πλάκωσε τὸ σκόταδι,
στὸ ἄγριο τὸ πέρασμα τοῦ φονικοῦ ἀνέμου
κανένα δὲν ἀπόμεινε λάλο ζωῆς σημάδι.*

*Μὰ ποιά εἶν' ἐκεῖνη ἡ σκιά ποὺ μέσα στὸ σκοτάδι
συχνοδιαβαίνει ἀμίλητη καὶ τρέχει πεταχτή,
ποὺ σκύφτει καὶ σηκώνεται καὶ τώρα σκύφτει πάλι
καὶ ποὺ ξανασηκώνεται καὶ τρέχει παρακεῖ;*

*Εἶναι τῆς δόξας ἡ σκιά ὅπου κρατεῖ τὴ δάφνη
καὶ γέρνοντας στὰ πῶματα, σκύφτοντας στὰ κουφάρια,
τὰ στεφανώνει μὲ κλαδιὰ τῆς τιμημένης δάφνης.*

*Τί κι' ἂν πεθάναν; Ἥρωες καὶ πάλι θὰ τοὺς λένε
κι' ἂν σκοτωμένα κείτονται τ' ἀνδρεῖα παλικάρια
θὰ μένῃ ἐδῶ ἡ δόξα τους κι' ὄλοι γι' αὐτοὺς θὰ κλαῖνε.*

Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Πρὸ τοῦ σκηνώματος ἐκλεκτοῦ φίλου ἡ σιωπὴ εἶναι προτιμωτέρα τῶν λόγων. Ἰερὸν ὅμως καθῆκον μοῦ ἐπιβάλλει νὰ ὀμιλήσω ἔστω καὶ δι' ὀλίγων διὰ τὸ πρόσωπον καὶ τὸ ἔργον τοῦ σεβαστοῦ καὶ ἀγαπητοῦ μου φίλου Ἰωάννη Κωνσταντινίδη, τὸν ὁποῖον εἶχον τὴν χαρὰν νὰ γνωρίσω ἀπὸ τῆς ἡλικίας τῶν ἑννέα ἐτῶν.

Μαθητῆς τῆς 4^{ης} Δημοτικοῦ καὶ γιὰ πρώτη φορὰ τοῦ Κατώτερου Κατηχητικοῦ Σχολείου εἰς τὸν Ἅγιον Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην ἐγνώρισα τὸν νεαρὸν τότε κύριον Κωνσταντινίδη, πρωτοετῆ φοιτητὴ Θεολογίας, ὡς βοηθὸ εἰς τὸν τότε κατηχητὴν κ. Βασίλειον Παπουτσόπουλον, μετέπειτα πατέρα Βασίλειον.

Ἡ γνωριμία μας ἀνενεώθη ἀργότερα, ὅταν εἰσῆλθα εἰς τὸ Πανεπιστήμιο, ὅπου ὑπηρετοῦσε ὡς βοηθός. Ἐκτοτε τὸν ἔβλεπα συχνὰ εἰς χριστιανικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς συγκεντρώσεις. Καὶ οἱ δύο εἶχομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ σπουδάσωμεν εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἐκεῖνος ὅμως χωρὶς νὰ παραθεωρήσῃ τὸ ἐρευνητικὸν ἔργον, παραλλήλως εἰργάσθη καὶ ὡς κοινωνικὸς ἐργάτης.

Παράλληλα πρὸς τὸ κατηχητικὸν ἔργον του εἰς τὴν Ριζάρειον καὶ τὴν Ἀνωτέραν Ἐκκλησιαστικὴν Σχολὴν εἰργάσθη καὶ εἰς τὸν τομέα τῶν Φυλακῶν, τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων. Ὡς θεολόγος εἶχε τὸν κύριον λόγον εἰς τὴν μελέτην τῆς Ἁγίας Γραφῆς μεταξὺ τῶν φυλακισμένων. Ἰδιαίτερος ἀγαπητὸς ἦτο

μεταξὺ τῶν νέων φυλακισμένων, τόσον διὰ τὸ μελίχιον ὕφος του ὅσον καὶ διὰ τὸν πλοῦτον τῶν γνώσεών του.

Διὰ τὸ καθαρῶς ἐπιστημονικόν του ἔργον θὰ ὀμιλήσῃ ἄλλος ὀμιλητῆς ἐκτενέστερον ἐμοῦ. Πάντως ἡ ἀκρίβεια, σαφὴνεια καὶ καθαρότης, κύρια χαρακτηριστικὰ ἐνὸς ἐπιστημονικοῦ ἔργου, διακρίνονται εἰς ὅλα τὰ συγγράμματά του, τὰ ὁποῖα ἐκτείνονται εἰς τὸν ἱστορικὸν κυρίως τομέα. Ἄλλὰ καὶ πάλιν θὰ μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ ἐπαναλάβω ὅτι ὁ μακαριστὸς Ἰωάννης ὑπῆρξε θεολόγος τῆς πράξεως καὶ ὄχι τῆς θεωρίας.

Ὁ Θεὸς τὸν ἀξίωσε νὰ ἀποκτήσῃ οἰκογένειαν, τὴν ἐκλεκτὴν του σύζυγον καὶ ἐκλεκτὰ τέκνα. Τὸ κενὸν ποῦ θὰ ἀφήσῃ εἶναι τεράστιον.

Διάφοροι ὀμιλητῆς θὰ ὀμιλήσουν διὰ τὴν πολὺπλευρον κοινωνικὴν του δραστηριότητα. Ἐκ μέρους τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων ἀλλὰ καὶ τῶν φίλων του -νομίζω ὅτι ποτὲ κανεὶς οὔτε πρὸς καιρὸν ὑπῆρξεν ἐχθρὸς του- ἐκφράζω τὰ βαθύτατα συλλυπητήριά μου εἰς τὴν σεβαστὴν οἰκογένειάν του καὶ τοὺς συγγενεῖς του.

Ἀσφαλῶς ὁ Θεὸς θὰ ἀναπαύσῃ τὴν ψυχὴν του εἰς χώραν ζώντων. Ἄς εὐχηθοῦμεν νὰ ἀναδείξῃ ἀξίους μιμητῆς τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἔργου του.

ΗΛΙΑΣ Δ. ΜΟΥΤΣΟΥΛΑΣ
Καθηγητῆς Πανεπιστημίου
Ἀθηνῶν

ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ

Τὸν Ἰούνιο ἐ.ἔ. μετέθη ἐκ τῶν προ-
σκαίρων εἰς τὰ αἰώνια ὁ προσφιλὴς Ἀχιλ-
λέας Παπακώστας, ναύαρχος ἐ.ἂ. ὕστε-
ρα ἀπὸ πολύμηνη ἀσθένεια.

Ἵπακούοντας τὰ λόγια τοῦ Πυθαγό-
ρα: «*Σιγᾶν τὴν ἀλήθειαν, χρυσὸν ἐστὶ θά-
πτειν*», θὰ ἐπιθυμοῦσα μὲ ὅλο τὸν σεβα-
σμό, νὰ παρουσιάσω τὸν ἄνθρωπο Ἀχιλ-
λέα Παπακώστα.

Ὁ ἐκλιπὼν ἦτο καθηγητὴς τοῦ γρά-
φοντος εἰς τὸ μάθημα τοῦ Ναυτικοῦ Δι-
καίου. Εὐτύχησα ὅμως νὰ τὸν ξανασυνα-
ντήσω μεταγενέστερα, νὰ συναναστραφῶ
μαζί του καὶ νὰ θαυμάσω τὴ διοτι καὶ τὴν
ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτήρος του.

Ἄνθρωπος ἀκέραιος ποῦ μὲ τὸν ἄο-

κνο ἀγώνα του εἶχε ἐπιτύχει νὰ ἐναρμο-
νήσει θεωρία καὶ πράξι σ' ὅλες τὶς καθη-
μερινές του ἐκδηλώσεις.

Ἐντιμος, μὲ ψυχικὸ μεγαλεῖο, μὲ ἰδα-
νικά, εὐγένεια, ὑπομονή, συνέπεια, μὲ
πνεῦμα μετριοπαθείας.

Μιὰ ζωντανὴ καὶ εἰλικρινὴς ἀνθρώπι-
νη παρουσία, ἐμπνεόμενη ἀπὸ ἀρετὴ, μὲ
βαθεῖα καὶ ἀνεπιτήδευτη προσφορὰ πρὸς
ὅλους, ἰδιαίτερα τὴν ἐξαιρετικὴ σύντρο-
φό του, τὰ παιδιά καὶ τὰ ἐγγόνια του, ποῦ
εἶχαν τὴν εὐκαιρία, νὰ διδαχθοῦν ἄμεσα
ἀπ' τὸ παράδειγμά του.

Ὁ Θεὸς ἄς τὸν ἀναπαύσῃ εἰς τοὺς κόλ-
πους Του καὶ ἄς παρηγορήσῃ τοὺς οἰ-
κείους του.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΪΣΕΡΟΓΛΟΥ

Ἀρχιμηχανικὸς Ε. Ν.

«**AKTINES**». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτῆτης: «Χρι-
στιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήναι, Τηλ. 3235-023. Ἐκδότης καὶ
Διευθυντὴς Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ἰατροίδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθήναι. Προϊστάμε-
νος Τυπογραφείου: Θεόδωρος Γ. Δούρος, Ἴπποκράτους 189, 114 72 Ἀθήναι. Τιμὴ τεύχους
€ 1,20. Ἐτησία συνδρομὴ, ἐσωτερικοῦ € 12, ἐξωτερικοῦ € 30. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπιφυλάσσει εἰς
ἐαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύῃ ἢ νὰ συντέμνῃ κατὰ τὴν κρίσιν της οἰονδήποτε χειρό-
γραφο. Χειρόγραφα δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελία ἐντύπων ἐν γένει
καὶ βιβλιοκρισίαι δὲν δημοσιεύονται. **ΚΩΔΙΚΟΣ: 1692.**

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθήναι, Νοέμβριος 2006

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»
Άπο τις εκδόσεις «Η Δαμασκός» κυκλοφορούν:

π. ΗΛΙΑ ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

○ **ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ**

Προβληματισμοί και προτάσεις

ΤΡΕΙΣ ΜΟΡΦΕΣ ΙΕΡΕΣ:

○ **Η ΕΠΙΒΙΩΣΗ ΕΝΟΣ ΑΓΙΟΥ**

Νικόλαος Μύρων τής Λυκίας

○ **ΑΦΥΠΝΙΣΤΗΣ ΣΤΟΝ ΜΩΡΙΑ**

Ίγνάτιος Λαμπρόπουλος

○ **Ο ΧΡΙΣΤΟΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ**

Άλέξανδρος Γκιάλας (Γ. Βερίτης)

***

ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ - ΠΑΛΑΙΟΥ

ΕΛΠΙΔΑΣ ΧΑΜΟΓΕΛΑ

Χαριτωμένη ποιητική συλλογή.

*

ΕΛ. Χ. ΚΟΥΛΟΥΜΠΑΡΙΤΣΗ

ΟΤΑΝ Η ΕΥΛΑΒΕΙΑ

ΓΙΝΕΤΑΙ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Ή γέννηση και ή εξέλιξη τής πολυφωνικής
θρησκευτικής μουσικής στην Ευρώπη.

*

Γ.Δ. ΚΟΥΒΕΛΑ

**Η ΣΥΓΧΥΣΗ ΤΩΝ ΚΑΙΡΩΝ ΜΑΣ
ΚΑΙ Η ΔΙΕΞΟΔΟΣ**

Έκδόσεις «Η Δαμασκός»

Καρούση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 3221 283

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ:

ΠΩΛ ΚΛΩΝΤΕΛ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΕΙΜΕΝΑ

Ἰπὸ Ε. Ν. Μόσχου

***

ΕΛΛΗΣ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΚΗΠΟΣ ΜΕ ΤΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Ἕνα εὐχάριστο βιβλίο
γιὰ παιδιὰ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου

***

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»
Καρότση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 32 21 283